

N. lib. 179

D.
S.V.
27.

Hind lit. 445.

M. IO. CHRISTIANI
KLOTZII

PAST. PRIM. ET SVPERINT.
DIOEC. BISCHOFFSWERD.

DE

LIBRIS

AVCTORIBVS SVIS

FATALIBVS

LIBER SINGVLARIS

LIPSIÆ

EX OFFICINA LANGENHEMIA

A. MDCCLXVIII.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

V I R I S

PRAENOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,
IVRISCONSULTISSIMIS,

IACOBO EHRENFRIED
LEHMANN

E T

ALBERTO GOTTLIB
LEHMANN

POTENTISSIMI POLONIARVM
REGIS ET SERENISSIMI PRINCIPIS
ELECTORIS SAXONIAE

SECRETARIIS INTIMIS

FAVORIBVS ATQVE AMICIS
MAXIMOPERE COLENDIS

S. P. D.

M. IO. CHRISTIANVS KLOTZIVS.

VIRI

PRAEFATIONIBUS, AMPLISSIMIS,
VARIISQUE

IACOBO EHRENFRIED
LEHMANNO

ET

ALBERTO GOTTLIBO
LEHMANNO

POTENTISSIMI POLONIAE
REGIS ET SERENISSIMI PRINCIPIS
ELECTORIS SAXONIAE

SECRETARIIS INTIMIS

FAVORIBUS ATQUE AMICIS
MAXIMOPERE COLENDIS

L. P. D.

M. JO. CHRISTIANUS KLOTZ

Dudum *VOBIS, VIRI
PRAENOBILISSI-
MI ET IVRISCON-*

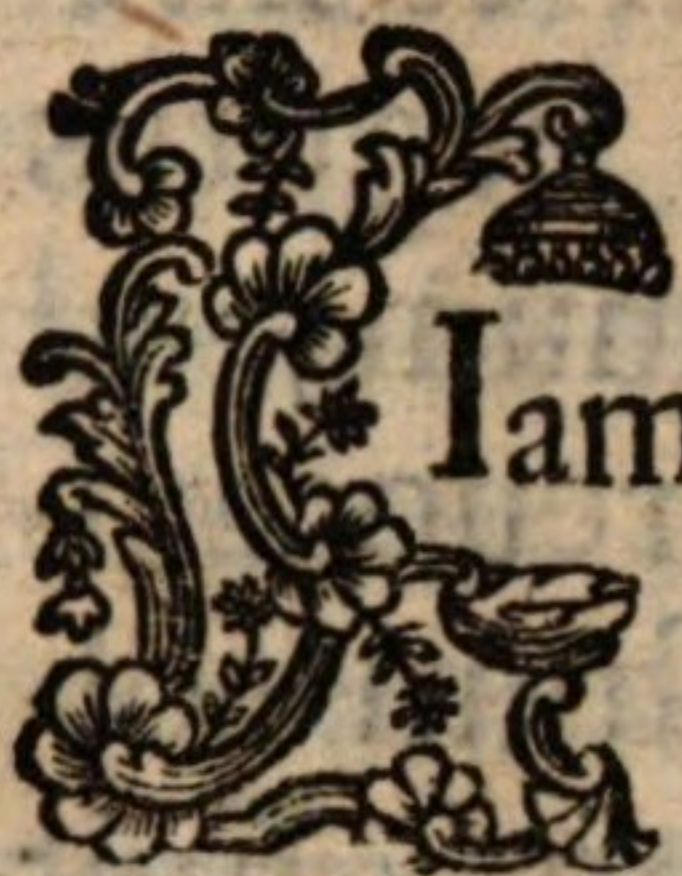
*SULTISSIMI, testimonium aliquod
mei erga VOS animi atque studii de-
bui, cum ob grauiissima munera, quibus
summa cum fide ita praefuistis et alias
semper et hac praesertim communi ca-
lamitate, ut cuius bono VESTRA
integritas probetur, tum ob multa
VESTRA in hanc urbem, patriam
VESTRAM merita, atque etiam
ob insignem VESTRAM erga me
meosque beneuolentiam, multis et
praeclaris documentis demonstratum.*

*Sit igitur hic libellus certissimum pi-
gnus mei VOBIS deditissimi animi,
atque perpetui cultus, quem VE-*

STRIS virtutibus VESTRAE
que eruditioni habui et habebo, testi-
monium. Quia etiam nuper in tri-
stissimo Draesdae excidio bibliotheca
VESTRA multis iisque rarissimis
cum typis expressis tum calamis prae-
sertim exaratis libris instructa flam-
mis consumpta est, hae chartae ut no-
uae atque (licet hoc vix fieri possit)
praestantioris primordia sint, opto.
Servet VOS Deus Opt. Max. ad
emolumentum patriae quam diutissi-
me saluos, sospites mibique beneuolos.
Valete, VIRI PRAENOBILIS-
SIMI, meque, ut facitis, in posterum
quoque amate. Scripsi. Bischoffs-
werdae, a. C. cId Idcc LXL die vestro
natali, d. XII. Octobr.

PRAE.

PRAEFATIO.

 Iam olim, hortatu praeceptoris nostri, *Io. Guilielmi Bergeri*, viri limatissimo iudicio, praestantissimo ingenio et animo modestiae, probitatis honestisque studiosissimo praediti, in Academia Vitebergensi libellum *de libris auctoribus suis fatalibus* scripsimus.*) Quem, cum iam tum et emendari et augeri multis in locis posse videremus, (nam et temporis angustia et bonorum librorum inopia premebamur,) denuo illum sub

A 4

incu-

*) Fuit disputatio a. 1728. quo tempore inter ordinis Philosophorum assessores recipiebar, habita, respondente V. Cl. *Grabergio*, iam Doctore Medicinae Longosalsensi experientissimo, et laudata a b. D. *Buddeo*, in *Isagog. Supplem.* p. 48. atque celeberr. D. *Am-Ende*, in *Memor. Inspect. Portenf.* p. 27. quibus addi potest Cl. *Juglerus* in bibliotheca Literaria Struuii.

incudem reuocandi, accuratius et diligentius examinandi edendique consilium cepimus. Quare, si quando nobis otium fuit concessum et liberum tempus vacuumque negotiis publicis, relaxauimus animum, ad mansuetiores nos Musas reuocauimus atque in hoc libro nostram collocauimus operam et studium. Fuit vero non solum ipsa res valde iucunda et ad delectationem animi apta, sed omnis illa iucunditas mirifice eo aucta, quod scribenti mihi semper imago *Bergeri* obuersata est, quo, si a *Wernsdorffio* et *Menckenio* discesserim, nullus alius est, quem vel magis amem et colam vel cui plura debeam.

Prodit igitur hic libellus atque ita quidem prodit, ut plane nouus censeretur debeat: quod cuius hunc cum illo comparanti facile apparebit. Neque enim tantum plurimis illum exemplis auximus sed diligenter quoque laudauimus auctores, qui de

de vitis virorum doctorum copiosius
exponant. Etsi autem plerumque
his plures in medium producere pot-
uissimus, nolimus tamen modum
excedere, vt in omnibus rebus, sic
etiam in hac re vtilem et iucundum.
Fatemur etiam, nos neque ex ordi-
ne temporis strictius seruato, (quod
non necessarium in eiusmodi libris
esse duximus,) libros commemo-
rasse, sed vt cuiusque nobis in men-
tem venerit recordatio, neque hoc
volumine omnes, qui molestias sibi
et calamitates libris suis parauerint,
complecti voluisse. Minime enim
ignoramus, *A. Caecinam* libro, quem
Suetonius (in Caes. c. 75.) *crimino-
sissimum* vocat, grauitur Caesaris ani-
mum offendisse: (v. Cic. ad Diu. L. VI.
ep. 5. et 7.) *Cremutium Crodum* ob
editos libros laudesque in eis Bruto et
Cassio tributas accusatum: (v. Tacit.
Annal. L. IV. c. 34.) *Fabricium Ve-
ientonem* a Nerone ob libros in pa-
tres et sacerdotes cotumeliose scri-

ptos et codicillorum nomine insigni-
tos (v. ibid. L. XIV. c. 50.) et *Oui-*
dium ab Augusto ob libros, vt non
pauci arbitrantur, de arte amandi,
exilio punitos esse. Sed de his et
compluribus alio tempore, si Deus
vitam et vires concesserit, expone-
mus. Iam exhibemus Centuriam.

Erit vero praecipuus nostri libri
vfus hic, vt sapere discant homines,
caute circumspecteque in scribendis
libris versentur, neminem laceessant,
bonis viris parcant et in salibus atque
iocis spargendis maximopere omnem
inuidiam euitare studeant. Quid
enim? nonne plurimi, quorum in
hoc libro mentionem fecimus, si a
scribendis Satyris abstinuissent, bene
et tranquille potuissent viuere? Sicut
igitur suaue est, vt ait poeta, horri-
dam maris tempestatem et iactatas
fluctibus naues procul e terra videre,
non quod aliorum calamitates nos
delectant, sed quod tali modo no-
stram felicitatem magis sentimus, sic
non

non iniucundum erit bonis et doctis viris sine proprio periculo aliena mala intueri et scopulos, ad quos plurimos afflictos videant, euitare. Deinde etiam hinc intelligetur, quam verum sit illud comici: *Veritas odium parit*. Exposuimus enim de multis, quibus nihil aliud, quam strenuum et indefessum veritatis studium et forti animo suscepta veri relictique defensio molestias exhibuit. Atque hi eo maiorem laudem merentur, quo meliora eorum fuerunt consilia et quo laudabilior est amor veritatis. Sunt denique alii, qui neque veritatis studiosi, neque cupiditate alios perstringendi adducti, sed nouarum opinionum amore abrepti, libros sibi fatales ediderunt. Horum in numerum ii praesertim referendi sunt, qui in doctrina Christiana sua somnia promulgare, quam diuinarum litterarum et bonorum Theologorum auctoritatem sequi maluerunt.

Caete-

Caeterum, si quid humani passi
sumus, cupimus admoneri. Nam
et aliorum dissensum ferre didicimus,
et in eo bene ferendo magnam sapi-
entiae et humanitatis partem posi-
tam esse existimamus. Bene dicit in
L. VIII. epist. XV. *Angelus Politia-
nus*, licet non semper sui promissi
memor: *Testatum hoc omnibus volo,
nihil mihi esse prius veri studio et re-
cti. Si sponte hoc assequor, bene ha-
bet: sin minus, ab aliis et placide ad-
moneri gaudeo et aspere castigari non
recuso. Quin ut illis habeo gratiam
sic istis non irascor: honestius ducens
aliquando doceri, quam semper nescire:
nec enim tam turpe refelli, quam pul-
chrum corrigi.* Leuiiores errores faci-
le lector nobis, si aequus est, condo-
nabit. Quid enim aequius, quam ve-
niam dare seni eidemque tot nego-
tiis districto, ut non, nisi raro, libere
respirare possit? Haec tibi, Lector
beneuole, ignota esse nolui. Vale.

I.

Valde ambigua est fama PETRI
BAILII, quem non satis alii
laudare, alii vituperare posse
sibi videntur.²⁾ Nos, qui rem in medio
relinquimus, nihil magis optamus, quam
ut ingenium, quo a natura armatus fuit,
praestantissimum amoenissimumque, ad do-
ctrinae Christianae veritatem confirmandam
potius et defendendam, quam ad dubia sem-
per proferenda et ingenii gloriolam, nescio
quam, aucupandam contulisset. Idem vero
non semel ob libros a se conscriptos iratio-
ris fati acerbicatem expertus est. Cum
enim a. 1693. rex Galliae plurimum operae
studiique in pace et concordia firmanda po-
neret,

neret, omniaque sua consilia eo conferret, Guilielmus III. autem, rex Angliae, summa ope niteretur, vt conatus hos irritos redderet, *Petrus Iurievus*, *Bailio* infestissimus, hac occasione vlciscendi cupiditatem explendi arrepta, statim apud aulae ministros *Bailium* accusauit, quasi edita *consultatione de pace*, a Gallis subornatus, pacis negotium prouehere conaretur. Quare Guilielmus, re cognita, senatui Roterodamensi, vt *Bailium* munere suo decedere iuberet, praecepit. Prodiit quoque a. 1690. Amstelodami liber, hocce titulo insignitus; *Avis important aux refugiés sur leur prochain retour en France pour l'etrene à l'un d'eux.* Cuius libri licet se nunquam autorem professus sit *Bailius*, *Iurievus* tamen, qui in illo librum a se hoc titulo euulgatum: *l'accomplissement des propheties* etc. perstriatum esse intellexit, inde occasionem *Bailium* variis criminibus onerandi nactus est. Quibus vt se purgaret, sui defensionem suscepit, eamque a. 1691. hoc titulo edendam curauit; *la Cabale Chimerique, ou refutation d'histoire fabuleuse et des calomnies, que Mr.*
Jurieu

Jurieu vient de publier malicieusement touchant un certain projet de paix, et touchant le libelle intitulé, *Avis important aux réfugiés*. Nihilominus tamen se hunc ob librum munere exemptum esse, ipse queritur *Bailius* in epistola ad Minutolium, professorem Geneuensem scripta. (v. lettres Choisies p. 456.) Neque in commemorandis libris Bailio fatalibus praetereunda est epistola illa, quam de Cometis scripsit. Libellus vero sic inscriptus est: *Lettre à M. L. A. d. C. Docteur de Sorbonne, où il est prouvé par plusieurs raisons tirées de la philosophie et de la theologie, que les cometes ne sont point presage d' aucun malheur, avec plusieurs reflexions morales et politiques, et plusieurs observations historiques et la refutation de quelques erreurs populaires*. Libellum hunc, manu exaratum, *Bailius* amico cuidam perlegendum traderat, qui deinde illum, *Bailio* plane inscio, typis exscribi curavit. Quod cum omnem praeter spem opinionemque *Bailii* accidisset, ille hunc libellum paulo auctiorem, et diligenter examinatum edidit. In quo vero quoniam errores plebeculae, Cometæ ne-

scio

scio quid mali praefagire, multo lepore perstrinxerat, *Furius* et focii eum apud Senatum Atheismi accusant. Age vero ipsum *Bailium* audiamus : Cette lettre vous apprendra, que nos magistrats m'ont oté ma charge de professeur avec la pension de cinq cens florins, qui y etoit annexée. Ils ont meme revocé la permission, qu'on m'avoit donné d'enseigner en particulier. Ils resolurent cela à la pluralité des voix le 30. Octobre passé . . . Tout ce qu'il y a ici de plus raisonnable crie contre cette injustice, et une partie de nos Conseillers, les plus anciens dans la charge et les plus habiles s'opposèrent de toute leur force à cette resolution, mais il furent inferieurs en nombre . . . Fondement est mon livre des pensées diverses sur les cornetes, que les ministres Flamans ont fait accroire aux Burgemaitres contenir des choses dangereuses et anti-chretiennes. v. lettr. chois. p. 456. Fatalis denique fuit *Bailio commentarius philosophicus in verba Christi, Compelle intrare* etc. a. 1714. iterata vice typis impressus. (v. *Journ. litter. T. II. p. 241. et Act. Erudit. Ips. 1714. p. 55.*) In quo quidem pontificio um tyrannidem

nidem iure castigavit, qui animis imperare, aliosque vi et armis ad sacra sua adigere cupiant, sed non leuiter in eo peccauit, quod omnium religionum tolerantiam, libertatemque sentiendi noxiam defendere conatus est. Quare non solum a *Gabriele Naudaeo*, qui copiosam illius refutationem adornauit, (v. *Act. Erudit.* a. 1719. p. 414.) sed a *Iurieu* etiam delatus in extremum fortunarum periculum apud Belgas est adductus.

- ^a) Ecce tibi aliquot doctorum hominum iudicia. Audiamus primum Cel. D. *Pfaffium*, in dissert. Tubingae, a. 1719. contra *Bailium* habita, p. 4. *Genuina religionis indole, omnique diuino lumine insuper habito, solis rationis tenebris inbiauit, atque in id omnes ingenii nervos intendit, ut certissima quaeque adgrediendo in inueniendis difficultatibus ingenii sui praestantiam ostenderet.* Audiamus *Buddeum* in *Thes. de Atheismo et superstitione* p. 156. *Talia subinde docuit, quae in Atheismi prauaeque de Deo et religione existimationis suspicionem eum inducere potuerunt.* Iudice *Dornio* in *Bibl. Theol. Critic.* P. I. p. 484. *sceptius fuit, et omnes religiones in contemptum duxit.* Clerico denique *Bailius Atheus* et *Socinianus* esse videtur: v. *Vnschuld. Nachr.* a. 1706. p. 185. Eundem *Crenius humanum et praestantissimae ciuitatis virum* vocat, et in *Act. Erud. Lips.* vir πολυμαθής et celeberrimus Belgii *Varro*, in *Nou. litterar.* a. 1709. vir magnorum

in rem litterariam meritorum audit; audit idem *acutissimus et per orbem litterarium celeberrimus vir*, cuius libros doctrinae et elegantiae planos *Regina Sueciae Christina libenter legit*, cuiusque *sententiam per litteras saepissime rogavit*, im *Neuen Büchersf.* P. XVIII. p. 379. Cui vero non hi versus noti?

Bailius hic ille est, cuius dum scripta vigeant,
Lis erit, oblectent erudiantne magis?

Si quis plura iudicia scire cupiat, euoluat *Journ. Litter.* T. I. p. 219. T. II. p. 154. T. VI. p. 227. T. X. p. 80. ubi *Saurini*, viri disertissimi iudicium adfertur; *Cel. Heuman. Act. philos.* P. IV. p. 603. *Act. Erudit.* a. 1716. p. 72. *Büchersaal*, P. II. p. 379. *Vnschuld. Nachr.* a. 1713. p. 950. Et quis omnes laudare possit, qui de Bailio scripserunt? Vnum adscribamus iudicium *Io. Guil. Bergeri*, quod ex ore viri optimi audiuius. Hic enim sic dicere solebat: *Bailius* est scriptor satyricus, et superbi interdum ingenii: id enim agit in *Lexico suo Critico*, ut semper, quid contra dici possit, moneat. Vult esse eclecticus: *Pyrrhonicus* est, et paradoxii ingenii: iudicio suo solum nitebatur.

II.

FRANCISCUS DE SALIGNAC FENELON, Archiepiscopus Cameracensis, libris suis immortalem famam consecutus est. Inclaruit primum libello: *Explication des Maximes de Saints sur la vie intérieure*:

rieure: a. 1697. edito. Qui in ecclesia Romana multas contentiones excitauit, et a Pontifice damnatus proscriptusque est. Innocentius enim XII. a. 1699. XXIII. propositiones vt *temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensiuas, in praxi perniciosas, et erroneas* damnauit.^{a)} Quares eo tandem peruenit, vt *Fenelonius* has propositiones reuocaret, atque his verbis vteretur. *Ego isti papali Breno totus adhaereo, tum quoad textum libri, tum quoad XXIII. propositiones, idque sine umbra alicuius restrictionis simpliciter et absolute, atque ita damno tam librum, quam propositiones. Verum Fenelonium haec non ex animi sententia, sed metu, minis, et precibus adductum, dixisse monet Feustkinus de palinodia sacra, p. 28. Edidit deinde librum: Auantures de Telemaque Fils d' Ulysse, quem, quicumque pulchri et venusti sensu aliquo imbutus est, non sine summa voluptate animi perleget. Est enim elegantissimis verbis et grauissimis sententiis conscriptus, et ad veterum auctorum praestantiam quam proxime accedit.*^{b)} Iam antea vero famosae

Foeminae de *Maintenon* odium in se concitauerat, quam cum rex pro legitima coniuge declarare vellet, *Fenelonii* suasu et hortatu sententiam mutauit. Haec, cum liber modo laudatus in lucem prodiiisset, regi, quae erat auctoritate, facile persuasit, *Fenelonium* in hoc libro aulae ministros perstrinxisse, neque ipsi regi pepercisse. Quo facto *Fenelonium* aula discedere rex iussit, quem casum ille fortiter tulit et magno animo.^{c)}

^{a)} Vid. *Iaegeri Examen theol. myst.* p. 267. et Bulla papalis, inserta *Actis Erudit.* a. 1699. p. 148. et *Relationibus Innocentibus.* 1709. p. 515. 1701. p. 61. item, *Aufgefangene Briefe* T. I. p. 235. et 340.

^{b)} De hoc libro praestantissimo vid. *Relation. Innocent.* a. 1701. p. 319. *Biblioth. Angloise*, T. I. p. 71. *Journ. litteraire*, T. IX. p. 177. *Acta Erudit.* Germanico sermone scripta, T. V. p. 296. *Journal des Scav.* a. 1717. P. II. p. 70. Prodiit contra hunc librum a. 1700. *Critique generale.*, cuius auctor, ex opinione Bailii, (*lettres chois.* p. 749.) *Msr. Guedeuille* fuit. Quo tantum abest ut libro aliquid detractum sit, ut potius in Teutonicam, Belgicam, Anglicam, Hispanicam, Italicam linguam sit translatus vehementerque ab omnibus elegantiae studiosis lectus et in deliciis habitus. Vellem, permetteret instituti ratio, copiosiores in laudibus huius libri ut esse possemus. Saltem adscribe-

mus

mus elogium ex libro *le Mentor moderne* T. II. p. 16. *Ses ouvrages sont pleines de la plus noble piété, de la vertu la plus sublime, et de la plus fervente charité pour son prochain. Son genie et ses talens doivent etre considerez comme un bien commun etc.*

c) Plura vid. in *Neuen Zeitung. von gelehrt. Sachen*, a. 1715. p. 34. *Histoire de la vie de M^{sr}. Fr. de Salignac de la Motte Fenelon*, Haag. 1723. 12. *The life of Franc. Fenelon*, London 1723. 12.

III.

GALILAEVS a GALILAEIS, vir magno ingenii acumine praeditus, edidit dialogos de Systemate mundi, (*dialogo delle due massime Systeme del mondo, Tolemaico, et Copernicano*) inopinatam ipsi qui tempestatem excitauerunt. Nam, quoniam in hoc libro Copernici de motu terrae circa solem sententiam defendit, vehementer in ipsum Urbanus VIII. Pontifex Romanus, exarsit, atque, ut quae paullo ante docuisset, palam negaret, postulauit. Quod cum facere nollet *Galilaeus*, in carcerem coniectus est ea lege, ut singulis septimanis per tres annos semel carmina Daudis, quae poenitentialia appellamus, recitaret. In quo carce-

re postquam quinque annos commoratus est, situm squaloremque ferre diutius non potuit, libertatis vero maximo desiderio aestuavit. Cuius recuperandae eam iniit viam, quae sola relicta erat. Annos enim LX. natus se errasse et mentitum esse professus est. Libri *Galilaei* a. C. 1720. nitidissime Florentiae editi sunt, quibus *Guido Grandus* elegantem et doctam praefationem addidit. Iidem tamen dialogi, quorum mentionem fecimus, in hac editione desiderantur. Quod iussu pontificis accidisse facile intelligimus. E vita decessit LXXVIII. annos natus *Galilaeus*, quem *Morhofius* *virum summi ingenii et iudicii* appellat.^{a)}

^{a)} v. *Polyb.* T. II. L. II. P. II. p. 392. elogium *Galilaei* dabit *Nic. Erythr. Pinac. vir. illustr.* p. 280. vitam vero exhibent *Fasti Consolari dell' Academia Florentia da Salvino Salvini*, Florent. 1717. Quanta nominis fama floruerit *Galilaeus*, ex eo potest intelligi, quoniam viri et nobilitate et eruditione praestantissimi quique ad eum videndum iter fecerint, ut *Vicentius Viuiani*, nomini suo qui semper adscripsit, *discipulus Galilaei*, quod in vita eius commemoratur, quam *Cel. Heumannus* in *Act. Philos.* T. III. p. 482. exhibet.

IV.

MARCUS ANTONIVS DE DOMINIS vir fuit multae doctrinae, sed animi valde inconstantis. Etenim a. 1616. per Helvetiam et Germaniam superiorem in Angliam profectus a Catholicorum ad Caluinistarum partes transiit. Cuius consilii rationes in praefatione libri, *de Republica ecclesiastica* commemorat. Quo libro edito ab inquisitionis iudicio citatur, et, cum non veniret, haereseos damnatus est.^{a)} Eundem et *Laurentius Beyerlinck*, a. 1617. refutare voluit, et *Mayerus Syncretismi pandectas* appellat.^{b)} In Anglia per sex annos commoratus est, et Iacobo, regi, apud quem maxima gratia floruit, et quotannis MMMMM thaleros accepit, aliisque nescio qua re se exosum reddidit. Deinde a Gregorio XV. pontifice, cuius olim in Italia contubernio vsus fuit, commonefactus, precibusque fatigatus Romam redire voluit. Quod etsi *Iosephus Hall*,^{c d)} vir bonus et doctus, ei vehementer dissuasit, tamen a. 1622. clam Britannia relicta Romam petiit. Quo cum venisset, in aedibus Petri supplex

laqueumque in collo gerens palinodiam ^{e)} cecinit, atque sic salutem accepit. Cum vero paullo post iterum mutationem religionis meditaretur, aut, vt alii dicunt, quae scripserat, retractare nollet, ab Urbano VIII. in carcerem coniectus, ^{f)} et in eo morbo, aut vt alii dicunt, veneno extinctus est. Corpus *Marci* a. 1624. vna cum imagine et libris rogo impositum, cinis vero in Tyberim sparsus est. ^{g)}

^{a)} De hoc viro *Becanus* ita iudicat: „*Marcum* neque Catholicum, neque Lutheranum, neque Calvinistam esse, sed ab omnibus dissentire, et nouum doctrinae symbolum partim ex aliorum scriptis, partim ex suo cerebro confarinasse.”

^{b)} „Habuit Marcus supellectilem librorum maxime instructam, in quibus multi erant, a Theologis Protestantibus scripti. Ex his sapere coepit, et pontificiorum errores intelligere. Ex his etiam eruditionem hausit, quam in libris de Republ. ecclesiastica inuenimus et admiramur. Ex scriptura inquit Pontificis auctoritatem facile infringi posse, neque ex antiquitatibus illam aliquid roboris accipere, Episcopos antiquae ecclesiae primatum quidem temporis et ordinis habuisse, minime vero aut omnibus episcopis, aut exteris regionibus imperasse.”

^{c)} *Iose-*

- c) *Iosephus Hall*, Theologus Anglicanus, vir multis egregiis libris, tribus tomis editis, clarissimus, *Romam irreconciliabilem* scripsit, quam *I. Fr. Mayerus* examinavit, et indice eorum, qui *Romam reconciliabilem* existimauerunt, ornauit.

Ex iudicio *Moshemii* ingenio non mediocri valuit, cui interdum plus, quam satis est, tribuit. v. *Budd. Lexic. Vniu. histor.* P. II. p. 7.

- d) Epistolae, in qua *Hallius Marcum* dehortatus est; multi mentionem faciunt, eamque *Mayerus* in libro modo laudato exhibet. In qua praeter alia haec sunt. „Dic mihi per Deum „immortalem, magne praeful, quid tandem est, „quod te nobis post aliquot annorum moram „iam de subito abripere Romamque pellicere „potuit? Numquid inhospita tibi visa est gens „nostra? minusne quam forte speraras virtutibus „tuis indultum? Causari illud profecto non potes, in quem larga benignissimi Regis manus „tam ampla, tam opima congeffit vltro munera „etc,

- e) De Palinodia Eruditorum *Iob. Schmidius* Lips. 1697. disputat. habuit, de palinodia sacra seu retractationibus Theologorum in rebus fidei, *Feustking* Viteb. a. 1711. libellum scripsit. De veterum emendandi retractandique studio *Iob. Schulzius* in *flor. sparsion.* egit p. 6.

- f) Alii hoc ob litteras ad Iacobum, regem, atque liberiores de Concilio Tridentino, et concordia cum Protestantibus ineunda sermones accidisse scribunt.

- g) De hoc Marco cf. *Grammondus* L. III. hist. p. 196. *Abraham. Bzouius* in *Annalib.* ad a. 1629.

§. 12. *Limborch. histor. Inquis. L. IV. c. 38.*
p. 361. Kestner de relig. prudent. p. 39. Czwit-
tinger. spec. Hung. litterat. p. 121. Vigneul de
Marville, p. 279. et Mayerus in libro laudato.

V.

SOTADES MARONITA, a Sotade Athe-
 niensi, a Suida laudato, probe distin-
 guendus, a quibusdam etiam Cinaedus di-
 ctus, lasciuia carmina scripsit. Nam Stra-
 bone et Suida teste non solum libidinem
 Sodomiticam iambicis versibus laudauit, sed
 etiam Ptolomaei Philadelphi cum sorore
 nuptias liberiori carmine perstrinxit. Qua-
 re, cum regem aduersus se vehementer exa-
 cerbasset, fuga salutem quaerere, et se Alex-
 andriam conferre voluit. Verum a Patro-
 clo, ipsi in via obuiam facto arreptus, cistae
 plumbeae inclusus, et in mare demersus
 est. ^{a)}

^{a)} Athenae. L. XIV. p. 620. et Fabric. Biblioth.
 Gr. L. II. c. 22. p. 789.

Venit hic nobis in mentem *Iohannis Casae*,
 Episcopi Beneuentani, cui a multis carmen de
 laudibus Sodomiae tribuitur. Sed vt, nemi-
 nem adhuc hoc carmen oculis vidisse, tacea-
 mus, praeclare ab hoc crimine defendunt Ca-
 sam, *Aeg. Menagius, Nic. Hier. Gundlingius in*
Obseru.

Obseru. Halens. T. I. p. 120. Tenzelius in colloqu. menstr. 1694. p. 299. quibus addantur et Gallica acta eruditorum, (Journal des Sav. 1707. mens. Iun. p. 690.) et Horatius Oricellarius; qui illi maximam in omni virtutum genere excellentiam tribuit. v. Amadei de Benignis var. intr. Ital. inscript. p. 146. Quare etiam cautius pronunciare debebat nuper Prosper Marchand in Dictionario Historico Art. XXVIII.

VI.

De ZOILO etsi non ignoramus, varias esse doctorum hominum, easque inter se valde contrarias opiniones, nos tamen eos sequamur, qui *Zoilum* suis libris maximam sibi perniciem attulisse, arbitrantur. Constat vero, hunc *Zoilum* maxima acerbitate aurea Homeri carmina perstrinxisse, risisse, contempsisse, et quae contra Iliada et Odysseam scripserit, Ptolomaeo Philadelpho recitasse. Quo factum est, ut et *Zoilus* ὀυνομάσις et, quicumque in alios inueherentur, *Zoili* appellarentur. Etsi vero nos Homeri carmina, (quorum tamen praestantiae nihil hoc iudicio detractum cupimus, et quae vere aurea, et tam ad utilitatem vitae, antiquita-

quitatisque cognitionem, quam ad voluptatem animi maxime accommodata, esse arbitramur) non ita ab omni parte perfecta existimamus, nihil ut contra illa proferri possit, nemini tamen, quid praeoccupatae quaedam opiniones, si semel animis infixae, efficere possint, ignotum erit. Ptolomaeus igitur tantum abfuit, ut praemium *Zoilo* solveret, ut illum et in summa inopia omnique auxilio destitutum vivere pateretur, et, paricidii reum, ultimo supplicio afficeret. Quale vero supplicium perpeffus fuerit, non una est eademque opinio. Alii eum cruci affixum, alii lapidibus obrutum, quidam Smyrnae viuum in ignem coniectum esse scribunt. In hoc tamen omnes vno ore consentiunt, qui non plane totam rem effectam esse censent, *Zoilum* propter satyricos in Homerum et alios libros violenta morte periisse.^{a)}

^{a)} Ne in laudandis locis nimii fimus, ablegabimus lectores ad *Vossium*, L. I. c. XV. *de historic. Graec. Fabric* Biblioth. Gr. L. II. c. VII. p. 367. et *Humpbr. Prideaux*, in *Connex. Vet. et Nou. T. P. II. p. m. 97.* vbi cum veterum tum recentiorum de *Zoilo* opiniones et iudicia allata sunt.

sunt. cf. *Lud. Kusteri historiam criticam* Homeri,
et interpp. Aeliani.

VII.

PETRVS CVNAEVVS, insignis Iuriscon-
sultus, et *elegantioris litteraturae promus*,
vt ait *Deylingius*, Theologus primarius, in
obseru. S. P. II. p. 56. suis libris saepius sibi
magnas molestias creauit. Ipse in Epist.
XXVIII. a *Burmanno* edita, commemorat,
se a legatis Synodi fuisse appellatum ob li-
bros, maxime ob *Satyram*, quam, eleganti
et venusto stilo conscriptam, *Sardi Venales*
inscripsit; se vero, vt vnus eorum per litte-
ras, quae Theologis minus probarentur, de-
clararet, postulasse, atque, se esse responsu-
rum, vtramque epistolam editurum, promi-
sisse. Hic grauitur de *Daniele Heinsio* que-
ritur, *Cunaeo* in hoc negotio maxime aduer-
sario. Addit idem epistolam a *Balthasare*
Lydio, Deputato Synodi Australis Hollan-
diae scriptam, in qua errores, in *Cunaei* li-
bris obuii, non sine acerbitate enumerantur.
Quibus omnibus *Cunaeus* modeste et ele-
ganter respondet, pleraque quidem defen-
dit,

dit, quaedam ex arbitrio Theologorum emendat, omnia vero quae offendere quempiam possint, iterata editione se esse omis-
surum, pollicetur. In eadem Burmanniana editione inuenitur *Cunaei* oratio in obitum *Bonau. Vulcanii*, magnam quae ipsi inuidiam conflauit. Nam, quoniam in illa oratione nihil de Christo, nihil de pietate, aliisque ad doctrinam Christianam pertinentibus dixerat, palam in eum concionator quidam declamauit, et *Cunaeum* infernarum furiarum poenis dignum esse dixit. Contra quae, *Cunaeus* quae dixerit, vid. Epist. 78. et 65.^a)

^a) De vita *Cunaei* vid. *Burmannus*, vir vere doctus, in notis ad editionem laudatam, *Adolph. Vorstius* in oratione in funere *Cunaei* recitata, et editione Cellarianae operum *Cunaeorum* subiecta, et *Iac. Basnagius* in praefat. ad *Cunaei Antiquitez Judaïques*.

VIII.

Quantum Musae Gallicae ANTONIO DANCHE TO debeant, nemo, qui cum illis aliquid commercii habet, ignorabit. Nam et a prima aetate magno poeseos amore tenebatur, et, cum, admodum iuuenis, totum

totum Horatium recitaret, triginta aureos numos, (*Louis d'or*) a viro nobili, *Louvoeo*, accipiebat. Effecit deinde elegantia vitae atque ingenii, vt nobilis quaedam foemina *de Turgis* moriens illi totam per vitam certam pecuniam constitueret, liberorumque suorum curam hac lege committeret, ne ab illorum latere vnquam discederet. Sancte omnia pollicetur *Danchetus*. Illa vero placide expirauit. Iam *Danchetus* ingenium suum potissimum ad Tragoedias scribendas contulit. Edit *Hesionem*, a. 1700. opus, si ex praeconiis plurimorum iudicare licet de libris, praeclari ingenii. Quid multa? Aegre ferunt propinqui cognatique iuuenum, quorum moribus praeerat, hanc rem. Omnia, siue nimia superstitione, siue alia quacunque de causa, ad viuum resecant, atque *Danchetus* vt iurisiurandi fide interposita, nunquam se eiusmodi quidquam iterum esse scripturum, polliceatur, postulant. Negat *Danchetus*. acrius illi vrgent, pernegat. Quare non iuuenum tantum institutionem aliis committunt, sed pecuniam quoque constitutam soluere recusant propinqui. Quos *Danchetus*,
quem

quem non tam inopia pecuniae, quam causa, cur sibi illam eripi vidit, impulit, illos in ius vocat. Veniunt; cognoscunt iudices, et pecuniam illam *Dancheto* soluendam esse, iudicant. Vir fuit hic *Danchetus* valde acutus, in matrem pius, humanus, ab officii religione nulla in re declinans, nulli iniuriam intulit, sibi vero illatas libentissime oblitus est. ^{a)}

^{a)} Vita illius leg. in libro : *histoire de l'Academie des Inscriptions etc.* T. X. LXXV.

IX.

QUIRINVS KVHLMANNVS, facile Fanaticorum princeps, totum prope orbem terrarum peragrauit, multosque in societatem erroris et infaniae adduxit. Quintam Monarchiam s. regnum Chiliaisticum a. 1674. inchoari putauit, eoque processit dementiae, vt et se ex vxore sua, quam Mariam Anglicanam vocauit, filium esse suscepturum diceret, qui multis miraculis diuina virtute editis sanctam hanc, quam somniabat, monarchiam esset instauraturus, et a Deo in mundum, ad erigendum regnum chiliaisticum

cum se esse missum, doceret, atque etiam se pro Dei filii filio venditare non erubesceret.^{a)} Quibus aliisque compluribus deliriis refertus est illius liber, *der neubegeisterte Boehme*,^{b)} qui a. 1674. Lugd. Batau. prodiit. Paulo igitur post a principibus foederati Belgii exilio mulctatus, ex Academia Lugdunensi proscriptus, et cum infamia eiectus est. De quo videatur *Bentheimius de scholis et ecclesiis Belgii*, P. II. p. 344. Sed non Belgium solum, sed omnem mundum, deliriis suis contaminare voluit. Quare ad Turcarum imperatorem abiit, a quo cum multis plagis affectus esset,^{c)} a. 1689. ad Russos transiit. Vbi, cum nullum finem stultitiae facere vellet, relictaque priore coniuge in Anglia, aliam duxisset, Moscouiae anno 1689. viuis combustus est. Supplicium hoc Autor *des Moscovitischen Kirchenstaats*, quem librum Pritius a. 1698. praefatione ornauit, copiosius commemorat. Adiunxerat sibi socium, *Nordermannum*, *Kuhlmanni* simillimum. Qui in libello Christum esse rediturum in mundum, omnesque peccatores conuersurum, docuit. Quem

C

cum

cum Patriarcha Russorum videret, *Nordermannum* vna cum *Kuhlmanno* igni adiu-
dicabat. ^{d)})

^{a)}) v. *Pfeiff. Anti-Chil.* Praef. p. 26. seq. vbi de *Stiefelio*, *Ezech. Methio*, et *Dau. Georgio* idem legimus.

^{b)}) De fanatico hoc libro leg. *Calouii* praefatio *Antibohemio* praemissa, qui a. 1692. Lipsiae tertia vice prodiit.

^{c)}) Nullam ignorare se linguam, etsi nullam didicerit, praedicauit. Cum vero coram Imperatore Turcarum a sermone Turcico, quem homo stultus sibi in mentem esse venturum, sperauit, destitueretur, tulit praemium stultitiae.

^{d)}) De hoc *Kuhlemanno* cf. Bailii diction. T. II. p. 1738. *Tenzelii colloqu. menstr.* 1698. p. 329. *Reinh. Dietr. Voigt de haereticis misera morte extinctis*, §. 47. p. 64. *Wernsdorf.* in dissert. de fanaticis Silesior. §. 21 - 30. *Colberg Platonisch-hermetisch. Christenthum*, P. I. p. 323. Furore poetico correptus idem *Kuhlmannus* edidit in ligata oratione: *Berlinische und Amsterdamische Kuhl-Iubel von Vereinig. des Luther- und Calvinthums.* Amsterd. 1688. Quem librum si quis legat, auctorem mente captum fuisse facile intelliget. Ad Electorem Saxoniae quae n. VII. dixerit, adscribemus.

„Befiel du Churfürst Ernst dem Spener
ernste Sitten

„Deme mich Felinus, Breckling selbst sehr
theuer einst empfohlen

„Lafs

„Lafs ihn vortragen dir durch Gott ohn
Furcht und Schmincken

„Taulern, Ioris, Boehmen, Drabitz statt des
eitlen Sagen fchreibens.

Iob. Feschnerum, Rectorem Gymnafii Vratisla-
uienfem, recte dixiffe: aut tu olim eris magnus
Theologus, aut magnus haereticus: exitus fatis
superque indicauit. v. *Ioach. Mantzelii* lib. *de*
praefagiis eruditor. de erudit. §. 26. Titulos li-
brorum, a Kuhlmanno editorum, licet non
omnium, exhibet *Arnoldus* in *Haeresiolog.* P.
III. c. 19. p. 193. Quod *Iac. Boehmio* in phia-
lae ftanneae aspectu, id *Kuhlmanno* in Museo,
charta, bene et varie colorata, ornato accidit.
Nam cum hanc chartam folis radiis illustratam
valde splendere videret, coelestes sibi obtin-
gere illuminationes, mentemque aeternae lucis
radiis illustrari somniauit. Audiamus ipsum,
vt lectores de fcribendi genere hominis infufi
iudicent: *Je mehr ich in meinem Vorsatze fort-*
ratzte, ie mehrern Wiederratz empfand ich, dass
auch die H. Lichtwelt, mit deren Licht ich um-
leuchtet, in ihrem Lichte sich entlichtete, oder
lichtschattete, wenn ich fortfuhr, und in ihrem
Lichte lichtere, Lichter belichtete. v. *Cel.*
Wernsd. l. c.

X.

IOSEPHVS SANSELICIVS, Iesuitarum
ordini adscriptus, in regno Neapolitano,
homo ex sententia scriptorum *Act. Erudit.*
Lipsiens. mordax, sub nomine fictitio *Euse-*

bii Philopatri nomine, animaduersiones morales et theologicas in historiam ciuilem regni Neapolitani a. 1728. edidit: In quibus Petrum *Giannonium*, illius ciuilis historiae autorem, vehementer exarsit, conuitia calumniasque euomuit, omnisque generis contumelia illum onerauit. Hic liber primum clanculum, dein palam a duobus librariis venditur, et per omnem Italiam diffeminatus, in manus Proregis, Comitis de *Harrach*, peruenit. Ille prudentiorum concilium cogit, rem exponit, et quid agendum sit, quaerit. Tum omnes non solum istum librum, cum in priuatos, tum in rempublicam, atque etiam principes iniuriosum atque contumeliosum, proscribunt, sed autorem etiam, Romae commorantem, ditionis Caesareae finibus exulare iubent. Haec ex Actis publicis relata legimus in *Act. Erudit. a. 1729. p. 423.*

XI.

CASPAR SCIOPPIVS, vir in vitiis et virtutibus admirabilis, teste *Octau. Ferrario* in *Fun. litteratorum*, nimia ac prope cynica

cynica detrahendi libidine omnes ordines non modo sale defricuit, sed in omnem verborum praetextatorum amaritudinem effusus, ipsa litterarum capita virosque reuerendos totis voluminibus concidit, asperisque facetiis vexauit. Neque enim Iacobum, regem Angliae, perstringere dubitauit, cuius iussu nonnulla ex scriptis illius combusta sunt. Quod Casaubonus commemorat, quem nos audiamus: *De Scioppio scito, opera eius nonnulla non solum hic (Londini) iussu sapientissimi regis, sed etiam Lutetiae eodem annitente publice cremata esse manu carnificis. Ego aduersus illam beluam scripsi epistolam, quam mittam, si potero. vid. Casaub. epist. CLV. p. 212.* Iesuitas acerrimo odio persecutus est, omnisque generis conuiciis eos proscidit, ex quibus tandem Tuba magna ^{a)} conflata est. vid. *Act. Erudit. Lips.* 1714. p. 65. Quare Iesuitarum sine dubio consiliis factum est, vt Venetiis in carcerem coniiceretur. v. *Bail. diction.* T. III. p. 2684. Scripsit etiam sub *Alphonfi de Vargas* nomine librum de monarchia Iesuitarum, in quo inter alia p. 415. scribit: *In Italia nullus veritatis locus, culpa*
C 3 *eorum,*

eorum, qui veritatem in iniustitia detinent, qui repudiato Christi calice bibunt calicem daemoniorum plenum abominationibus. Hic liber quantum ipsi odium, quantam inuidiam creauerit, facile intelligitur. Atque etiam vix euitasset vitae discrimen, nisi a duce Venetorum defensus fuisset. cf. *Stollii Bibliothec. P. II. p. 117.* Caninam Scioppii facundiam Marq. Gudius in praefatione Grammaticae philosophicae ita quidem excusat, vt nullam apiculam dicat esse sine aculeo, obseruari tamen colique debere, quia magis profit, quam laedat, Matthaeus autem *Berneggerus* in *obseru. miscell.* studio minime vulgari, sed ardore et infania minime toleranda protestantes, quorum partes deseruerat, aggressum esse queritur. vid. *Io. Henr. Ackeri astrol. polit. obseru. variis illustrat. disp. IV. n. 1.* Sufficiant haec pro instituti nostri ratione. Plura si quis de conductio hoc aulae Romanae mancipio scire cupiat, adeat *Reimannum* in *histor. litt. Germ. P. V. p. 188.* *Fabric. histor. Biblioth. s. P. III. p. 528.* Vitam et parentationem Scioppii *Lugd. Batau. a. 1619.* et *Bailium* in *dictionary.*

*) Pseudonymus *Liberius Candidus* a. 1712. in Batauia librum sub titulo, *Tuba magna nouum clangens sonum*, edidit, in eoque contra Iesuitas acerrime declamauit. Quem refutare uoluit *Alphonsus Huglenbroucus* in Part. II. *vindiciar. suar.* a. 1713. edit. sed a. 1717. *Liberius Candidus* tertiam Tubae editionem adornauit, seque aduersus eum defendit. v. *Vnschuld Nachricht.* a. 1717. p. 704.

XII.

Quantas turbas *IOH. HENRICVS HORBIUS*, Antistes Hamburgensis, excitaue-
rit, neminem ignorare arbitramur. Hic *Poireti* librum *de educatione puerorum*, e Gallico in Germanicum sermonem translatus, a. 1693. sub hoc titulo edidit: *Die Klugheit der Gerechten, die Kinder nach den wahren Gründen des Christenthums von der Welt zu dem Herrn zu erziehen* etc. atque distribuit. Antistes Hamburgenses reliqui primum *Horbium* priuatos inter parietes monent, castigantque, deinde contra illum, se defendentem remque praeclaram se egisse putantem, in orationibus sacris ad populum dicunt. Accidit eodem tempore, ut ancilla quaedam multa proferret de consiliis moribusque *Horbii*;

conuenire plurimos homines in aedibus quibusdam, ibi multa mala de sacerdotibus *Horbio* aduersariis, dicta, multa falsa tradita et facta esse, quae, ne nimis longi simus, praeterimus. Exardescit igitur vehementer ciuitas Hamburgensis in *Horbium*: Senatus ad examinandum librum Theologos quosdam constituit; errores excerpuntur, recitantur, typis exscribuntur. Quo facto sapienti consilio Senatus et *Horbio* et reliquis Theologis silentium imponit. Primus *Horbius* leges negligit, se cum Iesu, aduersarios cum Phariseis, pro concione populi comparat, et grauitur reliquos sacerdotes offendit, qui rem ad Senatum deferunt. *Horbius* a munere suspenditur quidem, sed sacerdotes, ut plane remoueatur officio, etiam atque etiam contendunt. Frustra. Mox *Horbius* restituitur. Quod sacerdotibus summopere displicet, qui in suggestu in *Horbium* inuehuntur. Maximae turbae oriuntur, et palam *Horbius* conuiciis proscinditur et a plebe laceffitur. Nihil propius abfuit, quam ut tumultus periculosus oriretur. Varia in lucem prodeunt scripta, in

in quibus modo accusatur, modo defenditur *Horbius*. Suadet pacem Senatus et ad concordiam sacerdotes adhortatur. Nullam aliam hi pacis restituendae conditionem accipere volunt, quam si publicum inter *Mayerum* et *Horbium* colloquium institutur. Negat hoc *Horbius*, pernegat, et demum vrbe excedere, seque Schlemmum in Holsatiam conferre cogitur. Quo facto tanta demum dissensionis flamma coorta est, vt ipse Imperator Leopoldus ad Senatum Hamburgensem litteras mitteret, eique, quod motus inter ecclesiae ministros non dudum compressisset, exprobraret. Tandem Senatusconsultum factum est, cuius formula haec est: „Sacerdotes Hamburgenses, ne posthac de *Horbii* causa, et ad eam „pertinentibus, aut per publicam scriptorum reciprocationem, aut mentione in „concionibus, copulationibus etc. directe „et indirecte facta, quicquam proferant, sed „ab iis omnino abstineant; secus si fecerint, „contrauenientibus notabilem animadversionem irrogatum iri. „ Denique *Horbius* a. 1695. diem obiit in exilio. ^{a)}

^{a)} Cum de hoc *Horbio* si omnia commemorare vellemus, singularis esset liber scribendus, laudabimus scriptores, pluribus qui de eo exposuerunt. *Recens. Nequit. Piet. c. 4. etc. Species facti, und darauf eingeholtes Theologisches und in Gottes Wort gegründetes Responsum der hochfürstl. hessischen Theologischen Facultaet auf der Univers. Giessen über einige Frag-Puncta. Deren Herren Juraten bey St. Nicolai in Hamburg übel eingerichtete Species facti, Hr. M. Horben betreffend, fürgestellt von dem Ministerio zu Hamburg; et multa alia, quorum numerus vix iniri potest.*

XIII.

Immortali ingenii monumento, immortallem consecutus est gloriam I A C. A V G. T H V A N V S, quam nulla unquam obliuio delebit. Historiam enim, quam de suis temporibus scripsit, opus esse in eo genere litterarum maximum omnium, quae vnquam post Liuii Annales sunt editae, recte iudicat *Casaubonus* in *Epist. 263. p. 315.* ^{a)} Veritatis studiosissimus illud operam dedit, vt, causis amoris odiisque procul facessere iussis, laudanda laudaret, vituperanda vituperaret, nec vnquam historiae leges negligeret. ^{b)} Quare in multorum odium incurrit, Romana

na et Hispanica censura oneratus, aulae Gallicae fastidia sensit, et eo tandem rem perductam esse vidit, vt quaedam mutaret, alia leniret, alia plane detraheret. Tantum profecto odium apud Clericos Romanos excitauit historia *Thuani*, quem Lutheranorum partibus magis quam Catholicorum fauere clamabant, vt filius *Thuani*, eodem nomine insignitus, capitis periculum adiret, et luculentum exemplum proderet, non patribus solum, sed filiis quoque interdum libros perniciosos esse. *Richelius* enim, qui *Thuanum*, quod aliquem maiorum suorum nominauerat, non laudauerat, quasi genus Richeliorum non satis illustre esset, neque honorificam satis Richelii mentionem fecerat, (vid. *Batin. Ep. 75.*) capitali odio persecutus est, vlciscendae iniuriae libidinem in filio expleuit. Sunt tamen, qui putent, ideo filium capite esse punitum, quoniam nemini, Henrici d'Effiat consilium Richelium interimendi, detexisset. *Iacobus Macaldus* sub ficto *Iob. Baptistae Galli* nomine Historiam *Thuani* notis illustrare, et auctorem communi omnium odio exponere voluit.

luit. Dignus tamen est, quidquid hic contra dicat, qui vno omnium eruditorum ore laudetur, diligenterque ab iis legatur, qui eorum temporum historiam perspectam cognitamque habere cupiant.^{c)}

^{a)} De noua et satis splendida editione Londinensi v. *Acta Eruditor. Lipsiens.* a. 1737. p. 241. de aliis editionibus v. *Sagittar. Introd.* in H. E. p. 154. et *Struu. in bibl. Histor.* p. 204. *Whear in Meth. leg. Hist.* p. 99. et 172.

^{b)} Quam vere senserit Thuanus, patet, vt ex aliis multis, ita praecipue ex voto de Ianiena Parisiensi: *Excidat ille dies aeuo, nec postera credant secula, nos certe taceamus et obruta multa nocte tegi propriae patiamur crimina gentis!* Quanto rectius *Thuanus Mureto*, (in orat. XXII. vol. 1.) *O noctem illam memorabilem, et in fastis eximiae alicuius notae adiectione signandam, quae paucorum seditiosorum interitu regem liberauit! Quae quidem nocte stellas equidem ipsas luxisse solito nitidus arbitror, et flumen Sequanam maiores undas voluisse — o felicissimam mulierem Catharinam —.* Quam valde hanc crudelitatem Imp. Maximilianus detestatus sit, docet illius epistola ad Lazarum Schwendium, in *S. R. I. Constitut. a Melch. Haiminsf. Goldast. edit.* P. 3. p. 204. Sed haec obiter.

^{c)} De odio Richelii in Thuanum, v. *historia arcana, sub auspiciis Ludou. XIII. a Richelio gestorum*, T. II. L. IV. Amstelod. a. 1717. Plura de Thuano inuenies apud *Morhof. Polyhist.* L. V.

c. 1. p. 221. *Struu. introduct. in notit. R. litter.*
p. 93. *Journal litter. T. II. p. 108. Bailii diction.*
f. v. *Thuanus.*

XIV.

LAVRENTIVM VALLAM eruditis se-
culi XV. viris, non tantum omnibus,
palam praeripuisse, omnemque operam ad
pristinam barbariem depellendam, et suum
bonis litteris decus suumque vigorem red-
dendum contulisse atque etiam praeclara in-
genii monumenta omni posteritati reliquisse,
nemo erit tam hospes in historia litteraria,
qui nesciat. Hic, quoniam omnes prope
suae aetatis eruditos acerbè perstrinxit, ne-
que ipsis clericis pepercit, multa perpeffus
est. Audiamus Spondanum ad a. 1447. n.
X. de Valla sic differentem: *Eodem tempore*
Laurentius Valla, Romanus, elegantis qui-
dem pro seculo, sed pro quolibet tempore vi-
ru lentissimae linguae homo, Neapoli existens,
cum quasdam propositiones haereticas asse-
ruisset, delatus ad inquisitores, et in carce-
rem trusus, damnatusque pro haeretico, bene-
ficio Alphonsi regis, poenam ignis evasit, pro-
positionibus tamen publicis eiuratis, virgis pri-
vatim

*vatim per Claustra monasterii praedicatorum
manibus reuinctis caesus est.* Monuerat eum
iam antea Franciscus Philelphus, vt, nisi vi-
tae suae pertaesus sit, abstinere velit a per-
stringendis sacri ordinis viris. v. *Vossius de
Histor. latinis* p. 581. Excusatur tamen *Valla*
et ab Erasmo, qui in epistola secunda: *num
ideo falsum dixit*, inquit, *quia verum mor-
daci*us dixit? et a Serertio in notis ad Hier.
Magii librum *de equuleo*, qui, p. 264. haec
doctrinae illius condonanda esse censet. Io.
Fabricius eum Grammaticum, Rhetorem,
Philosophum et Theologum, in *histor. Bi-
blioth.* f. p. 319. appellat. Defensionem *Vallae*
suscepit etiam Iouius in *Elogiis vir. doct.*
eumque eos modo perstrinxisse scribit, qui
optimas artes inculta barbarie defoedauerint,
vt iuuentus ad detergendas corruptarum lit-
terarum fordes accenderetur. Obiit a. 1465.
annos L. natus. In mortem *Vallae* nescio
quis poeta sic lusit:

Nunc postquam manes defunctus Valla
petiuit

Non audet Pluto verba latina loqui.

Iupi-

Iupiter hunc coeli dignatus honore
fuiſſet,

Cenſorem linguae ſed timet eſſe ſuae.

Raph. Volateranus hoſce verſiculos, lepi-
dos et facetos, in Vallam compoſuit.

Tandem Valla fileſ, ſolitus qui parcere
nulli eſt,

Si quaeris quid agat? nunc quoque mor-
det humum.^{a)}

- ^{a)} Plura narrant de Valla Bailius et Budaeus in
dictionaryis, Fabricius in *hiſt. Biblioth. ſuae* P. I.
Iouius in *Elogiis*, L. XIII. Mollerus in *Hypomn.*
ad Morhof. Polyhiſt. alii. Distinguendus eſt a
Georgio Valla, qui, cum alium exoneraret, ſub-
ita morte extinctus eſt. v. Pier. Valer. *de lit-*
ter. infelic. p. 27.

XV.

THOMAS CAMPANELLA de *recta*
ratione ſtudenti, compendiolum phyſio-
logiae, Atheiſmum triumphatum, et multa
alia edidit. In quibus quia et Ariſtotelem,
ſcholasticorum deum, perſtrinxit, et Regi
Neapolitano non tantam modeſtiam et cul-
tum exhibuit, quantam debuit, perduellio-
nis

nis reus factus, in vincula coniectus est. Vbi tantas misérias perpeſſus eſt, vt vix ſine magno animi dolore illas audire poſſimus. Primum enim per quinque et viginti annos omnem carceris ſqualorem ſuſtinuit, deinde cum per quinque et triginta horas quaefitio de eo haberetur, omnes circa ſedem venae arteriaeque tormentorum vi diſtractae, eam vim ſanguinis expreſſerunt tortores, quae ſiſti non potuit. Omnia tamen forti animo pertulit, et ne quidem vocem emiſit. ^{a)} Harum miſeriarum variae ab eruditis cauſae commemorantur. Alii illum Scholaſticos philoſophos irritaſſe, alii quae ſibi credita fuiſſent, temere diuulgari, quidam regnum Neapolitanum hoſtibus prodeſſe voluiſſe, ſcribunt. Nullam nos tamen aliam cauſam harum calamitatum, quam ſcriptos ab illo libros, et *Atheiſmum Triumphatum* praecipue, fuiſſe arbitramur. ^{b)} De hoc libro *Sorberius* ita iudicat: *Eſſi nihil mihi carius ſit tempore, cuius iacturam ſemper aegre tuli, oleum et operam me perdidiffe fateor in legendo libro ineptiſſimo monachi ineptiſſimi, Thomae Campanellae, cui titulum fecit,*

fecit, Atheismus Triumphatus. Farrago est ineptiarum, ordo nullus, tenebrae multae, barbaries perpetua. Nescio enim an a Cicerone intelligeretur, cum verba facit de actibus peccaminosis, de Bombardis, et Archibasis, et Camisa sordida. Hoc unum in vaegrandi libro didici, ne ullum alium eius Autoris librum unquam legerem, si tempori parcere vellem. v. Sorberian. p. 57. Liber de recta ratione studendi, cuius recensitionem Heumannus, V. Cl. in Actis philosoph. T. I. p. 545. exhibet, monachis in primis displicuit. Sequebatur enim Campanella Bernardini Telesii^{c)} sententias, ab Aristotele plane diversas, ideoque nouam religionem introducere, et cum Turcis commercium litterarium, idque Hispanis valde perniciosum alere dicebatur. In carcere, in quem a. 1599. detrusus est, studiis operam dedit, variosque libros scripsit. Quorum praecipuus est liber de monarchia Hispanica. De quo in Conringianis p. 315. haec legimus: memoriter Campanellam illum in calamum nobili cuidam Italica lingua dictauisse, hunc librum per aliquod temporis spatium inter re-

conditos thesauros habitum, deinde a Ioh. Besoldo in germanicum et latinum sermonem conuersum fuisse. Audiamus iudicia quaedam virorum doctorum de hoc Campanella: Primum quidem Crozii, (Entretiens sur divers sujets d'Histoire de litterat. etc. p. 380.) C'etoit un homme d'une ambition demesurée, et d'un esprit à tout entreprendre, ce qui lui attira de fort mauvaises affaires, tant de la part des Espagnols, que de ses propres confreres. Naudaeus ita iudicat: fuit ardentis et portentosi ingenii vir, qui noua in omnibus fere scientiis excogitauit. Fabricius denique in Hist. Biblioth. P. III. p. 471. haec scribit: Fuit philosophus acutissimus, sed et summa eruditione ac parrhisia magnam sibi inuidiam conflans. ^{d)})

^{a)} v. Corn. Tollius *de infelicitate litterat.* in *Analect. de calamitate litterat.* a Menkenio editis, p. 445. et Ian. Nic. Erythr. in *Pinacotheca*.

^{b)} De hoc libro iudicant et Struuius in *Act. litterar. ex MSC. erutis*, Fasc. II. T. I. p. 38. et Tenzelius in *colloq. mensuris* a. 1692. p. 890.

^{c)} Hic in oppugnando Aristotele multum studii collocavit. Edidit libros nouem *de rerum natura*, Neap. 1586., a Clemente VIII. Pontif. Rom. indici expurgatorio illatos. v. Ioh. Georg.

Lotteri *commentarius de vita et philosophia Bernardini Telesii*, Lips. 1733. quatern.

- ^d) Si quis plura de Campanella scire cupiat, nec lectu indigna, nec iniucunda, adeat Tob. Adami in praefat. *ad prodromum philosophiae instaurandae*, Reimannum in *Histor. litter. germ.* P. IV. p. 49. Stollium in *Histor. Biblioth. suae*, p. 334. Wolfium in *dissert. de carcere etc.* p. 17. et Bailium in *Dictionary*. Optime tamen omnium vitam Campanellae Cyprianus, Theologus primarius, a. 1722. edidit.

XVI.

HIERONYMVS VECHIETTVS AB AEGYPTO, ^a) Florentinus, in libro chronologico, opiniones quasdam novas, veluti de sacra coena ^b) defendit, atque ea de causa ad sacrae inquisitionis tribunal delatus, libro combusto, in carcerem coniectus est, in quo annos LXXX. natus obiit. ^c)

- ^a) Cognomen hoc *Vechiettum* ab itinere, quod Catholicae religionis causa per Aegyptum non sine ingenti vitae discrimine fecerat, accepisse, scribit Ian. Nic. Erythr. in *pinacoth.* sub hoc nom. p. 196.

- ^b) Docuit Christum non azymum adhibuisse, sed panis usum instituisse, ut ex *Biblioth. du Pin* refert Buddeus in *Lexic. vniuers.* append. f. 912. Plura de hac controuersia vid. in S. V. atque

Magnifici Dni *D. Hermanni* historia de pane
azymo et fermentato.

*) vid. Buddeus l. c.

XVII.

CLAVDIVS SANCTIVS, a Caspare
Sanctio, non infirmæ fortis Iesuita, et
a Francisco Sanctio, commentarii de causis
latinae linguae auctore, distinguendus, in
disputationibus Theologicis exercitatissimus,
teste Bailio, fuit. (*l' un des principaux Con-
troversistes du XVI. siecle.*) Examen doctri-
nae Caluinianæ et Bezanæ de coena domi-
ni, et commentarium ad edicta veterum
principum de licentia sectarum in Christiana
religione, et alia quaedam scripsit. Qui-
bus si contentus fuisset, non in tantam in-
cidisset calamitatem. Cum vero in alio li-
bro Henricum III. iuste interfectum esse di-
xisset, in carcerem coniectus est, in quo
a. 1591. exspiravit. Id quod ex Thuano
Bailius in *Dictionar.* T. III. p. 2650. com-
memorat.

XVIII.

XVIII.

HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA, nobili genere ortus, et Medicinae, Iurisprudentiae et Theologiae gnarus, libro *de incertitudine et vanitate omnium scientiarum et artium* edito, multorum in odium incurrit. Nam Louanienses Professores XLIII. errores sibi in hoc libro inuenisse videbantur, eosque palam proferebant, sed ita, vt bono Prisciano non paucos colaphos impingerent. Defendit se igitur *Agrippa* in libello, qui in operibus Lugduni editis, p.273. exstat. Quo facto Monachi vehementius exacerbati, omnem contumeliae notam famiae, nomine ac vitae *Agrippae* inurere, rem ad Margaretham Austriacam deferre, atque etiam in Caesaris aliorumque odium principum Agrippam adducere ceperunt. Euoluat lector *Summarische Nachr. aus der Thomasischen Bibliothec. T.I. p.188.* vbi hoc epigramma, sine dubio a monachis factum, legimus:

Inter diuos nullos non carpit Momus:
Inter heroas monstra quaeque insectatur
Hercules: Inter daemonas rex Erebi,
Pluto, irascitur omnibus vmbis,

Inter Philosophos ridet omnia Democritus, contra deflet cuncta Heraclitus, nescit quaeque Pyrrhon; et scire se putat omnia Aristoteles, contemnit cuncta Diogenes: Nullis hic parcit Agrippa, contemnit, scit, nescit, deflet, ridet, irascitur, carpit omnia, ipse Philosophus, daemon, heros, deus, omnia.

Sed audiamus ipsum *Agrippam* de calamitatibus suis in *Epist. 35. L. VII. p. 379.* haec dicentem: „Cum nuper edidissem declamationem illam de vanitate scientiarum atque „excellencia verbi Dei, quam in hoc ipsum „scripsi, partim, vt segniora ingenia ad defendenda bonarum litterarum studia excitarem, partim, vt monachis istis concionatoribus arguendorum in omni exercitii genere vitiorum non frigida argumenta conferrem, illi hoc beneficium meum ingrato „pensantes animo pariter omnes communem hostilitatem mihi indixerunt, iamque „passim a suggestis, a pulpitis, in publicis „concionibus, apud promiscuam plebem, „magnis vociferationibus aduersum me clamabant, irascabantur, atque nullam impietatem,

„tatem, nullam haeresin, nullum contume-
„liae probrum in me non transferebant,
„mirisque gesticulationibus, puta illisis digi-
„tis, iactatis manibus, raptimque retractis,
„collisis dentibus, fremendo, conspuendo,
„vicissimque scalpendo caput, et rodendo
„ungues, et calcitrando pedibus insanientes,
„nullum penitus amentiae genus omittebant,
„quo principis et populi odium iracun-
„diamque in me concitarent.„ Haftenus
Agrippa. In indice librorum prohibitorum,
concilio Tridentino subiuncto, *Agrippae*
opera inter haereticos primae classis libros
referuntur. Atque etiam Agrippa, qui se
ob artem aurum faciendi aliquoties liberta-
tem amisisse, in Ep. X. L. II. scribit, ob hunc
librum Bruxellis in carcere aliquamdiu hae-
sisse dicitur. Sunt vero varia de illo libro,
Agrippae fatali, iudicia virorum doctorum.
Audiamus primum Erasmus, in Libr. 27.
epistol. p. 1083. *Ex huius libri qualicunque*
gustu deprehendi, hominem esse ardentis ingenii,
variae lectionis, et multae memoriae, alicubi
tamen maiore copia, quam delectu, ac dictione
tumultuosa, verius quam composita. In omni

genere rerum vituperat mala, laudat bona, sed sunt, qui nihil aliud sustinent, quam laudari. Cel. Buddeus et in *Isag. hist. theologic.* p. 21. in hoc libro multa quidem occurrere dicit, quae profanam et impuram viri mentem prodant, nonnulla tamen etiam rectissime verissimeque dicta, et in *Theol. moral.* P. II. c. 3. l. 3. p. 663. *Agrippam* existimat vtilis pariter ac inutiles artes scientiasque vno eodemque loco habuisse, et in vtilium tractatione, quae hominum iis abutentium aut commentis vanis eas commaculantium vitia sunt, ipsis attribuisse artibus scientiisque. Schelhornius denique in *Amoen. litter.* T. II. p. 514. *si quid iudico*, inquit, *inter omnia Agrippae scripta hoc praestantissimum est, et caput effert, exquisita eruditione et grauissimis contra illius aetatis errores atque vitia testimoniis refertum.* Caeterum non vbiuis *Agrippam* serio rem suam egisse arbitratur. Scripsit praeterea Agrippa libr. III. *de philosophia occulta*, ob quos in suspicionem magiae incurrit. Sed Petr. Frid. Arpe in libro de *Talismanibus et prodigiosis naturae artibus* p. 124. inligne opus appellat, eumque ex
inuidia

inuidia potius et ignorantia, quam ex vero huius criminis reum pronunciatum esse censeat. cf. *Budd. Ths. de Atheism. et superstition.* p. 703. Omnis procul dubio accusatio a characteribus magicis phrasibusque periculosus in L. IV. obuiis provenit. Sed *Agrippam* Librum hunc pro ingenii sui foetu minime agnouisse docet Naudaus, (*Apologie des grands Hommes*, P. II. c. 15. p. 299.) cf. Tenzelius in *Biblioth. curiosa*, T. III. p. 194. et Wierus *de praestigiis daemon.* c. 5. p. 108. Eundem *Agrippam*, canis nigri specie indutum daemonem usque ad obitum comitem habuisse, ridicule quidam tradunt, ut Paul. Iouius in *elog. doct. vir.* c. 101. Theuetus in *histor. homin. illustr.* l. VII. p. 271. et Del Rio in *disquisit. magic.* L. II. qu. 12. n. 10. Quod tanquam commentum recte reiiciunt Wierus et Naudaeus. A Christ. Thomasio, *Agrippa* vir omnium, quos sol vnquam conspexit, honestissimus dicitur in *dissert. de crimin. magiae*, vbi et ideo tot de *Agrippa* conficta esse existimat, quod Lutherum oppugnare noluerit. En iudicium ipsi consuetum! ^{a)})

^{a)} De hoc Agrippa cf. Bail. *diction.* sub hoc nomine, Melch. Adami in *Vitis medicorum*, p. 16. Fabric. *Hist. Biblioth. suae*, P. VI. p. 270. v. Seelen *Select. litterar.* p. 351. *Biblioth. Thomasian.* T. I. p. 183. *Fortges. Sammlungen*, a. 1726. p. 803.

XVIII.

IOSEPH. FRANCISCUS BORRI, vir fuit arrogans et portentosus.^{a)} Insulas multas et ridiculas opiniones protulit; deiparam aliquam Deam esse, Spiritum S. in ventre Annae incarnatum fuisse, in eucharistia non Christum solum sed et Mariam contineri et adorari docuit; nec paucos in sententiam atque familiam suam traxit. Sibi vero suisque magna pericula imminere videns, fugam cepit. Citatus vero primum a. 1659. atque iterum a. 1660. ad se defendendum sententiamque audiendam, non apparuit. Quare haec de eo pronunciata fuit sententia: „Inuocato S. Nomine Iesu nos „huius supremæ et vniuersalis Inquisitionis „Cardinales in causa vertente inter Petrum „Seristam principem fiscales nostrum ex „vna parte et Ios. Fr. Burrhum inquisitum „pro-

„processatum contumacem et excommuni-
„catum causa fidei et errorum ex altera par-
„te pro tribunali sedentes ex consilio et sen-
„tentia patrum consultorum huius vniuersa-
„lis inquisitionis dicimus, pronunciamus,
„Ios. Fr. Burrhum praedictas ob causas vt
„haereticum puniendum esse, censuras tam
„generales, quam particulares incurrisse,
„ideoque illum omni honore et praeroga-
„tiua priuamus, foro Ecclesiastico, et ma-
„tre ecclesia, cuius misericordia se indignum
„praebuit, expellimus, atque ad detestandum
„illius delictum effigiem eius Cardinali Pro-
„gubernatori, vel ipsius locum tenenti cri-
„minaliter tradimus ad poenarum debitarum
„executionem. Praecipimus etiam omnia
„ipsius haeretica scripta comburenda esse,
„omnia bona mobilia et immobilia confi-
„scanda etc., Cui sententiae a. 1661. sa-
tisfactum est d. III. Ianuar. quo effigies Borri
vna cum libris a carnifice combusta fuit.
Hac sententia lata in Daniam fugit, regique
Friderico III., se lapidem Philosophorum
inuenisse dicens, imposuit. Cuius post
obitum Viennam se contulit, vbi a Legato
Apo-

Apostolico vinculis constrictus, Romam missus, et in perpetuos carceres detrusus est.

*) Appellatur *un fameux Chymiste et Charlatan* a Bailio in *dition*. T. I. p. 653. quicum confer. Tenzel in *colloqu. menstr.* 1692. p. 490. Schelhorn. *Amoen. litter.* T. V. p. 141. *Biblioth. Schraderiana*, N. 1169. Mad. de Gomez *les Journ. amusantes*. T. IV. p. 164.

XX.

DE IOANNE LYSERO, infano et infelici illo polygamiae defensore, docte, eleganter et cogiose scripsit D. Io. Ioach. Gottlob Am-Ende vir humanissimus, et prisca nobiscum amicitia coniunctus, in *Memoria Inspectorum Portensium*, p. 18. seq. Quare lectores, plura qui scire cupiant, ad illum librum ablegabimus, et notatu dignissima inde delibabimus. Natus hic *Lyserus*. a. 1631. Lipsiae, in schola prouinciali Portensi et deinde Lipsiae litteris operam dedit; tum pastor et inspector Portensis renunciatus, parum demandato muneri satisfecit: et, licet coelebs fuerit, ab omnique amore mulierum semper abhorruerit, omnes tamen nervos intendit ut Polygamiam non modo licitam,

tam, sed a Deo quoque praeceptam esse demonstraret. Edidit primum dialogum lingua vernacula conscriptum: *Sinceri Wabrenbergs kurzes Gespræch von der Polygamie*, deinde alium librum: *Das Koenigliche Marck aller Laender*, tum tertium: *Theophili Alethæi discursum politicum de Polygamia*. Quem mox editio auctior secuta est, sub titulo: *Polygamia triumphatrix, id est, discursus politicus de Polygamia, auctore Theoph. Alethæo, cum notis Athanasii Tinentii, omnibus Antipolygamis, ubique locorum, terrarum, insularum, pagorum, urbium modeste et pie opposita*. Quo facto, auctoritate Principis Electoris, munere, licet inuitus, cessit: Comitibus Suecici de Koenigsmarck, cuius consilio Polygamiae defensionem suscepisse dicitur, opem imploravit: eo mortuo totam Germaniam peruagatus est; ob fraudes a Comite Hanouienſi in carcerem coniectus: Gustrouio, in terra Megalopolitana, expulsus: Stada eiectus capitis periculum adiit: e Dania iussu regis decessit, munere concionatoris castrensis abrogato, et libro a carnifice combusto: in Suecia in carcerem detrusus,
et

et libris in ignem coniectis exilio mulctatus est, atque, vt alii dicunt a carnifice virgis caesus: deinde ex Italia Hollandiam transiens omni cum calamitatum genere conflatus: et post tot casus acerbos prope Lutetiam in itinere misere a. 1684. exspirauit. Haec sunt fata, haec vita miserima viri, quem nulla alia ratione ad tam stolidas res asserendas adductum esse, quam stulta famae cupiditate, et praepostero publicae salutis promouendae studio, Bailius existimat.^{a)}

^{a)} Conferatur praesertim epistola elegantissima Masii in *les Nouvelles de la Republique des Lettres*, April a. 1685. p. 370. et praeter auctores a doctissimo *Am-Ende* p. 49. laudatos vid. *Struu. in introd. in notit. rei litter.* c. IX. §. 21. *Kulpis. in colleg. Grot. Exercit.* IV. §. 6. *Placc. in theatr. anonym. et pseud.* 2867. qui *Gottl. Wahrmunds gewissenhafte Gedancken von Ehestande*, librum pro polygamia a Lysero pariter editum, et flammis a carnifice in foro Holmenfi concrematum esse commemorat. *Schlewig. in exercit. theol. de peccatis post mortem commissis* §. 11. p. 21. Pertinet huc etiam *D. Christ. Gottl. Clugii diatr. histor. de scriptis Io. Lyseri ad tuendam et suadendam polygamiam editis etc.* Vit. 1748. 4.

XXI.

Lysero merito adiungimus BERNARDI-
NVM OCHINVM, ^{a)} primum Fran-
ciscanorum ordini adscriptum, deinde Ec-
clesiasten Tigurinum, cui dialogus *de Poly-*
garnia ^{b)} valde fatalis fuit. Nam et a se-
natu Tigurino intra trium septimanarum
spatium, nullam neque hiemis asperitate ne-
que senectutis grauitate ipsi veniam parante,
ex regione illa exire iussus est, et, cum Basi-
leae nullum perfugium inueniret, in Polo-
niam, et, inde Nuncii Apostolici odio ex-
pulsus, in Morauiam aufugit, atque etiam
duos filios, natuque maiorem filiam, peste in
Polonia extinctos, deplorauit.

^{a)} De hoc Ochino vid. Bail. in *diction.* sub hoc
nom. Mar. Gratian. in *vita Cardin. Commendon*
L. II. c. 9. cit. a Morhofio in *Polyb.* T. I. L. I.
c. 8. p. 70. *Obseru. Halens.* T. IV. p. 407. vbi
vita illius prolixè enarratur, T. V. p. 1. et p.
64. vbi scripta recensentur: Magnif. *Am-Ende*
in memoria Inspector. Portens. p. 30. qui Och-
inum malae causae colorem non omnino nul-
lum, pietatis maxime vsum praetextu, largitum
esse scribit. Varillas *Hist. de Haeres.* L. XVII.
p. 59. *On peut dire qu'il avoit quelque savoir,*
mais il s'étoit plus attaché à l'éloquence, et à la
beauté des paroles, qu'à la doctrine, ou à la force
du

du raisonnement. A peine avoit-il appris le latin, mais lors qu'il parloit sa langue naturelle, il expliquoit, ce qu'il savoit avec tant de grace, tant de politesse, et tant d'abondance, que la douceur et la pureté de son discours ravissoient tous ses auditeurs. Lors qu'il devoit precher quelque part, le peuple y accourroit, les Villes entieres venoient pour l'entendre: il n'y avoit point d'Eglise assez vaste pour contenir la multitude. Quocum consentit Zouius, ad a. 1542. scribens: *In tanta tum erat existimatione, ut unus optimus totius Italiae concionator haberetur, ut qui admirabili quadam cum actione tum linguae facundia auditorum animos, quocunque vellet, raperet: Cyprian. Pent. Hist. Eccles. p. 94. Fabric. Hist. Biblioth. suae, P. V. p. 148. Chr. Gott. Hoffmanni dissert. de Senio eruditorum, Lips. 1711. p. 34. Vindiciae scripturae Jacrae a Pseudhermenia quae passim in scriptis Patronorum Polygamias etc. Lips. 1713. vbi et Ochinum a pontificiis ad reformatos migrasse, et deinde in Arrianum degenerasse narratur. Act. Erudit. Lips. a. 1724. p. 338. vbi mentio fit libri Ochini, aduersus Papam lingua Anglicana, Londini impressi, et sermonum de praedestinatione; Memoir. de litter. T. I. p. 183.*

b) Est hic dialogus in edit. Basileensi. a. 1563. L. II. n. 3. vigesimus primus. Caeterum istos dialogos praeter polygamiam, quam defendunt, nihil ex Atheismo trahere, scribit Morhof l. c. p. 73. Idem sentit Arnoldus, in *Histor. Haeretic. P. II. L. 16. c. 22. §. 19. Die Theologi gestehen, dass er ausser derselben, (der Meinung von*

von der Polygamie) *orthodox* gewesen. At
longe aliter sentit Leuin. Nicol. a Mohlzen,
auctor annotat. in Thom. Broune *religi. medic.*
sect. 19. p. 126. qui *Ochlinum* auctorem libri de
tribus impostoribus esse arbitratur.

VXII.

Tertius infelix Polygamiae patronus,
SAMVEL FRIDERICVS WILLEN-
BERGIVS, Iurium doctor, ex Acade-
mia Viadrina ad illustre Athenaeum Ge-
danense euocatus, scripsit libellum *de finibus*
polygamyae licitae, animosque Polonorum
adeo illo concitauit, vt summum regni Po-
lonici tribunal a. 1715. habito Petricouiae
senatu publico, librum a carnifice in foro
comburendum, auctorem vero capitis reum
iudicaret, ^{a)} sententia quidem paullo seue-
riore, sed eiusmodi tamen, quae, quanto-
pere Pontificii polygamiam execrentur, ma-
nifesto declarat. ^{b)} Quin et ciuitati Geda-
nensi, vt liber palam in ignem coniiceretur
sub centum millium aureorum mulcta in-
iunxit idem tribunal.

^{a)} Litteras, in quibus haec sententia pronunciatur
aduersus *Willenbergium*, eiusque librum, exhi-

bet B. D. Wernsdorfius in disputat. de polygamia, p. 12.

b) Ita iudicat modo laudatus Wernsdorfius, in l. c. p. 5.

c) v. *Nachricht wegen der Willenbergischen Controvers de Polygamia*, in *Antiq. Nou. Theol. A.* 1716. p. 341. cf. *Büchersaal*, P. I. p. 49. et *Vindiciae scripturae sacrae a Pseudhermenia*, modo laudatae, in quibus id agitur vt *Willenbergii* errores refutentur. Valde, vt facile intelligitur, hic *Willenbergius* a partibus *Lyseri* stetit, de quo in *den Unpartheyischen Gedancken über den bisherigen Wortstreit D. Weickmanns mit D. Willenberg etc.* ἀνορύμω edito, scribitur, *Ioh. Lyserus* habe die Polygamie so wohl verfochten, dass alle seine aduersarii an ihm zu schanden worden, und er mit ihnen, als eine Katze mit der erhaschten Maus spielen koennen. v. *Cel. Am-Ende* in l. c. p. 34.

XXIII.

Musis et Apolline fauentibus natum esse PETRUM ANGELIVM BARGAEVM, testatur carmen, quod de venatione, inter ipsos belli strepitus, et rei familiaris curas, viginti annorum spatio composuit. Hic primum castra secutus, deinde se mansuetioribus Musis deuouens, per primos sex menses nihil omnino capere, nullosque in litteris progressus facere potuit. Tam corruptum

ruptum erat ingenii acumen, tam extincta illa vis animi desidia et tumultu belli! Redit vero paullo post prisca sollertia. Venit Bononiam, audit Romulum Amasaeum diligenter, totumque se Graecis et Latinis litteris dedit. Nihil vero tantopere optauit, quam ut, carminis de venatione scribendi causa, in exterarum regiones excurreret. Cuius non paullo post ipsi occasio offertur, etsi non iucunda. Scribit in quendam uxoris suae lenonem senarios, delatusque atque a Praetore capitis damnatus, lethum fuga euitat, multas terras peruagatur, et post varios casus primum a Regiensibus, deinde a Pisanis ad litteras docendas reuocatur. Quatuor constituit libros de aucupio scribere, sed vnum tantum absoluit. Rogatus igitur, quare non filium pertexat, quia, inquit, nihil cepi in venatione, atque a canibus in ipso venationis apparatu prope dilaceratus sum, nolui aucupium tentare, ne, quod reliquum est, a vulturibus et accipitribus deuoretur.^{a)}

^{a)} vid. illius vita in *Fasti Consolari dell' Academia Fiorentina*, da Salvino Salvini, etc. Florent.

XXIIII.

Est in Voll. II. *Bibliothecae Fratrum Polonorum* seu *Vnitariorum* disputatio inter Socinum et CHRISTIANVM FRANKEN: vtrum Christus, cum non perfectissima ratione Deus sit, adoratione religiosa colendus sit, nec ne? et quae a. 1584. in aula Paulicouii quidem habita, sed a *Franken* non ex veritate, sed e lubitu descripta. Fuit hic *Franken* Gardelebiensis, Iesuita Romae, post Rector scholae Chmielnicensis in Polonia, et tandem lector Claudiopoli in Transilvania. Negavit semper et pernegavit, Christo diuinum cultum et diuinos honores habendos esse. Quae dementia eo processit, vt libros *contra Trinitatem* scriberet, qui ipsi vehementes et iustas persecutiones et typographo iacturam officinae typographicae excitauerunt. vid. *Sand. B. A.* p. 86.

XXV.

Vellem, vt, quas a natura dotes ingenii nactus erat, ad meliora conferre voluisset IO. TOLANDVS, homo, vt recte *Deylingius* in *Obs. S. P. II.* p. 109. iudicauit, in
impias

impias quasuis et ἀθέως opiniones proiec-
tissimus, et atheorum, quos nostra aetas tulit,
facile impudentissimus, teste *Buddeo, Thes.
de Atheism. p. 8.* Nam et vehementer lite-
ris prodesse, et omnibus illis calamitatibus
et turbis carere potuisset, quas sibi libris
suis creavit. Consilium ceperat librum scri-
bendi, in quo Christianam religionem quam
maxime perspicuam esse, neque sane ratio-
ni contraria dicere, probare, mysteria reli-
gionis exponere, et quam conformia sint
rationi, ostendere, veritatem denique Sacri
codicis contra Atheos et alios defendere
voluit. Prima huius libri pars, a. 1696. Lon-
dini hoc titulo, *Christianity not mysterious*
edita, multorum animos in *Tolandum* inci-
tauit. Erant enim in eo multa parum pru-
denter, parum pie dicta. Recusus est hic
liber eodem anno nova praefatione auctoris,
et a. 1702. Londini cum *Apologia Tolandi*,
etsi ipso inuito, addita. Hunc librum, ut
Dublinum mitteret, adductus est immode-
rata quadam famae cupiditate. Quo cum
a. 1697. profectus esset, accidit, ut a prima-
rio Theologo in concione populi refutare-

tur. Quod non eo animo tulit, quo debuit. Palam male de Christiana doctrina dixit, sacerdotes irrisit, cultum Dei contemnit, atque sic vixit, ut, quicumque *Tolandi* consuetudine vteretur, niger, et impius videretur. Quare non solum Senior collegii S. Trinitatis Dublini contra *Tolandum* scripsit, eumque, ut alia taceamus, pessimum hominem et alterum Mahometam appellavit, sed etiam ipse liber, anno 1697. d. XI. Sept. iussu Parlamenti, qalam a carnifice in ignem coniectus est. ^{a)} *Tolandus* vero, quem in vincula coniicere et punire voluerunt; fuga salutem quaesivit. In hoc libro multa impia esse, ipse *Tolandus* fatetur. Quod sibi ignosci posse credit, qui hunc librum annos XXV. natus scripsisset. Refutatus hic liber est a viris doctissimis, Ioh. Norrisio, Eduard. Stillingfleeto, Paynio, Beuerleio, Beckensalio, aliis. Aliis quoque libris editis: ut Ioh. Miltonis scriptis, in quibus de Θεοπνευσία N. T. dubitare videtur, nec satis caute de Carolo I. iudicat: ut T. Liurio a superstitione vindicato: ut originibus Iudaicis, in quibus Atheos superstitiosis praefert, ^{b)} Mosen vero Spinosistam

nosistam fuisse arbitratur, ^{c)} multorum sibi odium plurimasque turbas conciliauit. ^{d)}

^{a)} v. *Gelehrte Fama*, P. VII. p. 475. *Leipzig. Gelehrte Zeitung*. 1722. p. 293.

^{b)} v. *Act. Erud. Lips.* 1709. p. 248. inprimis, p. 251. *Neue Bibliothec. T. III.* p. 386. *Ausführ. Ber.* p. 585.

^{c)} *Deyling. Obseru. S. P. II.* p. 4.

^{d)} Ceterum de Tolando vide. *Act. Erudit. Lips.* a. 1700. p. 372. a. 1719. p. 479. a. 1710. p. 477. vt et *Act. Erud. Germanico sermon. scr. T. II.* p. 607. *Budd. Thes. de Atheism. Journ. d. Scau.* 1709. Apr. p. 88. *the life of Mons. John. Toland*, Lond. 1722.

XXVI.

SAMVEL SORBIERIVS primum Lute-
tiae medicae rei operam dedit, deinde
ad Batauos abiit, mox redux in Galliam et
inde post annum ad Batauos reuertens, Ley-
dae substitit, uariaque ibi edidit, vt *Discursum*
Scepticum de Chylo, et *Politicam Hobbesii a se*
versam. Dein iterum in Galliam rediens,
Reformatam commutatit religionem cum
Pontificia, magno pretio accepto, multas
regiones peruagatus est, et, in Angliam cum
abiisset, edidit istius itineris descriptionem.

Quo factum est, vt in urbem Nannetum expelleretur, vnde tamen reuocatus fuit non multo post. Causam exilii non desunt qui regi Daniae tribuant, quem apud regem Galliae questum esse dicunt, *Sorbierium de Vlesfeldio* comite nimis libere in illo libro scripsisse. Obiit a. 1670.^a)

^a) Vitam *Sorbierii* G. L. *Colomyez* scripsit, et *Sorberianis* praefixit.

XXVII.

VBERTVS FOLIETA, Genuensis, vt ingenio et eruditione litteris politioribus, praesertim latinis, maximum decus attulit, ita scribendi licentia procures patriae urbis grauer offendit, et in primis propter duo libros, *de nobilium et plebeiarum familiarum distinctione*, lingua populari, in patriae salutem optima mente conscriptos, perduellionis damnatus, in exilium eiectus est, quod patienter tulit, in eoque mortuus est.^a)

^a) vid. vita *Folietae* a B. *Moshemio* scripta, et suauissimo sermone conscripto libro *de usu et praestantia linguae Latinae* praemissa, vbi *Mirneus*, *Teissier*, *Thuanus*, alii, laudantur.

XXVIII.

XXVIII.

BARTHOLOMAEVM PLATINAM ob litteras nimium vehementes, et acerbas, in carcerem coniectum esse, et Fabricius in *Histor. Biblioth. suae*, P. II. p. 488, et scriptores vitarum doctorum Italorum (*Giornale de lettrati d' Italia*) T. XIII. p. 416. commemorant. Quibus de litteris prope omnes, qui de vita *Platinae* exposuerunt, tacent. Caspar. Sagittarius autem in *Hist. Eccles. T. I. c. XXV. §. X.* copiose rem enarrat. „Post Pii mortem, dicit, a Paulo II. loco motus est, et bonis omnibus spoliatus, non alio nomine, quam quod apud Pium in honore fuisset. Aegre admodum id tulit *Platina*, et palatium continuis viginti diebus obsidens, cum ad Pontificis colloquium neutiquammitteretur, missa epistola ad reges et principes dilapsurum minabatur, eosque adhortaturum, vt concilium ipsi indicerent, in quo gestorum rationem reddere cogeretur. *Platinae* ferociam carcere durissimo et compedibus castigauit Paulus. Ipsum audiamus *Platinam* de calamitatibus suis in vita Pauli II. misere querentem. *Reuinctus eram*, inquit,

pedibus, et quidem grauissimis media hieme, sine foco, celsa in turri ac ventis omnibus exposita coerceor mensibus quatuor. Tritheimius *de scriptoribus Eccles.* p. 377. haec refert: „Multas a Papa Paulo II. calamitates sustinuit, adeo, vt bonis omnibus et dignitate spoliatus, post equulei suspensionem in carcerem crudelissime detrusus, vsque ad mortem ipsius Pauli detentus sit, a Sixto IV. mox liberatus.“

Nomen si quis proprium illius scire cupiat, *Sacchum* appellatum esse, narrant. *Platina* vero ideo nominatur, quoniam in pago terrae Cremonensis, olim *Platina*, hodieque *Piadenna* dicto, natus fuit. v. *Anon. vit. Luc. Holstenii* p. 10. Inclaruit nomen *Platinae Historia de vitis Pontificum Romanorum*, Colon. 1610. edita. Hunc librum, qui a Christo vsque ad Paulum II. h. e. ad a. 1471. romanor. Pontif. vitas enarrat, ornauit annotationibus suis *Onuphrius Panuinus*, qui et supplementa vsque ad Pium V. i. e. a. 1572. addidit. Perrexuit deinde eam historiam *Antonius Cicarella*, vsque ad Paulum V. i. e. a. 1602. pontificum imaginibus adiectis. Primum haec historia

storia exscripta est typis Venetiis, a. 1479. fol. teste Bailio, in T. III. *dition.* p. 2453. Varia vero variorum de hoc libro sunt iudicia. Robertus quidem *Chreygthon* Platinam auctorem siccum et strigosum appellat, saepe verborum, saepe sensus, multoties rerum experientia, nonnunquam integritate destitutum. Et quod magis miremur, nunquam lapsus est grauius, quam in Eugenii vita, sub cuius temporibus floruit. Sannazarius vero in historiam Platinae hosce versiculos composuit,

Ingenia et mores vitasque obitusque notasse

Pontificum, argutae lex fuit historiae.

Tu tamen hinc lautae tractas pulmento culinae,

Hoc Platina est ipsos pascere pontifices.

Flacius illum inter testes veritatis refert, et in Catalog. p. m. 1909. sic laudat: „Etsi Platina turpiter et impudenter papis adulatus sit, tamen nimia ipsorum turpitudine et malitia coactus aliquando etiam subindicat Babylo-niae meretricis nefanda scelera. — In pontificibus

tificibus post millesimum annum subinde repetit, omnem pietatem et sanctitatem a papis ad caesares migrasse., Praeter hanc Romanorum Pontificum historiam alia quaedam scripsit Platina, quae a Fabricio, l. c. p. 425. commemorantur. De fatis illius et secundis et aduersis v. Bailii *diction.* T. III. f. v. *Platina*, Struu. in l. c. T. I. Fasc. IV. p. 3. Auctorem der *Württembergischen Nebenstunden* P. II. p. 105. Georg. Ern. Walchius in *obseru. de societate abbreviatorum Romanorum*, cuius directorem *Platinam* constituit, in *T. I. Misc. Lips.* p. 144. *Hallervordium* pluribus in *biblioth. curios.* p. 29. eius fata enarrasse scribit. Verum si Hallervordium euoluas ne verbum quidem de Platinae fatis inuenies, nisi hoc vnum, se in Syntagmate de Cl. *Bibliothecariis* plura esse allaturum. Tandem *Platinam* a. 1481. peste extinctum esse scimus, quam multos nobis eruditos, vt Martinum Opitium, Eob. Hessum, Io. Thom. Freygium, Ioh. Rosinum, Hermol. Barbarum, Corn. Iansenium, Poggium, Buxtorfium sen. complures alios diuersis temporibus rapuisse recordamur.

XXIX.

BALTHASAR BEKKERVS, Theologus Reformatus, et antistes Amstelodamensis, edito libro famoso, *de betoverde Weereld* etc., *mundus fasciatus*, ^{a)} adeo hominum animos concitavit, vt Senatus Ecclesiasticus hunc librum tribus sacerdotibus et duobus senioribus examinandum traderet. Quo facto Synedrium non solum librum condemnauit, sed etiam *Bekkerum*, in errore perseuerantem, a munere sacro, eucharistiae usu, atque adeo ex membrorum ecclesiae Reformatae numero exclusit. Quantopere hic liber Batauorum animos allexerit, studiumque accenderit, ex eo colligi potest, quod MMMM exempla duorum mensium spatio diuendita sunt. Age vero afferamus quaedam virorum doctorem de hoc libro iudicia. Optime collectores *Aëtior. Erudit. Lipsiens.* a. 1692. p. 27. iudicant, tanta audacia hunc librum scripturae innumera loca peruertere, ac, vbi primae hypotheses probandae essent, probationibus destitui, vt paucos neminemue, paullo reuerentius scripturas sacras habentem, nec ad ratio-

rationis occaecatae in spiritualibus dictamen eas refingentem, fore putent, qui ab eo in suam se pertrahi sententiam passurus sit. *Melchior Leydekkerus*, vir doctus, se nihil inuenisse, inquit, quod *Mineruam* sapiat, ubique repetitam ex *Hobbefio* aliisque *Libertinis* recoctam crambem, conuitia in orthodoxos fratres, ac perpetuam ignorantiam Theologiae veteris et hodiernae de miraculis, atque argumentorum ex iis pro religionis veritate desumendorum. v. *Act. Erudit.* a. 1692. p. 522. Quid vero *Chrif. Thomafius* de hoc libro sentit? Primum in *dissertat. ad Poiret.* p. 38. *virum*, inquit, *doctissimum*, et *inculpatae*, *quamdiu vixit*, *vitae*, *principiis Philosophiae*, *quam excoluit*, *in deuia abreptum esse*, et *cum abufum*, *h. e. superstitionem* et *nimiam credulitatem taxare debuisset*, *maluiffe rem omnem auferre*. Deinde dissertationem de crimine magiae a *Ioh. Reichio* sub praesidio *Thomafii* defensam legenti, illius mens obscura esse non potest. *Braehmius*, e familia *Thomafii*, in disput. de fallacibus indi-
ciis magiae, de *Bekkero* haec scribit: *nullus dubito, quin auctor suasorque sim alicui, Bek-*
keri

keri mundum fascinatum diligenter euoluere, non ea intentione, ut cum ipso praecipitanter nimis in alterum extremum impignat, et omnem magiam explodat, sed ut dubiis in illo libro ornatiss fütatur ad doctorum placita et asserta, tum et historias de Magis eo cautius et maiori examine perpendenda. etc. Nescio tamen, quid Rabo in mentem venerit, qui hunc librum opus illustre, et sapientiae et eruditionis plenum appellat. v. Act. Erudit. T. II. Suppl. p. 162. Quanto melius olim iudicauit, qui, ut Theologus Ultraiectinus, S. de Vries in libro, de Satan in sin Weesen, commemorat, dixit: Dit boeck sal in een paer Maenden meer quaeds gedaen hebben, als de Predikanten in twintigh Jaren met al haer Prediken sullen kunnen verbeetern, h. e. liber hic intra duorum mensium spatium plus malorum excitabit, quam omnes sacerdotes viginti annis prohibere possunt. Caeterum hunc librum infantis chartacei nomine insignitum, coniugi suae nitidissimis versibus plurimaque laude refertis Bekkerus dicauit, quorum initium affert Dan. Fridr. Janus in diss. de fatis dedicationum librorum p. 50. cf. B. Grap.

B. Grap. in *Syst. Contr.* T. II. p. 80. Cum munus ei abrogatum esset, aduersarii *Bekkeri* in numismate diabolum habitu sacerdotali vestitum, asino insidentem, tropaeumque dextra tenentem proponebant, eoque diabolum in synodo huius rei causa coacta vicisse, *Bekkerum* vero superatum esse indicabant. v. *Schaupl. der gelehrten Welt.* P. V. p. 403. Aliam in honorem *Bekkeri* causam monetam exhibet Tenzelius in *colloqu. menstr.* a. 1692. mens. decembr. Prima eius facies *Bekkerum* veste sacerdotali amictum, altera Herculem cum claua proponit, his verbis additis. *Opus virtutis veritatisque triumphat.* ^{b)}

^{a)} Si quis plura de hoc libro cognoscere cupiat, et iudicia variorum legere, euoluat *Act. Erudit. Lips.* a. 1714. p. 444. *Gundling. Obs. Select.* T. I. p. 78. Baile, *lettr. chois.* p. 359. Romani *dissert. de eo an dentur spectra*, Lips. 1703. p. 56. Grapii *dissert. de tentatione Evae et Christi* §. 11. Meuschenii *Postilla Mystic.* p. 290. *Vnschuldige Nachricht.* a. 1702. p. 205. a. 1708. p. 243. a. 1721. p. 1082. *Act. Philosoph.* P. IX. p. 470. Budd. *Thes. de Atheism.* p. 278. *Acta Erudit. vernaculo sermone scripta*, T. III. p. 866. M. Kettneri *dissert. de Spinoza et Bekkero*, a. 1694. *Journal des Scav.* a. 1707. Iul. p. 45. *Goezii Miscell.*

Miscell. Predigten. p. 369. lit. b. vbi auctores plures laudantur, et summa libri quasi in compendio exhibetur. Eidem Bekkero editionem *catechismi* fatalem fuisse, legimus in *aufrichtigen und unpartheyisch. Gedanken über die Journale*, P. II. p. 133. Nam cum, in praefatione praecipue, quae in catechisationibus sibi minus probarentur, perstrinxisset, Maresium sibi infestum reddidit, qui auctoritate, qua multum valuit, effecit, vt libri *Bekkeriani*, vsus campanarum sonitu palam interdiceretur.

^{b)} De fatis, turbis, et vita *Bekkeri* copiose expouunt Lilienthal. in *select. Historic. et litter. Obs.* II. p. 17. Guil. Henr. Beckher in lib. de *controversiis praecipuis* Balthas. Bekkero, *Theol. Batauo quondam motis, ob librum etc.* Regiom. ac Lips. 1721. et Tenzelius in *colloqu. menstr.* 1692. p. 109. seq.

XXX.

MICHAEL WIEDEMANN, primum diaconus Suidnicensis in Silesia, deinde sacrorum Stolbergensium praefectus, a. 1689. adhuc iuuenis in libro, *historische poëtische Gefangenschafften*^{a)} inscripto, contra Iesuitas et Clericos Romanos paullo liberius multa dixerat. Annis XIV. interiectis, cum *Wiedemannus* omni dexteritate sacerdotio fungeretur, praeter omnem spem et opinio-

F

nem

nem hunc librum, quem multi ne recordari quidem poterant, e puluere et obliuione in lucem proferunt pontificii, famosum et doctrinae catholicae contrarium esse clamant, et ad curiam lauerensem supremam deferunt. Quae auctoritate caesarea munita, auctorem in vincula coniicit. Qua de causa varii iique satis vehementes motus coorti sunt. Aduersarii quidem *Wiedermann*o turpe exilium, et libro ignem minantur. Diuina vero providentia accidit, vt vir pius et probus honeste ex carcere emissus eo die, quo ipsi munus Suidnicense abrogatum est, ab Illustri Comite Stollbergensi, ad maius obeundum munus, vocaretur. Natus est obscuro loco pago *Gersdorf*, in agro Görlicensi a. 1659. a. parentibus rusticis. ^{b)} ^{c)}

^{a)} Singulae huius libri partes singulis mensibus Lipsiae prodierunt. In his non magis excellentiam artis, quam rerum varietatem et copiam, praecipue in commentariis annexi, mirificam esse, censet Neumeisterus, in libr. *de poetis Germanicis*, p. 111.

^{b)} De rusticis eruditione claris Schroederus a. 1707. Ienae libellum scripsit. Pertinent huc Matthias Cutenius Rect. scholae Neobrandenburgensis, qui, cum frumentum in horreo tere-

ret,

ret, fortuito iuuenum cantu ad studia inuitabatur, Petr. Montmaur, (*Journ. d. Scav.* 1716. P. I. p. 376.) Nicol. Schmidt, (*Struu. Act. litter. ex MSC. Fasc. I.* p. 188.) Ludouicus Carée (*Act. Erudit.* 1715. p. 347.) Henric. Bebelius, Rudolph. Agricola, (*Reimanni Einleitung in die Histor. der Gel.* P. III. p. 327.) et vt multos alios taceamus, Iohan. Vlischius, ὁ νῦν ἐν ἀγίοις, olim scholae Afranae Rector, quem mihi ipsi narrare memini, se iuuenem, cum propter paupertatem pecudes pasceret, in campo libros legisse.

- c) cf. *Hallensis Bibliothec.* S. XII. p. 181. et *Fun-
cii Biographia Gorlicensium* p. 154. qui libros a
Wiedemanno scriptos p. 156. enarrat. Quae in
libello, ipsi fatali, scripta fuerint exponit Auctor
Anonym. der aufgefundenen Briefe T. III. p. 167.
vbi omnia fusius commemorantur. Deplorant
hunc casum Auctores *der unschuldigen Nachrichten*,
1702. p. 614. et decretum Iauerense de
captiuitate proponunt.

XXXI.

Prodiit a. 1644. Hafniae libellus, hoc titulo
insignitus: *Dania ad exteros de perfidia
Suecorum*, de quo in Io. Deckheri *coniectu-
ris de scriptis adespotis*, p. m. 28. relatum
legimus; Suecos palam professos esse, hunc
libellum THEODORVM REINKINGIVM
scripsisse; ideo hunc per longum temporis

spatium in carcere latuisse, eaque inde conditione esse emissum, vt vel capite plecteretur, vel libellum deuoraret; hoc elegisse *Reinkingium*, et mira astutia libellum in pulmentum conuersum, comedisse. Addit vero Deckherus, neque scribendi genus *Reinkingium* referre, neque magnum illius animum, vt historiolae fidem habeamus, permittere. Atque etiam Placcius in *theatr. anonym.* p. 225. *Gundaeum Rosenkranzium*, consiliarium aulae Danicae, libelli auctorem esse, commemorat.^{a)}

^{a)} cf. Iac. Fr. Reimanni *Versuch einer Einleitung in die histor. litterar.* P. III. p. 396.

XXXII.

DE IO. TENNHARTO quid sentiendum sit, nemo, nisi in historia ecclesiastica hospes sit, ignorabit. Hic tenui genere a. 1662. natus, artem tonsoriam et capillamentariam didicit, ciuibus Noribergensibus adscriptus est; semper visiones, somnia et colloquia, quae cum Deo instituisset, in ore habuit; sibi a Deo scribae munus oblatum esse, gloriatus est; et quae scribert, sibi a Deo

Deo esse dicta, aliis persuadere voluit. Sed cum ad sacerdotes libellum quendam scribe-
ret, (*Worte Gottes, oder Tractätlein an den
so genannten geistlichen Stand,*) eumque scri-
ptum a. 1708. Senatui reipubl. Noribergen-
sis traderet, in carcerem datus est. Vnde,
cum exiisset, hunc librum cum aliis, quos
sibi a Deo esse dictatos putabat, typis exscri-
bendos curavit. Inde ab a. 1714. iterum
Noribergae in custodiam missus est, ex
quo a. 1715. abeundi veniam nactus fuit.
Obiit in itinere a. 1720. Casselae. ^{a)}

^{a)} De vita sua ipse *Tennbartus* exposuit, et collo-
quia praecipue cum Deo, atque visiones com-
memorat. cf. *Herstellung des Kirchenfriedens in
den Land-Gemeinden Ulmischen Gebiets.* a. 1713.
Vnschuldige Nachricht. a. 1710. p. 549. p. 740.
a. 1723. p. 439. a. 1726. p. 133. a. 1727. p.
771. Quam noxii sint errores *Tennbarti* et
quantopere sibi ab his cauere debeant homines,
docet Langius, *in dem Vnterrichte von unmittel-
baren Offenbarungen.* a. 1715. edit.

XXXIII.

Scriptit CONRAD. SAMVEL SCHVYZ-
FLEISCHIVS, communis Germaniae
magister, et immortalis vir gloria, adscito

Sarckmasii nomine fatali, ^{a)} *iudicia de nouissimis iurisprudentiae civilis Scriptoribus*. Dictio in his est elegans, tersa, et ad veterum scriptorum imitationem composita, sed multo sale conspersa. Quare, cum viros quosdam nobiles, vt Herm. Conringium, Boeclerum, Samuel. Pufendorfium, Phil. Iac. Spenerum, Samuel. Rachelium, Georg. Hornium, alios ^{b)} perstrinxisset, ex ciuium Academicorum numero exclusus, et Vitemberga eiectus, Lipsiae, Berolini et aliis in locis latuit, donec in illa ipsa, ex qua iussus fuerat exire, Academia professoris munus obtinuit. ^{c)}

^{a)} Hoc ipsum verbum adhibitum legitur in programme Academ. Vitemberg. contra Schurzleischium scripto, quod habetur in Theod. Crus. *Actis Sarckmasian.* n. XIII. p. 269.

^{b)} v. *Nou. libror. rarior. collect. Fasc. II.* Halae, 1709. cf. Cel. *Baumeisteri*, viri elegantis doctrinae, et amici nostri suauissimi comment. *de insigniorum nonnullorum Satyricorum fati funestoque vitae exitu*, eleganter scripta. Sect. II.

^{c)} Inter eruditos coelibes recte nostrum refert Irenae. Carpentarius *in centuria erudit. coelib.* p. 54. Ipse vero profitebatur, se non ex contemptu coniugii a vitae socia abstinere, sed quia legibus his vitam suam circumscribere nollet, fatetur. Bibliotheca illius locupletissima, neque

que solum plurimis Latinorum Graecorumque auctorum libris, sed multis quoque, manu doctorum virorum ad marginem illustratis, ornata, in bibliothecam ducis Vinariensis transiit. cf. Cel. Gefneri *Traſtat. de Bibliotheca ducali Vinarienſi, praefertim qua fuit Schurtzfleiſchiana*. Vinar. 1723. Omnibus, qui de vita viri ſummi expoſuerunt, palam praeripit Cel. *Bergerus*, v. *difſert. Academ.* p. 89. Ex quo fonte omnes deinde ſuos hortulos irrigauerunt. v. *Act. Erudit. Lipſ.* 1708. p. 481. *Nou. litter. Germ.* 1708. p. 349. *Clarmundus*, alii. Praefagia clarorum virorum de *Schurtzfleiſchio* collegit Ioach. Mantzelius in *lib. de praefag. eruditor. de erudit.* §. 37. E quibus memoranda videtur potiffimum vox illa Ioh. Victoris, Cancellarii aulae Waldeccenſis : Pater tuus niues ſpargit, meritisque venerationem aetatis addit, in te magnum Boxhornium Salmaſiumque deſtinat, et erudito orbi pollicetur.

XXXIV.

GEORGIVS BVCHANANVS, in agro quodam regni Scotiae a. 1506. natus, diem ſuum obiit Edinburgi, a. 1582. d. 28. Septembr. Perſtrinxit egregius hic Poeta iuſſu Iacobi, regis, monachos e familia Franciſci, carmine, quod *Syluam Franciſcanorum* inſcripſit. Quare variis modis ab iis vexatus, et in monaſterium, ſeu carcerem potius,

detrusus est. E quo nisi custodibus dormientibus, per fenestram aufugisset, vix capitis euitasset periculum. Ille, qui a. 1543. *memoires of the Family of the Stuarts* edidit, *Buchananum* grauitè reprehendit, quod et animo et scriptis Mariam, reginam, nefarie laesisset, eundemque narrat iam morti proximum a Deo petiisse, tantillum vt sibi temporis concederetur, quo crimen in maiestatem commissum, palinodia expiare, animique turbas sedare posset. conf. *Act. Erudit. Lips.* a. 1685. p. 23. Praeter Historiam Scotiae elegantissimam, carminum Dauidis paraphrasin edidit, quam certatim et vno ore docti viri laudant. ^{a)} Dauidis vero pietatem, si Sandaeno et Bidermanno, Iesuitis, fides habenda, vita minime expressit. *Buchananum* per annos XXX. ne orationem quidem dominicam recitasse, nobis persuadere cupiunt. ^{b)} Sed quis est, horum qui hominum calumniandi libidinem nesciat? ^{c)}

^{a)} De paraphrasi psalmorum erudite agit Ioh. Gottl. Krausius *in der Bücherhistorie* P. I. p. 58. vbi varia doctorum hominum iudicia affert. Nouam illius et accuratam editionem Abbas de Lestang Parisiis edidit.

^{b)} v. May-

b) v. Mayeri *betendes Kind Gottes*, p. 6.

c) Opera *Buchanani* in vnum volumen redacta in Scotia prodierunt, v. *Journ. litter.* T. IV. p. 217. et *Ephemer. Parisienses* 1716. P. II. p. 430. vbi Roberti Fribarni Epistola de editione editorum et ineditorum *Buchanani* librorum occurrit. Aliam editionem Thomas Rudimannus curauit, cuius mentionem faciunt *memoriae Treuoltienfes*, mens. Febr. N. II. Caeterum de *Buchanano* vid. Pope Blount in *cens. celebr. auctor.* p. 462. Bail. *diction.* sub hoc nomine, Wolf. in *dist. de carcere erudit. museo*, §. IX. p. 15. Clarmund, s. Rudiger in *vita Buchanani*, quae inuenitur in P. III. *vit. clar. viror.* p. 75.

XXXV.

Non semel IOANNES SELDENVS, vir magni ingenii et industriae, iniquitatem fortunae expertus est. Cum a. 1621. in senatu regni, de periculo religionis liberius dixisset, Regi Angliae se adeo inuisum reddidit, vt Rob. Ducaeo, Decurioni Londinensi, in custodiam traderetur, in qua quinque septimanas commoratus fuit. Dissoluto a Rege Parlamento, anno 1629. cum aliis quibusdam, qui non ab aulae partibus erant, in turrin Londinensem, ex deinde in ergastulum piraticum detrusus est. E quo, sine

eiusdem anni mittebatur quidem, mox tamen iterum in vincula coniiciebatur, quae, detecta innocentia, ipsi detrahuntur, et pro iniuriis perlatis MMMMM librae a. 1647. ex publico aerario persoluuntur. Idem *Seldenus* edito libro *de Decimis*, quas iure diuino niti negauit, magnas turbas concitauit, clerumque in se adeo excitauit, vt palam palinodiam canere cogeretur.^{a)}

- ^{a)} Vita Seldeni praefixa est editioni illius operum, a Dau. Wilkins Londini a. 1726. curatae, vbi vid. p. 6. 8. 9. 26-29. cf. Stollii *Bibliothec.* p. 380. sequ.

XXXVI.

P*aulus Sarpinus*, qui sub nomine PETRI SVAVIS POLANI diu latuit, ex ordine seruorum, et inde *Seruita* quoque dictus, natione Italus, vir eruditionis admirandae, exquisitissimi iudicii, indefatigabilis industriae, modestiae denique et integritatis vix aequiparandae, ^{a)} libris quibusdam contra Pauli V. pontificis arrogantiam, ad defendenda Venetorum iura, scriptis, aulae papali adeo infestus est factus, vt non solum
pro-

proscriptionis, siue, vt vocant, excommunicationis poena afficeretur, sed eiusdem quoque aulae machinationibus, a quinque ficariis, cum vesperi ad monasterium suum rediret, inuasus, multisque vulneribus faucius pro mortuo relinqueretur, aggressoribus in aedes nuntii Apostolici, et inde Romanam fugientibus. ^{b)} ^{c)}

^{a)} Hoc elogium cum multis aliis habet Pope-Blount *tr. Censur. celebr. Aut.* p. 608.

^{b)} Diligenter et vere de excommunicationis indole exposuit, accurateque docuit, pontifici Romano, suae utilitatis causa, alios proscribendi, ius et potestatem nullam esse. v. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1720. p. 92.

^{c)} v. Thuan. Lib. 137. *Histor. et Vita Pauli Serui-tae a Patre Fulgentio scripta Histor. Concil. Trident.* praemissa est. cf. etiam Morhof. *Polyb.* T. I, L. I. c. 21. p. 221.

XXXVII.

EDMUNDVS RICHERIVS, ^{a)} Presbyter Lingensis, itemque Doctor Sorbonicus et Vniuersitatis Parisiensis Syndicus, etiam inter infelices auctores referendus est, Scripsit ille libellum *de Ecclesiastica et Politica potestate*, quo Pontificem Romanum vehementer

menter offendit, multumque sibi molestiae creauit. Etenim cum in Collegio Cardinalis Monachi esset, immissis a duce Espernio satellitibus, vi exinde raptus et carceri inclusus est, ex quo tandem, amicis et Academia Parisiensi intercedentibus, caussaque coram senatu bene dicta, dimissus est. Cum vero postea, a P. Iosepho Capucino ad prandium vocatus, in aedes illius veniret, praesente Notario Apostolico vt retractaret, strictis pugionibus adductus est. Hoc praemium laboris studiiue tulit, vir ille, cui, vti ipse dicere solebat, in medio regno, cuius iura strenue tuebatur, velut exuli viuendum erat, cuique, ne sibi vis ab aduersariis inferretur, collegio pedem efferre non licebat. In anno mortis definiendo non consentiunt scriptores. Philippus Mornaeus *in mysterio iniquitatis* ad an. 1612. commemorat, *Richerium* propter hanc fati iniquitatem, ingenti terrore percussum, biduo post an. 1633. obiisse: auctor vero Anonymus, qui an. 1723. *memoires Chronologiques et Dogmatiques* ad imitationem Tillemontii, edidit, hoc negat, eumque an. 1631. defunctum esse docet.

Iudi-

Iudicium de libro isto *Richerio* tam fatali, qui legere cupit, adeat *Nova littteraria* an. 1720. N. 18. p. 140. ^{b)}

^{a)} Goldnerus in *bibliotheca αὐτοδιδάκτων Richerium* nostrum inter αὐτοδιδάκτας refert, eumque magno πολυμαθείας ardore ad literarum studia, sine duce, annos viginti natum, se contulisse, commemorat. Idem ille *Richerius* edidit *historiam Conciliorum generalium*, quae in *Actis Erud. Lips.* 1683. p. 494. sqq. recensetur. *Vindicias* quoque *doctrinae maiorum scholae Parisiensis* adornavit; nec non *obstetricem animorum*, quem librum Adamus Rechenberg an. 1695. denuo publici iuris fecit, et in praefatione de vita *Richerii* exposuit. Plura de vita, fatis et scriptis huius viri inveniuntur in *Ephemeridibus Parisiens.* 1716. P. I. p. 256. sqq.

^{b)} Verba haec sunt: *Dieses Werk kann denen Catholischen Geistlichen, sonderlich in Franckreich, sehr gute Dienste thun, indem sie die Meynungen ihrer Kirche besser, als in irgend einem andern Buche, darinnen finden, und es wird dienen das Andencken derselben, aller Bemühungen, die man sich gegeben und noch giebt, dasselbe zu unterdrücken, ungeacht, zu verewigen. Die protestirenden Theologi können auch viel daraus lernen, und die Waffen daraus nehmen, sich wieder die Verfechter des Römischen Hofes zu vertheidigen.*

XXXVIII.

NICOLAUS FRANCUS,^{a)} poeta Italus, ingenio amoeno et celeri, sed satyrico, praeditus, et teste Colero *in Anthol.* p. 152. magna Etruscae, Latinae et Graecae linguae peritia instructus fuit. ^{b)} Varia in aulam Romanam scripsit, largius aceto perfusa, quam Pontifex perferre poterat, ut *Philenen Satyram*, et *Pasquillum*, cui verba Iohannis: *verbum caro factum erat*, fuerant inserta. Quibus sibi magnum odium conflavit, ultimumque supplicium perpeffus est. De quo non vna est doctorum hominum opinio. Colerus in l. c. p. 156. *Observandum hic operae pretium ducimus, scribit, dignum hunc senem nequaquam capita damnatum fuisse a P. Pio V. contumeliosa ob verba in ipsum effusa, ut fere omnes hallucinati autumant, sed famosos ob libellos, quos in Pium IV. viuentem ac mortuum effutierat. Cum enim Francus Priapeia explanare coepisset, eiusdem Pii IV. iussu non solum vetita ei fuit, verum etiam combusta coepta explanatio. Hinc ingenti in Pontificem flagrans ira, plurima in ipsum voce ac scripto profudit conuitia. Pro his nullam tunc*

tem-

*temporis poenam luit, quia valido Carindalis Moroni patrocinio fretus. Pontifice vero functo, adeo in mortuum acuit calamum, ac famosos euomuit libellos, ut nullum fuerit conuicii genus, quod in illum non exspuerit. Huius rei gratia, Pio V. iubente, morte damnatus fuit. Sunt, qui Francum, fracto crure ad Pasquinum, statuam, cui libelli famosi solent affigi, suspensum fuisse dicunt.^{c)} Magliabechus in epistola ad familiarem se ab oculari teste accepisse scribit, Francum tempore noctis, atro firmate loco supplicii vestito, morte punitum fuisse. In Carpentariis, quae Parisiis an. 1714. prodierunt, p. 53. legitur, Francum iussu Pii V. non quod Paulum IV. conuitiis lacerasset, sed priuatum ob odium (*par une haine particuliere lui chercha querelle assez mal à propos*) e patibulo suspensum esse.*

^{a)} Distinguendus est a *Daniele Franco*, auctore libri de indicibus librorum prohibitorum v. *Baillii Nouvelles*, 1685. P. II. p. 786.

^{b)} cf. *Tollius de infelic. litterat.* p. 430. et *Bernhard. in der curieusesten Historie der Gelehrten* p. 847.

^{c)} v. *Schelhornii Amoenit. litter.* T. VIII. p. 502.

XXXIX.

DE TRAIANO BOCCALINO varia sunt hominum iudicia. I. Fabricius illum virum acri, sed tumido atque inflato ingenio, ad iocandum cum aliquo maledicto facetum, omnique elegantia doctrinae excultum fuisse, atque ad morem Satyricorum aliorum vitia notasse, propria vero non animaduertisse, existimat. Eundem Kochius in *diff. de Satyra e rep. litterar, eliminanda, §. II. Tom. II. Misc. Lipsiens.* p. 599. eleganti a natura ingenio praeditum, ea praesertim arte excelluisse scribit, quae in Rebus publicis et gubernandis ciuitatibus versetur. Plura dabit Pope-Blount *cens. celebr. auctor. 651.* Scripsit vero librum, qui titulo *Lapidis Lydii politici*, Italiane, *pietra del paragone politico*, innotuit.^{a)} In hoc regis Hispaniarum non tantas esse vires ac opes, demonstrauit, quantas putarent homines, easque, si quis alius rex rem recte adgrediatur, facile labefactari infringique posse, monuit. Quod, quomodo optime fieri posset, ostendisse etiam fertur. Quare Venetiis, vbi se maxime tutum fore sperabat, a quatuor validissimis hominibus correptus,

reptus, in lectum coniectus, et facculis, arena refertis, sic contusus est, ut paullo post exspiraret. ^{b)} Scripsit idem *Boccalinus Relationes ex Parnasso*, in quibus multorum vitam perstrinxit, atque ideo Italiae Lucianus appellatus fuit. Plurimi *Boccalinum* imitari voluerunt, inter quos maxime Pallauicinus eminet, qui ad illum proxime accedit. Idem institutum a. 1710. Nicolaus Amenta est aggressus, qui Neapoli *de Rapportis di Parnasso* edidit. Ad *Boccalini* vero elegantiam, perspicuitatem, sales et facetias hic accedere non potuit. vid. *Nouell. litter.* a. 1716. p. 233. Tacitum etiam eruditis notis ornauit, de quibus Cel. Morhofius T. III. *polyhist.* L. 2. p. m. 17.: *Olim tanquam κειμήλιον seruabatur in eruditorum Bibliothecis, nunc a Blauio editus est, commentarius iste, qui e Bibliotheca Gudiana illum accepit.* ^{c)}

^{a)} Prodiit hic libellus Cosmopoli, 1652. et recusus Cosmopoli, re autem vera Berolini, sumtibus Nicolai, Bibliopolae, a. 1726. Latine ab Ernest. Ioh. Creutzio redditus prodiit Amstelod. apud Elzevir. 1640. germanice una cum Relationibus ex Parnasso, Francof. 1654. Recensetur autem a Struuius in *Biblioth. philos.* c. 4. §. 17. et a Carl. Arndio in *Biblioth. politico-herald.*

herald. select. Class. II. gener. Class. X. special. §. 5. n. 4. p. 360. cf. Ian. Nic. Erythr. in pinacoth. III. n. LIX. p. 767. Eundem Cardinalibus Caietano et Borgefio tribui, docet Stollus in introd. in histor. erudit. P. I. c. 5. §. 70. et Arndius l. c. p. 361. Sed Boccalinum verum esse auctorem luculenter demonstrat Vigneul-Marville Melang. d'histoir. et de litterat. T. I. p. 10. Sub nomine hoc Vigneul-Marville latere Bonauenturam d'Argonne monet Bailius, (lett. p. 666. et 708.) et Heumannus in Actis philosoph. P. II. p. 362.

b) *cf. Bailii diction. P. I. p. 620. Mencken. Analect. de calamit. litterat. p. 444. Fabric. Histor. Biblioth. suae, P. III. p. 489. Morhofius in l. c. p. 80. hanc calamitatem ipsi ob Relationes accidisse commemorat. Obiter hic narrandum, Gallum haud incelebrem, le Noble, ob librum Gallicum, (piere de touche politique) singulis superioris seculi mensibus emissum ad requisitionem legati Lusitani in carcerem ideo fuisse coniectum, quod non honorifice satis regem tractauerit. v. Placc. in theatr. anonym. et pseud. c. IX. n. 2467. f. 611.*

c) *Marquardus Gudius ex peregrinatione multos codices manu exaratos, aliaque doctorum virorum monumenta nondum edita secum attulit, et illis bibliothecam suam, omnis generis libris instructam, sic auxit, vt priuatorum sortem longe excederet, et regiam probe fortunam adaequaret. v. Morhof. Polyb. T. I. L. I. c. 25. Act. Erudit. Lips. a. 1697. p. 139.*

XL.

ROGERIVS DE BUSSY RABUTIN,
a. 1668. natus, in Iesuitarum collegium
traditus, tanta auiditate atque ingenii celeri-
tate litteras humanitatis hausit, vt vndecimo
anno aetatis dignus iudicaretur, cui philoso-
phia traderetur. Annos XVI. natus castra
sequi coepit, rebus in Lotharingia gestis in-
terfuit, et deinde ad litterarum studia se
recepit. Octo vero mensibus peractis ite-
rum militiae nomen dedit, variaque fata ex-
pertus est. Bis fuit in custodiam datus. Pri-
mum quidem a. 1641. in suspicionem venit,
parum in praelio se fortiter rem gessisse,
suisque partibus minime satisfecisse, atque
ideo carcere multatus est. A. 1660. vero
in libello quodam ^{a)} amores nobilium foe-
minarum descripsit. Quare primum aula
discedere iussus, deinde exilio affectus, tan-
dem in custodiam datus est, vbi praeclara
quaedam scribendi nactus fuit otium. ^{b)}
Librum illum, ipsi fatalem, argutum et ele-
gantem quidem, sed nimis aculeatum appel-
lat Huetius *in Comment. de rebus ad ipsum*
pertinent. L. V. p. 129. Scripsit etiam com-

mentarios de rebus suis in quo ipse se magnifice laudat. Ingenio fuit valde iocoso, lepidus et facetus.

^a) *Histoire amoureuse des Gaules, à Cologne a. 1708. par le Comte de Buffi.*

^b) v. *les Memoires de Roger de Rabutin Comte de Buffi, Paris. 1697. 12. Cel. Menckenii diss. de comment. histor. quos Galli memoires vocant, n. 45. p. 37. Wolf. de carc. erud. mus. p. 43. Menckenii diss. de Viris militia aeque ac scriptis illustribus, p. 20. Lips. 1708. Ob alium librum, les amours du palais Royal ad regem eum ab inimicis delatum fuisse, ex Morerio narrat Budd. in Lexic, hist. uniu. t. v. Rabutin.*

XLI.

IOANNI LVFFTIO, typographo, bibliopolae, atque consuli Vitebergenfi admodum fatalis fuit Bibliorum editio. Audiamus ea de re Andream Riuinum in *Ludis secularibus ob inuentam in Germania calco-graphiam*, (libro raro nec vbiuis obuio) p. 9. sic dicentem: *Ioh. Lufft*, qui primus Biblia germana Lutheri procuderat, eam ob causam quotannis a Pontifice ipso die viriduum inscriptus papyro in ignem coniectus perhibetur cum imprecationibus et diris visitatis.

vsitatis. En tibi exemplum, quod quous-
que odium et superstitio progrediatur, de-
monstrat! Gretserus illum, qui Biblia Luthe-
rana flammis tradat Ephesiis comparat, qui
libros curiosarum artium Vulcano corri-
gendos tradiderint, et P. Eisenhuth Luthe-
ranorum Biblia rogo putauit digniora esse
ipsis lasciuis Ouidii carminibus; quod haec
mores tantum, illa fidem quoque corrumpant.
vid. Schelhorn. *Amoen. Litter.* T, VIII.
p. 478. At ne quis forte putet pontificios
in versionem modo Lutheri tantopere in-
uectos esse, monebimus Godofred. Han-
nenberg, ordini Iesuitico adscriptum, in li-
bro Sileffilebis, 1724. edito Biblia in lingua,
vt aiunt, authentica scripta, culpasse, et ec-
clesiae testimoniis postposuisse, atque etiam
Eccium, Deum nunquam Bibliorum editio-
nem iussisse demonstrare voluisse. v. *Fortges.*
Saml. 1724. p. 22. Qui vero de Hasio dica-
mus, qui scripturam sacram expressum dia-
boli verbum appellat, nisi sensu ecclesiae in-
telligatur? ^{a)} Quae cum ita sint, nemini mi-
rum, videri debet, Pontificem ob vernacu-
lam Bibliorum versionem adeo in *Lufftium*

exarsisse. Addit vero, modo laudatus Riui-
nus, *Lufftium* has diras risisse, et eo die ple-
rumque se hilarius gessisse, his additis : ego
hodie vehementer Romae in flamina desuda-
bo, proinde largiorem potum assumam, et
illam restinguam necesse est. ^{b)}

^{a)} vid. *Christl. Evangel. Jubelpredigten auf das erste Luther. Jubelf. geh. durch vier Doctor. und Profess. Theolog. zu Wittenberg.* p. 274. cf. *Langenmarck Histor. Catechet.* P. I. p. 393.

^{b)} *Vitam, laudes et fata Lufftii* Theologus Altor-
fensis celeb. Georg. Gustau. Zeltnerus a. 1727.
edidit, et *Lufftio* primam biblicorum Lutheri
editionem tribuit, p. 47. sed, quantum memini,
huius fati mentionem nullam fecit. Plura de
Lufftio dabit *Steph. Mattaire* in *Annal. Typo-*
graphicis, et *Cl. Schoeppinus* in *Vindic. Typo-*
graph.

XLII.

FERRANTES PALLAVICINVS, Pla-
centinus, Canonicus Regularis, seu Au-
gustini congregationis Lateranensis, ob va-
rias Satyras, ^{a)} in quibus Urbanum VIII.
Pontificem, totamque Barberinorum gen-
tem perstrinxit, a simulato tandem amico,
Carolo Morfu, Gallo, proditus, Auenione in
ferali

ferali pegmate capitis supplicium subiit, ^{b)} et tale fatum expertus est, quale ei Loredanus in epistola ^{c)} quadam praedixit.

^{a)} Tales sunt *il corriero squaligiato, il divortio celeste, la baccinata*, quae continentur in operibus illius selectis, edit. in II. part. in Villa franca, 1673.

^{b)} Narratur triste hoc fatum in Vita *Pallauicini*, Italice scripta, et tam citatis operibus praefixa, quam versioni *diuortii coelestis*, a. 1696. Amstelod. editae.

^{c)} Verba notatu digna habet Stollus in *Introduc. in histor. erudit. Part. I. c. V. p. 242.*

XLIII.

Exstat STATII BUSCHERI *Cryptopapismus nouae Theologiae Helmstadiensis*, licet neque loci, neque anni, neque typographi nomine addito. ^{a)} In hoc libro accusat auctor Helmstadienses Theologos nouitatum in doctrina de S. Scriptura, de iustificatione et bonis operibus, de peccato originis, de christiana ecclesia, de potestate Papae Romani, de coena domini et sacrificio missae, aliorumque errorum contra Corpus doctrinae lulium, in cuius verba iurassent, commissorum. Fuit tum *Buscherus* Hano-

verae sacerdos ad aedes S. Aegidii, atque bis ad senatum ecclesiasticum citatur, vt causam diceret. Primum vero imbecillitatem atque aegritudinem corporis simulans, non paruit, et deinde clandestina fuga se cum suis prori-puit. Dedit ad Senatum Hanoueranum litteras, in quibus se libenter causam suam acturum esse profitetur, si legitimus et incorruptus adsit iudex. Dicitur paullo post fugam obiisse, etsi vbi et quomodo mortuus sit, ignoramus. ^{b)})

^{a)}) Impressus hic liber dicitur Hamburgi apud Tobiam Gundermannum, a. 1639. vid. Placcius de *Pseud.* p. 498.

^{b)}) De Buschero atque hoc libro v. *Vnschuldige Nachr.* a. 1716. p. 991. et Crenii *Animadu. Philol.* P. XIII. p. 198.

XLIV.

Tres libros, quantum nos quidem scimus, scripsit IEREMIAS FELBINGER, Briega Silesius. *Prodromum demonstrationis* ex libris V. T. quod solus pater Domini nostri Iesu Christi sit vnus Deus : quod solus homo Iesus sit Christus et filius Dei, et quod Spiritus S. sit virtus Dei, anno 1654. porro
demon-

demonstrationes Christianas pro eodem argumento, et quod per fidem iustificati teneantur vitam suam instituere secundum praecepta Dei et mandata Christi, e libris N. T. depromptas a. 1653. et denique *Epistolam ad Christianos*, vnum altissimum Deum, patrem Domini et Saluatoris nostri I. C. secundum sacras scripturas V. et N. T. recte agnoscen-tes, Amstelod. 1672. Secutus est primo castra Suecorum, sed e militia redux scholam Coslinensem in Pomerania regendam suscepit. Quemadmodum vero in castris multa graua perpeffus erat, ita neque in hoc munere constantem fortunae fauorem expertus est. Recepit enim atque defendit in prioribus duobus libris dogmata Vnitariorum, atque hac de causa an. 1653. munere exutus fuit. Contulit se quidem Helmftadium, sed quoniam ibi libros suos Studiosis legendos prae-buit, ante solis occasum vrbe decedere iuffus est. Hinc Amstelodamum abiit atque iuuen-tute instituenda et erroribus typographicis corrigendis, aegre vitam tolerauit. Obiit 1689. natus annos LXXIII. *)

*) Vid. *Benthemii Holländischer Kirchen- und Schulstaat*; *Arnoldi hist. eccles.* P. II. p. 564. et *Sandii bibliothec. Antitrinit.* p. 157. nec non eiusdem *Catalogus Scriptorum Socinianorum*, (sistens appendic. II. propylaei *Histor. Eccles. Christianae Seuerini Walth. Slüteri* p. 285. 286.) ex quo plura eius scripta eiusdem argumenti cognoscere licet. Conferatur etiam *Fabricius in Histor. Bibliothecae suae* P. V. p. 52. et *Relationes Innocuae s. Vnschuld. Nachr.* a. 1705. p. 589.

XLV.

CORNELIVS, Gallus, iam senex scripserat carmen, hoc quod titulo innotuit, *L'occasion perdue et recouvrée*, lascium et impudicum. Quo facto Cancellarius *Sequierius Cornelium* adcersit, grauter obiurgat, et certo die vna secum coram Confessionario peccata expiare iubet. Fatetur *Cornelius* P. Paulino, se versus lasciuos composuisse, atque hac poena afficitur, vt primum librum *Thomae a Kempis, de imitatione Christi*, in Gallicos versus conuertat. Quod tam feliciter ei successit, vt et precibus Reginae aliorumque adductus secundum librum, et morbo afflictus tertium quoque transferret. *)

*) vid. *Carpentarian.* p. 284.

XLVI.

XLVI.

IOH. f. GIOVANNI CINELLI, diu Florentiae Medicinam docuit, magnamque variis libris gloriam nactus est. E quibus memorari prae aliis meretur *Bibliotheca volans*, quam in certas sectiones diuisit, quarum quarta Auctori multas molestias attulit.^{a)} Ibi enim controuersias inter Rammazinum et Monegliam vehementiori stilo descripsit, seu notauit potius. Quo factum est, vt et haec sectio a carnifice palam combureretur, et *Cinelli*, per XCIII. dies carceri inclusus, in exilium eiiceretur. Qui casus tantum afuit, vt satyricum *Cinelli* ingenium frangeret, vt ille potius omnis ordinis homines perstringeret, sibi que infestos redderet. Natus annos LXX. a. 1706., aut ex aliorum opinione, a. 1705. diem obiit in castello Lauretano. Bibliothecam volantem Sancassani continuauit, et sub ficto *Philoponis* nomine, ad finem perduxit.^{b)}

^{a)} Primordia et fata huius Bibliothecae enarrant *Ephemerid. Parisiens.* T. VII. p. 164. *Cinellum* Bibliothecam hanc ex consilio Magliabechii scripsisse, eamque libellos et schedas rariores continere, notat Morhofius in *Polyb.* T. I. L. I. c. XVIII.

c. XVIII. p. m. 232. cf. *Act. Erud. Lipsf.* 1688.
p. 345.

b) *Vitam Cinelli* edidit Paulus Gagliardi. v. *No-
uell. litter.* 1737. p. 636. cf. Iul. Negri *histor.*
scriptor. Florentinor. p. 277.

XLVII.

De ANTONIO VENETIANO pauca
sunt, quae dicenda habeamus, eaque
ex *Anton. Mongitorii Bibliotheca Sicula* ex-
cerpta p. 73. Vir fuit eleganti ingenio prae-
ditus, lepidus, in sermone multas facetias
proferens, sed ob libellos satyricos saepius
in carcerem detrusus. Captus est a piratis,
Algeriis seruiit, et a. 1578. a Senatu Panormi-
tano, soluto pretio, redemptus fuit. Denique
ob libellum in Proregem scriptum, cuius
auctor Antonius noster dicebatur, Panormii
in vincula coniectus est. Vbi, cum tormen-
tarius pulvis, ibi reconditus, nescio quo casu,
accenderetur, a. 1593. vt ipse praedixerat, ^{a)}
miserrime periit. Venatianum hunc non
omittere debuit Dau. Theodos. Lehmannus,
in libello *de casibus Poetarum Tragicis*, vel
fatis eorum aduersis, valde iucundo, et
Viteberg. a. 1714. scripto.

^{a)} Plu-

^{a)} Plurimos eruditos, vt Stoefflerum, Rohrman-
num, Dudithium, Ern. Stockmannum, Vani-
num, alios sibi mortem praedixisse constat. vid.
M. Dan. Frid. Iani dissertat. *de eruditis sibi*
mortem praesagientibus, in *Miscell. Lips.* T. II.
p. 635.

XLVIII.

FELIX MALLEOLVS, Germ. *Häm-
merlein*, circiter a. 1434. vixit, et inter
alia *processum iudiciarium coram Deo habitum*,
inter Nobiles et Thuricenses ex una, et *Swi-
tenses partibus ex altera*, *tum sententia defi-
nitiva et eius executione*, edidit. ^{a)} Qui liber
multo sale perspersus, animos multorum in
Malleolum incitavit. Quorum ira accidit, vt
in carcerem mitteretur, et in vrbe Zurchensi
in monasterio Franciscanorum teneretur ca-
ptivus. Quod fatum tantum abfuit, vt
Malleoli ingenii vim atque vigorem extin-
gueret, vt ad varia scribenda illum impelle-
ret. Quo anno carcere emissus fuerit, non
fatis constat. Nos quidem parum certi de
Malleoli vita habemus, et quae iam in medium
protulimus, doctissimo Auctori Thesauri
Historiae Helueticae debemus. Catalogum
libro-

librorum *Malleoli* exhibent *Nova litteraria*
Lips. a. 1736. N. 64. p. 564.

^a) Hic venit nobis in mentem *Iacobi Ayzeri Processus iuris*, de quo quid sentiendum sit, lectores iudicent. Expugnauit Christus gehennam, et damnatos liberat. Lucifer Christum accusat. Belial Syndicus constituitur, cum notario et duobus testibus Deum adit. Salomoni, ut de re cognoscat, imperatur. In ius vocatur Christus. qui, quoniam multis negotiis distractus est, suas partes Mose mandat. Moses ne in ius veniet, a Iudaeis impeditur. Belial venit, et Christus ut damnetur, postulat. Negat Salomo, *quod tota dies citato cedat Gloss. in §. omnis stipulatio*. Ex his facile de reliquis iudicari potest. Quod si vero quis elegantius quidquam scire cupiat, legat quae Racinus, vir politissimi ingenii, de Bartholo disputat. (*Histoire de l' Acad. des Inscript. etc.* T. X. n. XIV.) Hic enlm ingenio suo tantum indulgit, ut diabolum cum Maria iure agentem, fingeret. Venit diabolus ad tribunal Christi, et, an quispiam humanum genus defendere velit? interrogat. Maria se defensionem illam suscipere velle profitetur. Negat diabolus. esse illam matrem iudicis, et mulierem coram iudicio nihil agere debere. Quod argumentis ex Digestis et Codice petitis comprobare conatur. Diabolus, quoniam generis humani post Adami lapsum dominus fuisset. ut cautio fiat, postulat. *Spoliatus*, ait, *antea restituendus*, et praescriptionem appellat. Negat Maria. *Quod vi aut clam*,
et

et ex leg. III. §. vlt. Dig. de acquirenda possessione malignum possessorem praescriptionis operi nihil sibi acquirere posse docet. Sed haec hactenus. Nobis tamen homines hi magis miserandi, quam irridendi videntur.

XLIX.

MICHAEL SERVETVS, Hispanus, Villanovae in Arragonia natus est, qui, uti animum nouitatis ^{a)} cupidum habuit et linguae Arabicae addiscendae gratia, viginti annos natus, in Africam abiit, ita reuersus ex itinere variis libris, insolitis prauisque opinionibus refertis, in Gallia editis, cum de *Trinitatis erroribus*, ^{b)} tum maxime de *Restitutione Christianismi*, eam sibi calamitatem creauit, ut primum Viennae in custodiam daretur, deinde, postquam ipse sibi fuga consuluerat, effigies et libri comburerentur, denique Geneuae, consilio Caluini, antea amicissimi, mox infestissimi ^{c)} iterum vinculis constrictus, viuus rogo impositus, et, libro de *Restitutione Christianismi*, femori alligato, flammis exustus, miserrime periret. ^{d)}

^{a)} Ita de eo iudicat Moshemius in *historia vitae Michaelis Serueti*, Helmstadii, a. 1727. edita.

^{b)} De

b) De libris Serueti vid. *Act. Erud.* a. 1710. p. 781. *memoir. de litterat.* T. I. p. 29. Schelh. *Amoen. litter.* T. II. p. 348. *Biblioth. Bremens.* A. I. p. 739. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1710. p. 157. *N. Zeitung.* a. 1721. p. 506. Cyprian. *Catal. MSC. Biblioth. Goth.* p. 109. *Seelen Se-lekt. litterar.* p. 52. et p. 68. *Act. Erudit.* 1719. Scherz. *Syst.* p. 66. qui eum, Deum hermaphroditum vocasse, scribit.

c) De odio hoc Caluini passim vid. Moshem. p. 42. p. 45. 98. 156. *Bibl. Angl.* T. III. p. 222. et *Act. Erudit.* a. 1694. p. 163.

d) De morte *Serueti* praeter Moshemium vid. Cyprian. *Pent. disp. eccles.* p. 90. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1726. p. 637. et *Acta Erud.* a. 1714. p. 63. vbi Bailius hoc supplicium non probasse dicitur. Caeterum vita *Serueti* copiose et diligenter scripta vid. in *Bibl. Angl.* T. II. et *Gelehrte. Fam.* P. 24. p. 872. *Antiqu. Nou. Theol.* a. 1717. p. 241. Arnoldus in *haereseol.* LXVI. c. 33. non modo *Seruetum* excusat, sed etiam verum et solidum Christianismi fundamentum ei adscribit, eo nomine reprehensus ac refutatus a Theologo Primario, Cypriano, in lib. *de motibus Socinianorum*, c. II.

L.

IOANNES FISCHERVS, primum Doctor et Cancellarius Vniuersitatis Cantabrigiensis, deinde Episcopus Roffensis, multum apud Henricum VIII. regem Angliae, quem

quem olim docuerat, auctoritate et gratia
valuit. Sed cum diuortium et expulsionem
reginae laudare nollet, atque etiam palam
in ^{a)} libris improbaret, tantum in regis
odium incidit, ut primum in carcerem de-
trusus, mox d. XXII. Iul. 1535. securi per-
cuteretur. Tres linguas calluit, et iure suo
doctis illius tempestatis viris annumeratur.
Lutherum illiusque doctrinam maximo
odio habuit, et *Affertionis Lutheri de variis
doctrinis papisticis confutationem*, edidit.
Supplicium magno animo pertulit, omnibus,
talibus qui machinati erant, bona precatus.
Misit Paulus III. captiuo pileum cardinali-
tium. Sententiam vero, ut mutaret *Fische-
rns*, iramque regis leniret, tantum abfuit, ut
magis etiam illam accenderet. Cum ad
supplicium duceretur, *pedes*, exclamauit,
*facite officium vestrum, breuis vobis adhuc est
metienda via.* Tum carmen, *Te Deum
laudamus*, canens, fortiter vltima exspe-
ctauit. ^{b)}

^{a)} De libro fatali, quem contra diuortium regis
scripsit vid. Nicol. Sanderus *de origin. et pro-
gress. Schismatis Anglicani.* L. I. p. 83.

^{b)} De *Fischero* vid. Bellarminus *de scriptor. Eccles.* p. 252. du Pin *Biblioth. Eccles.* T. XIV. p. 145. *Fortges. Sammlungen*, a. 1724. p. 851.

LI.

NICOLAUS DRABICIVS, ex Moravia ortus a patre, qui in vrbe Strasnitz consul fuit, inter fanaticos seculi XVII. valde eminet. A partibus fratrum Bohemorum fuit, et per aliquot annos munere sacro functus est, quod a pontificibus a. 1628. ipsi abrogabatur. Proficiscitur deinde ad Hungaros, se ad ducem Ragozy confert, et, otio diffuens, nescio quas reuelationes, omniumque Iudaeorum atque profanorum hominum conuersionem in ore habet. Quoniam vero pleraque sua vaticinia aduersus domum Austriacam profert, (iussu enim Ferdinandi II. Imper. expulsus fuit) pessima quaeque illi praedicit, et in libro, *Lux in tenebris*, multa non toleranda scripsit, porro etiam atque etiam commonefactus, ineptiis abstinere noluit, sed nouam reuelationum suarum editionem parat, illaque Christo regi regum, dicare meditatur, iussu Imperatoris a. 1671, d. XVI. Iul. Presburgi manu capiteque truncatus est,

cor-

corpore vna cum libro modo nominato, rogo imposito, et flammis sub patibulo absumto. ^{a)} Io. Amos Comenius reuelationes *Drabricianas* collegit, multorumque ideo odium et inimicitias expertus est. Id quod ipse fatetur in editione germanica *Vnius Necessarii*, ^{b)} p. 461. Frid. Adolph. Lampe, Theologus Reformatus non contemnendus, in *Hist. Ecclesiae Reformat. in Hungaria et Transylvan Drabricium* hunc e familia Lutheranorum fuisse scribit. In quo nobis errare videtur. Constat enim Fanaticum hunc primum ecclesiae Reformatae addictum, tum a pontificiis deceptum, eorum sacra amplexum esse. Hi enim veniam homini et vitam promittunt, miserumque diu vana spe lacerant. Cum vero iam in eo esset, ut poenas daret *Drabricius*, admonet Iesuitas, et ut promissis starent, flagitat. Illi se non temporalem, ut aiunt, sed aeternam vitam in animo habuisse, et hanc se illi conseruasse dicunt. v. *Fortgesetzte Sammlungen* a. 1728. p. 1099. ^{c)}

^{a)} v. Reinh. Dieter. Voigt *dissert. II. de haereticis misera morte extinctis*, §. 46. p. 63.

b) Commenii *Vnum Necessarium* cum notis et additamentis Ahasu. Fritschii Francofurti prodiit. Scripsit hunc librum annos LXXVII. natus, et a. 1668. *viam lucis vestigatam et vestigandam* edidit, vbi subtilem Chiliasmum fouet. Priuatum sibi cum numine commercium esse gloriabatur, *Drabicium*, Felgenhauerum, alios, sequebatur, et Burignoniam maxime coluit. cf. Feustkenii *Gynaec. Haeretic. Fanatic.* p. 241.

c) De Drabicio vid. Bailius in *dition.* T. I. p. 1066. Stockmann. *Elucid. Haeresium* p. 196. Alethophili *Sendschreiben an Herrn M. R. O. von neuen Propheten.* Cölln. 1712. p. 57.

LII.

THOMAS WOOLSTON, Londini a. 1733. diem suum obiit. Vir fuit multarum rerum cognitione instructus, sacrae vero scripturae, praesertim vbi miracula Christi commemorat, omnem fidem et auctoritatem derogauit. Scripsit 1705. libellum, quem *The old Apology* inscripsit. In quo illud potissimum sibi propositum habet, vt, litterali plane reiecta, allegoricam sacrorum librorum interpretationem defendat. Litteralem igitur qui rationem sequantur Apostatas, et in alio libro, *Free Gifts to the Clergy*, Anti-Christi ministros appellat. Idem vero, cum
a. C.

a. C. 1726. in disputationibus de miraculis, (*discourses on the miracles*) omnia miracula facta esse negaret, allegorica vero ratione explicandos esse doceret, qui illa commemorarent, scriptores sacros, atque etiam alia quaedam in Christianam doctrinam euomet, tulit praemium stultitiae et improbitatis. Nam Collegio Sidneyensi eiectus primum, in carcerem detrusus est. E quo, cum post anni spatium emitteretur, mulctam C. librarum Sterlingicarum homini irrogarunt ei, qui cognoscendi potestatem habuerunt. Vitam tamen honestam eundem gefisse, virtutem adamasse, et iniurias sibi illatas aequo animo tulisse, aiunt. Cuius memorabile exemplum narratur. Muliercula quaedam, *Woolstono* in agro obuiam facta, quo tandem modo, nequissimum tu filicernium, clamat, crucem, furcam, et patibulum adhuc euitasti? Cui *Woolstonus*, quid quaeso optima? respondet, quo ego te offendere potui, quam ne vidi quidem vnquam? Tum nonne tu, pessime, in Seruatorem nostrum impetum fecisti? vetula inquit. Libros tuos perniciosissimos, quam auide Iudaei exceperunt,

et, quae tu subministrasti, in nos tela emiserunt! Complures operam suam et studium ad *Woolstoni* errores refutandos contulerunt. E quibus nobis nominandi videntur prae reliquis, Io. Rayus, Pierre, Stebbinus, Episcopus de S. David, de S. Malbridge, et eruditissimus Sherlokus, cuius librum in Gallicum sermonem transtulit Moinius, et Hagae hoc titulo exscribendum curavit, *les Temoins de la resurrection de Jesus Christ examinés et jugés*. De vita hominis exposuit Anonymus in libro, *The life of M. Woolston*, qui tamen caute legendus. Consulat lector *No-uellas litterarias*, a. 1732. p. 721. seq. et *Acta Erudit. Lips.* 1733. p. 523. De allegorica vero interpretatione sacrae scripturae si quis cognoscere cupiat, legat velim *Ioh. Aug. Ernesti* libellum *de Origine interpretationis librorum S. S. Grammaticae auctore*, *Lips.* a. C. 1756. editum, qui, ut omnia viri doctissimi, nobisque amicissimi, copiose et eleganter scriptus est.

Praecipuas theses heterodoxas examinavit et castigavit b. Chr. Gottl. Ioecher in repetita disp. *de Woolstonii paralogismis in doctr. de miraculis Christi* *Lips.* 1730. et sqq.

LII.

MATTHAEVS PALMERIVS,^{a)} vir prompta et copiosa eruditione instructus primis Friderici III. temporibus floruit. concilio Florentino interfuit, et variis modis ingenium et doctrinam testatus est. Edidit *libros IV. de Bello Pisano, et chronicon Prosperi* continuauit. Quibus utinam libris acquievisset! Sed scripsit quoque carmen *de ciuitate vitae*, in quo animam, hac terrestri labe seiunctum, et corporis vinculis exutam, multa et varia loca^{b)} peragrarare, et tunc demum ad beatorum in coelo concilium peruenire docuit. Librum idem de Angelis scripsit, in quo falsas de his spiritibus opiniones quasdam proposuit. Quas cum ipse reuocare nollet, igne combustus est, ut testatur Vossius *de histor. Gr. et Lat. L. III. c. 7. p. 179.* Sunt tamen, qui Palmerium hunc splendido funere elatum, et librum *de ciuitate vitae* pectori impositum esse scribant.^{c)}

^{a)} *Matthaeus* hic distinguendus est a *Iacobo Palmerio*, cuius honorificam mentionem facit *Huetius in comment. de reb, ad eum pertinent. L. I. p. 70.* Hic ad eruditos milites pertinet, acerrimosque

mosque calculi dolores litterarum studiis leniit. De hoc *Palmerio* exponit *Stollus* in *den Nachricht. von seiner Biblioth.* P. III. p. 211. cf. *vitas virorum Clarissim.* quae *Vratislaviae* prodierunt. p. 186.

b) Ad *Manichaeorum* errorem, atque etiam quorundam ethnicorum Philosophorum sententiam, qui animas circa sepulchra vagari credebant, haec opinio accedere videtur. cf. *Zornii Biblioth. Exeg. antiqu.* p. 606. *Saurin Discours über die Bibel*, P. I. p. 846.

c) vid. quae *Fabricius* ex *Leibnitii scriptor. rer. Brunsv.* T. X. p. 424. in *Historia Biblioth. suae*, P. II. p. 485. monuit.

LIV.

IO. MICHAEL BRUTVS seculo XVI. floruit, variisque libris inclaruit.^{a)} Praestantissimum illius ingenii opus *Historiam Florentinam* esse non falso existimant viri docti. Hanc Cl. *Schelhornius* inter libros publica auctoritate suppressos refert, in *Amoenit. Litter.* T. II. p. 346. sic loquens: *Admodum rarum esse nemo facile ignorat Io. Mich. Bruti historiam Florentinam Lugduni a. 1562. in 4. excusam, ex ea nimirum ratione, quod duces Florentini quotquot nancisci potuerunt, eius exempla coemi curauerint. Magna enim ani-*
mi

mi fiducia, quotiescunque offertur occasio, au-
ctor eorum partes tuetur, qui ut reipublicae
libertatem sartam tectamque seruarent, om-
nem mouerunt lapidem, atque ita summo
nisu Medicae prosapiae moliminibus obste-
runt. Insertus hic liber est rarissimus *The-*
sauro Antiquitat. et Historiar. Italiae Tom.
VIII. a. 1723 edito. Brutus vero, quoniam
se hoc libro inuisum compluribus reddidit,
ut insidias principum evitaret, totam per
Europam vagatus est omnesque miseras
pertulit. ^{b)} Quod exilium eodem animo
pertulisse dicitur, quo M. Brutus, Iulii Cae-
saris sicarius, qui ad Ciceronem haec scri-
psit: *An tu Romae habitare id putas incolu-*
mem esse? res non locus oportet praestet illud
mibi. Magna vero vox et Romano digna!

^{a)} De hoc Bruto memini *Ioh. Guil. Bergerum*, cu-
ius solum nomen elogium est, in praelectioni-
bus suis, sic dicere: Quia Machiauellus etiam
conscripsit de rebus Florentinis octo libros, mul-
ti opinati sunt, vnum esse Brutum et Machia-
uellum; Brutum esse tantum nomen persona-
tum. Sed falluntur. nam verum est nomen.
Agunt quidem de eodem argumento, et VIII.
utriusque sunt libri, sed plane dissimili ratione
scribendi. Machiauellus scripsit Italice, Brutus

Latine, et eleganter admodum. Plane videtur nitorem aliquem sequi excultum, ad elegantiam Iulii Caesaris, sed interpretatio Machiaveli est barbara saepe. quare cauendum de illo errore, et aliter sentiendum. Vtrumque tamen reddit historia inuisum.

b) Audiamus auctores *Actor. Erudit.* vernaculo sermone conscriptorum, P. XCV. p. 767. *Weil Brutus in dieser Schrift die Wahrheit allzu derb gesagt, und denen Grossen zu Florenz nicht satt-sam geschmeuchelt, so mag dieses wohl die Ursache seyn, warum er sein Vaterland verlassen, und die übrige Lebenszeit bey Hunger und Kummer als ein Exulant fast in ganz Europa herumwallen müssen.*

LV.

PETRUM ARETINUM ob libros factyricos, in quibus, quaecunque summi viri et principes, vel dicerent, vel facerent, perstrinxit, vulgo *flagellum principum* appellant. Ipse vero in corpore tustes et flagella nimium expertus est. Freherus enim illum, principum quorundam Italorum iussu, fustibus ad mortem usque caesum esse, commemorat. Scripsit etiam, teste Bailio in *DiCTION.* T. I. p. 328. librum quendam nefarium, quem a caprarum lasciuia et libidine *capricium* inscripsit. Alia, quae ex peruerso
Aretini

Aretini ingenio profecta sunt, ex Genselii litteris in Atrio nouo librorum (*Neuer Büchersaal*) P. XVII. p. 324. afferuntur. Vbi etiam quatuor libros *de humanitate s. incarnatione Christi* scripsisse dicitur. In quibus de conceptione Mariae, beatae virginis, impie loquitur, et illam a Spiritu S. in auem transformato, grauidam fuisse dicit. Sunt qui ab hoc *Aretino* librum *de Tribus impostoribus* scriptum esse contendunt. Verum et Monachus (*Msr. le Monnoi*) in eleganti libro, nunquam eiusmodi libellum fuisse, satis demonstrasse nobis videtur, et Grotius iam ante Aretinum natum de hoc libro rumores disseminatos fuisse scribit. Nos liberum cuique iudicium relinquimus, et hoc vnum addimus, *Aretinum* a multis regibus ac nobilibus viris dona accepisse, vt aliis parceret, alios acerbe perstringeret. Alii tamen, vt iam monuimus, proteruiam hominis fustibus coercuerunt. v. Tenzelii *Biblioth. curios.* T. I. p. 491. Tandem homo, qui omnia irridebat, omniumque risum captabat, si Laurentio Politiano fides habenda, risu expirauit. Hic enim in dialogo de
risu,

risu, p. 78. *infandas obscoenitates*, inquit, *cum de meretricibus, sororibus suis, audiret, ex risu sellam in qua sedebat, euertisse, occiputque vehementer grauiusque ad terram afflixisse, ut illico nequissime interiret, aiunt.* Ludouic. Morerus haec in eum versiculos scriptos esse testatur,

Condit Aretini cineres lapis iste sepultos,
Mortales atro qui sale perfricuit.

Intactus Deus est illi, causamque rogatus
Hanc dedit, ille, inquit, non mihi notus
erat.

Quos tamen versus suppositos esse censet
Bailius, qui in *Aretinum* verba Horatii, e
L. II. ep. I.

- verere modum formidine fustis

Ad bene dicendum delectandumque re-
ducti.

optime conuenire arbitratur. Nam post
verbera animum ad sacros labores, et para-
phrasin carminum poenitentialium Dauidis
adiecisse dicitur. Est de hoc elegans in
Menagianis carmen.

Si

Si ce livre unit le destin
De David et de l' Aretin,
Dans leur merveilleuse science,
Lecteur n'en sois pas empêché,
Qui paraphrase le peché
Paraphrase la penitence.

Homo fuit acuto ingenio praeditus, sed nullius frugi, et in omne voluptatum genus effusus. cf. Freherus in *theatr.* Spizelius de *litter infelic.* Bailius in *diction.* f. v. *Aretinus.* v. Seelen in *Select. liter.* p. 389.

LVI.

NICOLAUS BECKMANNVS, Heida apud Dithmarfos oriundus, in Lundinensi Scanorum Academia Antecessor, quoniam acerrimo erga virum summum, Sam. Pufendorfium, odio incensus, *) *iudicem nouitatum quorundam* in opere Pufendorfiano de I. N. et G. notatarum, a Iosua Schwarzio, Lundinensi itidem Theologo, suppresso tamen nomine editum, quibusdam in locis interpolauerat, et contra mandatum regium, Giesae Hassorum typis excudendum curauerat,

verat, munere priuatus et exilio punitus, eo tandem, desperatis rebus, adductus fuit nequitiae, vt repudiatis Lutheranorum sacris, ad pontificios se conferret. Qua quidem animi leuitate, et famae et salutis aeternae periculum adiit.

a) Apparet hoc non solum ex horrendis, quas fecit, minationibus, cum se Pufendorffium, nisi se missum faceret, μέσως et ἀμέσως, etiam cum dispendio salutis suae aeternae aggressurum fore, eadem, qua Pufendorffium ad certamen prouocauit, epistola scripsit, sed etiam ex nefario facinore, cum affinem suum, vt Pufendorffium cum vxore et liberis trucidaret, subornauit. v. Pufendorff. *epist. ad amicos super famoso Beckmanni libello*. p. 97. in *Erid. Scandic.* et in *specimin. Controuers.* ex quibus citat Ioh. Frid. Ludouic. *delineat. hist. iur. nat.* §. 1. p. 88.

LVII.

HIERONYMVS MAGIVS, Italus, historiarum, mathematicum, aliarumque scientiarum peritissimus, a Venetis Famagustae iudex constitutus, et hac vrbe a Turcis occupata, captiuus in urbem Constantinopolim adductus, duos libros, admodum praestantes, alterum *de equuleo*, alterum *de tintinnabulis*,

nabulis, sine omni fere subsidio, in carcere composuit, eosque oratoribus, Caesareo et Gallico, ad Portam Ottomannicam, dedicavit, sed infelici prorsus fato.^{a)} Cum enim legati illi gratum declaraturi animum, summa ope niterentur, ut captivum e carcere liberarent, tantum abfuit, ut voti fierent compotes, ut potius mortem ipsi accelerarent. Re enim intellecta, carceris praefectus *Magium*, cum ad oratorem Caesareum iret, reduci statimque in carcere strangulari iussit.^{b)}

^{a)} Libros hos recenset Io. Christ. Wolfius in diss. *de carcere erudit. mus.* p. 36.

^{b)} v. Vincent. Paraucin. in *Singular. de viris eruditione claris*, n. XV. p. 6. cf. Bail. *diction.* sub hoc nom. Teissier in *eloges de Savans.* T. I. p. 355.

LVIII.

IONAS SCHLICHTINGIUS a BVCOWIETS, varia scripsit, quae inserta sunt Volum. V. *bibliothecae Fratrum Polonorum*, ut Commentarium in Euangelium Ioannis, in epistolas ad Romanos, ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, aliosque sacri codicis libros.

bro. In epistola siue praefatione praefixa Lubienicius de vita et morte *Schlichtingii* exponit, atque praeter alia scribit, illum maxima veneratione coluisse Grotium, eiusque sententias saepenumero secutum esse. Fuit noster Eques Polonus, et sacerdos primum Racouiensis, deinde Luclauiciensis, at ob editam *Fidei Christianae confessionem*, patria eiectus, obiit in Marchia Brandenburgica a. 1661. Magnifico ornatur elogio a Fratribus Polonis in epistola ad Senatum Claudiopolitanum, seque illius prudentiam et dexteritatem in administrandis ecclesiae negotiis compertam habere dicunt. conf. praeter Lubienicium Arnold. *H. E. P.* II. p. 562. et Sand. *B. A.* p. 126.

LIX.

HERMANNVS DEVSINGIVS vitam priuatam muneri publico praetulit, variaque scripsit, quorum catalogum cum vita sua Theodoro Hasaeo misit, qui illum *Biblioth. Bremensi, Class V.* p. 936. inferendum curauit. Inclaruit praecipue *demonstrationibus Allegoriae historicis, s. historiis allegoricis* V. et N.

V. et N. Test., quibus tres dissertationes *de mysterio S. S. Triados* addidit. ^{a)} In quibus de Trinitate sic disputat : „Quemadmodum anima hominis ad imaginem Dei Trini condita, constat tribus distinctis facultatibus, intellectu, iudicio et voluntate, quae tres facultates vnā constituunt animam, ita essentiam Dei contineri hisce tribus subsistentiis, intellectu, cui propria sit conscientia et praescientia, iudicio, cui propria sit sapientia et veritas, et voluntate, cui competat potentia et charitas, eisque infinitis, quae tres subsistentiae vnā Dei essentiam absoluant. „ Haec omnia, an. 1690. ἀνωρύμως quidem euulgauit *Deusingius*, sed diu latere non potuit, vehementerque animos hominum in se concitauit. Audiamus ipsum *Deusingium*. „Foedissima in *Deusingium* coorta tempestas est, et non secus ac si omnia pariter elementa in eum conspirarent, quae non ante defaeuire desiit, quam ei sacris esset interdictum, vsque dum, quod in publicum emiserat, publice reclamasset, quanquam sine vlla erroris demonstratione., v. *Bibl. Bremens. Cl. V. p. 933.* Proposuit sibi idem *Deusingius*

I

gus

gius allegorice Sacr. Scripturam explicare, sed non melius ei hoc consilium successit, quam omnibus, hanc qui viam eandem iniuerunt. A. 1722., natus annos 86., obiit. v. *Fortges. Saml.* a. 1722. p. 1022.

^{a)} Liber hic suppresso nomine a. 1690. primum prodiit, deinde auctus et illustratus sub Autoris nomine a. 1701. Franequerae lucem vidit. cf. *Act. Erudit.* a. 1702. p. 392. *Vnschuld Nachr.* a. 1710. p. 606.

LX.

GABRIEL ACOSTA ^{a)} Lusitanus, a parentibus pontificiis, iisque a Iudaeis ortis, natus, et a. XXV. aetatis Iudaeorum sacra amplexus, contra immortalitatem animi ^{b)} scripsit. Quo Iudaeorum animos adeo exacerbavit, ut per annos XIV. eiectus, tandem signis poenitentiae editis, et plagis XXXIX. acceptis, in societatem reciperetur. Scripsit idem *Exemplar vitae humanae*, quod post triste ipsius fatum ex Simonii schedis a Philippo Limborchio editum et *Amico Colloquio cum erudito Iudaeo* additum est. In quo praeter alia haec leguntur: „Scio aduersarios meos, ut nomen meum

meum coram indocta plebe dilanient, solitos esse dicere, hic nullam habet religionem, Iudaeus non est, non Christianus, non Mahometanus, Vide prius, Phariseae, quid dicas. Coecus enim es, et licet malitia abundes, tamen sicut coecus impingis., Vitam hominis impiam non potuit non tristissimus exitus sequi. Inimicum enim quendam ianuam praeter-euntem cum frustra globulo plumbeo emisso enecare tentasset, eodem telo a. 1640. se interfecit. ^{c)}

^{a)} De hoc *Acosta* confer. Wolfius in *Biblioth. Hebr.* P. I. p. 131. Molleri *Homonymoscop.* p. 784. Baili *Diction.* T. I. p. 68. Reiman *Einleit. in die Histor. der Theolog.* p. 615. Tenzel *Monatl. Vnterred.* 1698. p. 815. Ioh. Fabric. *Histor. Biblioth. f. P. III.* p. 400.

^{b)} Liber de immortalitate animi, illi qui tam fatalis fuit, Hispanica lingua scriptus Amstelodami hoc titulo editus est: *Examen Traditionum pharisaicarum cum lege scripta contra animorum immortalitatem.* Hunc medicus quidam suasu Iudaeorum palam refutavit.

^{c)} Pertinet igitur *Acosta* ad eruditos *αὐτοχέϊρας*, de quibus plura scripsit b. Kochius vir doctiss. cuius, in munere successor, cineres veneror, in *Miscell. Lipsiens.* T. II. p. 832. cf. *Act. Erudit. Lips.* 1688. p. 222. 1714. p. 447. 1716. p. 321. Cyprian. *dissert. Eccles. pent.* p. 93.

Miscell. Lips. T. VI. p. 46. Journ. des Scav. 1705. p. 86. et cl. Heumannus in lib. de αὐτοχειρίᾳ Philosophorum, Ienae 1703.

LXI.

IVLIVM CAESAREM VANINVM,
 Taurisano Neapolitanum ^{a)} ridiculum
 fuisse hominem vel ex eo intelligitur, quod
 nomen *Lucilii*, a patre acceptum, cum *Iulii*
Caesaris nomine commutavit. Quod alii
 ideo fecisse dicunt, vt securius delitescere
 posset: alii eum insolenti gloriae auiditate
 adductum idem cum Romani imperii con-
 ditore nomen habere voluisse, non sine ra-
 tione contendunt. Romae et Patauii ope-
 ram litteris dedit, vbi Petro Pomponatio
 praeceptore vsus est, quicum tamen in con-
 temnenda Aristotelis Philosophia non con-
 uenit, quem admiratus est adeo, vt illum,
Philosophorum deum, humanae sapientiae di-
ctatorem, et sapientum pontificem maximum
appellaret. Cum praecipuas Europae par-
 tes peragrasset, Lugduni in Gallia substitit,
 ibique a. 1615. ^{b)} *Amphitheatrum aeternae*
providentiae diuinae magicum Christiano Phy-
sicum, nec non Astrologo-Catholicum edidit,
 sequenti

sequenti anno cum censura et priuilegio regis recusum, ^{c)} quod postea primam illi Atheismi suspicionem conflauit. Hanc vero multum auxit libro *de admirandis naturae reginae deaeque mortalium arcanis*, edito a. 1616. profanisque de Deo sermonibus plane confirmauit. ^{d)} Coniectus igitur ab Inquisitoribus Tolosanis in carcerem, et rogo impositus a. 1619. animam efflauit. ^{e)}

^{a)} Taurisanum patriam suam *nobilissimam* *ee* *velut in orbis annulo gemmam* ipse appellat Vaninus *de arcan. Nat. Dial. LVI. p. 424.*

^{b)} In hoc libro non solum diuinam prouidentiam, sed et animae nostrae immortalitatem magno conatu, nouoque et accuratiori modo in speciem defendit, recte tamen id agit, vt refutando doceat, et languida oppugnatione contrariam opinionem legentibus persuadeat, taciturnumque cum Atheis consensum haud obscure prodat. Qui emunctioris paullo naris sunt, haec facile animaduertunt, neque a scelerato homine sibi imponi patiuntur. Non ex vno alteroque loco, vbi pie et sobrie loqui videtur, diiudicandus est, sed ex integris diligenterque examinatis scriptis, maxime vero ex blasphemis, quae morti proximus effutiit, verbis Vanini de Deo sententia melius intelligi potest. Mitius autem, quam par est, de Amphitheatro Vanini iudicat Morhofius, qui *sanum* illud vocat, *in quo subtiliter de animi immortalitate*

I 3 *disputet.*

disputet. Polyb. T. I. p. 79. Rectius Neumanus hoc libro inquit, quum se aduersus Epicureos et Stoicos maxime pugnaturum in fronte promitteret, frigida tamen et imbecilli defensione bonae causae id egit, vt multo animosiores reddiderit aduersarios, et vel ipsammet *πανοπλίαν* Christianam ludibrio exposuerit, v. *diff. de Christ. Stoic. p. 21.* cf. de hoc libro *diff. Ioh. Gottl. Lucii de cohabit. et conglorificat. fidel. c. Christ. p. 25. Nou. litter. 1709. p. 39. Journ. des Scav. a. 1718. P. I. p. 689. Act. Erudit. a. 1709. p. 260. 1713. p. 173. Park. diff. I. de Deo, p. 77. Dorn. Biblioth. Theol. Critic. p. 507. Voetii disput. Select. P. I. p. 134. de la Croze Entretiens p. 356. vbi plurima, quae ad vitam et mortem Vanini pertinent, commemorantur.*

- c) Inde Spenerus coniicit, virus libri tam occultum esse, vt etiam Theologos fugerit, *Consil. Theol. Posth. P. I. p. 13.*
- d) In hoc libro demonstrare voluit, naturam, siue totum hoc vniuersum, omnium Deum esse. Lieet enim lectoribus persuadere cupiat, se omnes fere Europae regiones ideo peragrasse, vt atheos omnes, vbicunque eos inuenire potuerit, debellaret, fucum tamen iis facit, ac maiori semper pondere hostium veritatis argumenta relata fulcit, quam suam ipsius ad ea relationem. Vbique suos quidem cum Atheis congressus memorat, et quanquam eorum rationes copiose et diligenter semper recitat, ea tamen est hominis impii modestia, vt, licet illos semper ad silentium redegerit, quibus tamen argu-

argumentis id praestiterit, ipse fileat. cf. Samuel. Parck. docti viri dissert. egregia *de Deo et prouidentia diuina*. p. 265.

*) leg. Grammondus testis classicus, qui omni negotio interfuit, et in *Hist. Gall. Lib. III. p. 212. scribit*: Vidi ego in custodia, vidi in patibulo, videram antequam subiret vincula: flagitiosus in libertate et voluptatum auidus sectator, in carcere catholicus: in extremis omni philosophiae praesidio destitutus amens moritur. cf. Scherz. *System.* p. 125. *Act. Erudit.* a. 1709. Mens. Ian. Ioh. Gottl. Olearii dissertat. duae, *de vita, fatis, scriptis et opinionibus I. C. Vanini Ien.* 1708. edit. et Io. Maur. Schrammii, libell. singularis *de vita et scriptis famosi Athei I. C. Vanini, Custrin.* 1709. editus. Atheismi suspicione eum liberare conantur Arnoldus, antiquum obtinens, in *Haeresiol.* L. XVI. c. 6. et anonymus, quem Arpium esse dicunt, quique hanc historiam pluribus se persecuturum esse promisit, in *Apolog. pro I. C. Vanino*, 1712. edit. qui Grammondi aliorumque scriptorum coaeuorum testimonia non nisi coniecturis et negationibus eludunt, quos confutauit Croze in l. c.

LXII.

IO. MARIANA, Iesuitarum ordini adscriptus, maximo alias vir ingenio, ^{a)} variis libris, *historia* maxime *Hispanica* inclaruit. Editio vero libro *de mutatione monetae*, in quo, vt Bernardinus Giraldus

Patauinus scribit, fraudes et imposturae ministrorum regionum monetas publicas adulterantium detegebantur, oscitatio et dormitatio Philippi III. regis Catholici perstringebatur, ingentia denique damna in Hispania vniuersa exoritura praenunciabantur, ^{b)} tantam regis indignationem excitauit, vt in carcerem coniiceretur. ^{c)} Quam poenam potius ob librum *de Rege ac Regis institutione* merebatur. ^{d)}

^{a)} Hoc ipsi elogium tribuit Pope-Blount in *Cens. Cel. Auctor* f. 614. Hispanorum Liuius dicitur a Crenio in *Tom. II. Method.* p. 189. ex quo habet Arnd. in *Biblioth. politico-herald.* vbi Conringii iudicium affertur, cf. *Act. Erudit. Lips.* a. 1735. p. 342. et Bailius, (*lett. chois.* p. 499.)

^{b)} v. *Schauplatz der gelehrt. Welt*, P. IV. p. 337.

^{c)} v. Bail. in diction. sub *hoc nom.* et Nicol. Antonii *Bibliothec. scriptor. Hispanicor.* T. I. p. 560.

^{d)} Ita iudicat Bail. in l. c. in isto libro doctrinam illam pestilentissimam Iesuitarum, Marianam vulgo, ab auctore sic dictam, de rege tyranno et haeretico, vel aperta vi, vel clandestinis consiliis, interficiendo proposuit, (v. *Act. Erudit.* a. 1731. p. 344.) qui Toleti, a. 1598. cum superiorum approbatione et regis priuilegio prodiit. Sed a. 1610. post parricidium Henrici

rici IV. regis Galliae, iussu curiae Parisiensis ante fores templi Cathedralis a carnifice exustus est. cf. *Thuan. continuat.* L. III. p. 86. Foedas doctrinas in isto libro propositas commemorat etiam Conring. *de Regn. Hispan.* cit. a Pope-Blount l. c. Refutatur a Georg. Horn. in *dissert. histor. et politic. XVIII. de Tyrannide*, p. 124.

LXIII.

Fuisse ISAACVM PEIRERIVM, Burdigallensem Gallum, Praeadamitarum caput, constat. Hic, cum Bruxellis principi Condeo ab epistolis esset, a. 1655. exercitationem super Epist. ad Rom. V. 12. 14. et Systema Theologicum ex Praeadamitarum hypothese, ^a) tecto licet nomine, edidit, in quibus probare conatur, Iudaeorum originem ab Adamo descendentium, esse maxime diuersam ab ethnicorum origine, ex Praeadamitis oriundorum. Qui libri a. 1656. a carnifice palam sunt combusti, et auctor, in vincula coniectus, ^b) ^c) ope heri sui libertatem hac lege recuperavit, vt sententiam pariter ac religionem mutaret. Itaque Romanam profectus ab Alexandro VII. Pontifice supplex veniam erroris petiit, et libro edito consilii sui rationem reddidit, errorem suum

felicem praedicans, quia hac occasione ad ecclesiam Romanam esset adductus. Reliquum vitae tempus Parisiis inter fratres congregationis Oratorii contriuit, suamque opinionem usque ad mortem clam defendit.^{d)}

- ^{a)} De auctore Praeadamitarum et eius refutatione auctores plerosque omnes recenset Cel. Fabricius in *Cod. Pseudepigr. V. T.* p. 51. Integros tit. libror. Peirerii extr. Grapius in *System. N. Contr. T. II.* p. 100. Olearius in *Synops. Contr.* p. 808. v. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1703. p. 825. ubi exercitatio recensetur. Omnis vero conatus hoc fundamento nititur, quasi in Cap. III. Genes. alia creatio hominum, quam in C. I. commemoraretur. Ab Heumanno in dissert. *de fato uxoris Lothi* p. 26. Peirerius *bistrionici cerebri homuncio* appellatur. Eundem Ioh. Fechtius in dissert. *de Praeadamitismi recens in crustati examine* p. 8. contemptorem omnis religionis, vel Naturalistam vel Atheistam vocat, ubi plura de erroribus Peirerii afferuntur. Quomodo factum sit, ut hunc errorem defenderet, narrat *Quenstedt Syst. P. I.* p. 514. Fabric. *Histor. Biblioth. suae, P. V.* p. 258. et *Act. Erud. Suppl. T. III.* p. 388. Igni libro damnato, cum a Menagio de exemplo communicando appellaretur, dixisse fertur: *Parue, nec inuideo, sine me liber ibis in ignem* v. *Suit. de Menagian.* p. 39. et *Naudean.* p. 86. singularia de Peirerio dabunt *Act. Erudit.* a. 1737. p. 370. et Reiman. *Hist.*

*Hist. Litter. Antediluv. S. 2. p. 93. Schelhorn.
Amoen. T. 8. p. 388.*

b) c) Ipse *Peirerius* in epist. ad *Philotim.* p. 27. scribit: *inauspicato die Mens. Februar. 1656. irrumpunt in cubiculum meum, agmine et impetu facto, triginta homines armati, et extractum cubiculo et domo rapiunt per plateas, et per longos ciuitatis anfractus, sublimem raptum intrudunt in carcerem.*

d) v. *Spizel. in infel. litter.* p. 828. *Bail. diction.* sub hoc nomin. *Kriegius* in dissert. *de hamartigenia*, Ien. a. 1707. in qua et p. 66. errores *Peirerii* recenset et refutat, eumque ex animo retractasse religionemque mutasse negat. p. 73.

LXIV.

VIRGILIUS, episcopus Salisburgensis, ab alio *Virgilio*, libri de inuentoribus rerum auctore, probe distinguendus, in libro quodam *Antipodes* esse affirmauerat. Quod quidem *Zachariam*, II. Pontif. Roman. impulit, vt ad *Vtilonem*, *Bauariae* regem, sic scriberet: *Virgilium a templo dei et ecclesia depellito, sacerdotio in Concilio abdicato, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus.* Acerba vero vox! Romani quidem summa ope nituntur, vt pontificem defen-

defendant. Nam et Baronius, et Iosephus Mezgerus *in historia Salisburgensi* p. 192. *Virgilium* alios homines a nobis diuerfos in alio mundo viuere docuisse, atque adeo nouam, inauditam, et Christianae doctrinae valde periculofam opinionem protulisse, dicunt. Auctores vero *diarii Triuoltinensis*, (a. 1708. Ian. p. 130. et Febr. p. 299.) *Virgilium* a Zacharia damnatum esse, negant, inter Antipodes Mathematicos et Physicos distinguunt, (hanc enim per distinctiones se expediundi viam ineunt vulgo homines, si omnem aliam defendendi rei rationem praecisam esse vident,) *Virgiliumque* non illos sed hos docuisse aiunt. Alias etiam putant non iniuria illum a Pontifice condemnatum fuisse. Cuius tamen, opinamur, cogitanti, quam inuisae semper fuerint Romanis nouae opiniones, quid de tota re sentiendum sit, facile apparebit.^{a)}

^{a)} v. Voetii *disput. select.* T. I. p. 645. Auentin. in *Annal. Boior.* L. III. *Bibl. Hallens.* T. III. p. 136.

LXV.

Dicitur a multis **BARTHOLOMAEVS**
CARANZA, Episcopus Toletanus,
ob Cathechismum, qui, a. 1558. Hispanico
fermone conscriptus, Antuerpiae hoc titulo
prodiit: *Commentarios etc. sobre et Catechismo*
Christiano diuididos en quatro partes las
quales contienen fodo loque professamor en el
sancto baptismo, como se vera en la plana se-
guiente dirigidos al serenissimo Roy de Espa-
ña, et quem Gregorius XIII. a. 1576. in in-
dicem librorum prohibitorum retulit, hunc
igitur ob librum in carcerem detrusus ibi
per annos XVII. delituisse dicitur. Tan-
dem a Gregorio hac poena affectus est, vt
articulos quosdam eiuraret, et per annos V.
munere exueretur. Quod eum opinor
non aegre tulisse, quoniam singulis mensi-
bus M. aureos numos ad vitam tolerandam
accepit. v. *Vnschuldig. Nachricht.* a. 1713.
p. 30. Sunt tamen, qui aliter sentiant. Va-
rillasius quidem, in *historia reuolutionum*
Europae ob religionem, Philippum II. Hispa-
niae regem, per id tempus, quo *Caranza*
in carcere fuisset, opimis Archiepiscopatus
redi-

reditibus ad haereticos in Belgio opprimendos usum esse, eorumque summam non multum ab octo Millionibus abfuisse commemorat, atque hanc veram omnis infortunii causam esse arbitratur. In scriptoribus vero ordinis praedicatorum recensitis, (T. II. p. 242.) aliae causae afferuntur; ne Toletanus episcopus magis apud regem, quam reliqui gratia valeret, quod ditissimo amplissimoque Hispaniae beneficio potitus sit, et summi Inquisitoris munus ambierit, inde aemulationem, invidiam, et odium esse ortum, nullumque insidiarum prius, quam depresso *Caranza* fuisse finem. Quorum sententia verior sit, acutiores iudicent! Vtraque certe pars magnis se auctoritatibus tuetur.

LXVI.

SAMUEL CLARKIVS, alias vir magno et acuto ingenio, atque gustu elegantiae veuustatisque priscae praeditus, a. 1712. in lucem emisit huncce librum: *The Scriptures Doctrine of the Trinity* ^a) In quo praecipuos de Trinitate errores affert; esse
vnam

vnam tantum personam, quae pro Deo habenda sit, nempe patrem, cuius essentia aliis cum personis communicari nequeat; filium esse personam diuersae essentiae diuinae, cui nihil praeter independentiam desit; Spiritum sanctum neque Deum appellandum neque adorandum asse, vt alia taceamus. Quare non solum Ioh. Eduardus, Will. Lommers et Eduard. Wells contra *Clarkium* scripserunt, eumque confutarunt, sed ipse *Clarkius* muneribus, quae adhuc gesserat, a. 1714. re diu in Parlamento agitata, exutus est.^{b)}

^{a)} De hoc libro vid. Pfaff. *Hist. litter.* P. I. p. 256. *Journal. litter.* T. IV. p. 210. T. I. p. 264. *Vn- schuld. Nachr.* a. 1713. p. 237.

^{b)} De vita Clarkii vid. *Vn- schuld. Nachr.* 1714. p. 839. *Büchersf.* T. 4. p. 69. et Whistonius in *commentariis historicis de vita Clarkii.* cf. etiam *Act. Erudit.* a. 1731. p. 363.

LXVII.

PETRVS GIANNONIVS Tomis IV. regni Neapolitani historiam complexus est. Maximas vero cum hoc libro sibi inimicitias conflasset, Venetias se contulit, sperans fore, vt ibi saluus et incolumis viveret.

ret. Quae spes illum vehementer fefellit. Acerbissimi enim aduersarii, atque etiam praepotentes, eo tandem rem deduxerunt, vt *Giannonius* e republica Veneta eiiceretur. Milanum deinde, et demum Geneuam se recepit. In qua vrbe cum se tutum satis arbitraretur, animum ad Tomum V. scribendum, atque adeo inchoatum opus perficiendum, adiecit. Duobus vero mensibus interiectis a nobili quodam viro, magnam qui amicitiam simulabat, in praedium, in finibus Sabaudiae situm, inuitatur. Quo cum venisset, regis Sabaudiae iussu in vincula coniectus Romam captiuus ducitur. v. *Relat. Nou. litterar. Lipsiens.* a. 1736. p. 369. Meliori fortuna dignus videtur hic vir collectoribus *Aëtor. Eruditor. Lipsiensium*, qui probum animi candorem, fidem incorruptam, et strenuam veritatis consecrationem ipsi tribuunt. v. *l. c. a.* 1732. p. 458.

LXVIII.

MICHAEL MOLINOS, distinguendus a *Molino*, Iesuita Hispanico, ex familia Pelagianorum, dux quidem et auctor
 Quiet-

Quietistarum, sed teste Ioh. Andr. Schmi-
dio, *in decade dissert. histor. Theolog.* p. 134.
prudens fuit vir, moresque ad omnem ho-
nestatem composuit. Edidit a. 1685. *manu-
ductionem spiritualem*, qui liber ex Italico
translatus in Latinum sermonem vna cum
alio *de quotidiana communione* a. 1687. ex-
scriptus est, atque, hoc titulo innotuit; *Ma-
nuduatio spiritualis, extricans animam, eam-
que per viam interiorum ad acquirendam con-
templationis perfectionem, diuitemque internae
pacis thesaurum deducens.* Prodiit vero in
publicum commendationibus Martini Yban-
nez, Archiepiscopi Regii Calabriae, Fran-
cisci Mariae de Bononia, Generalis ordinis
S. Francisci, aliorumque Romanae ecclesiae
Theologorum munitus. Hic liber *Molino*
fores ad amicitiam et fauorem cum Estraei,
Cardinalis, tum ipsius Pontificis patefecit.
Adeunt non multo post tribunal inquisitio-
nis patres a Societate Iesu cum Dominica-
nis, quorum commodis valde exitiosus hic
liber videbatur, et, vt *Molini* de libro ac-
curate et diligenter cognoscant iudices, po-
stulant. *Molinus* optime suam causam agit,

librum ab aduersariorum calumniis defendit, et, vt iterum, a tribunali inquisitionis comprobatus, edatur, efficit. Aduersarii, quorum furor non sopitus; sed magis accensus est, *Molino* Iudaismum, Mahumedanismum, et nescio quem Ismum, crimini dant; nihil efficiunt, suae vero societati magnum imminere discrimen vident. Adeunt igitur Christianissimi Regis confessorem, patrem *de la Chaise*, rem exponunt, opem ab illo petunt. Hic, vt magna auctoritate, et summa gratia regis floret, tandem efficit, vt ad Estracum, cardinalem, mandata mittantur, in quibus rex se aegre ferre testatur, quod doctrinam, quam e suo regno penitus extirpare cupiat, Pontifex in suis aedibus inualescere patiatur, immo de *Molino* vt diligentius cognoscatur, imperat. Praefert Estracus regis voluntatem priuatae amicitiae. *Molinus* a. 1684. in ius rapitur, a. 1687. iudicium, quod iudices inquisitionis tulerant de illo, promulgatur. Ducitur *Molinus* veste sacerdotis nitidissima indutus hilari vultu ad templum Mineruae. Ibi vinctus manibusque cereum tenens imperterritus et
forti

forti animo sententiam, quam duo monachi alta voce pronunciabant, audit. Articulus LXVIII. eiurare cogitur, et in perpetuum carcerem detruditur. Carceris squalorem generoso animo perfert, se in fecesum nunc suum abire ait, et sacerdotem, vna ambulantem, ita alloquitur: *Vale mi pater, videbimus nos iterum die iudicii, et tunc manifestum fiet, a cuius partibus, mea an vestra, veritas steterit.* v. Bailii Nouvell. de la Republ. des lettres, 1687. P. II. p. 1342. Tale iudicium de *Molino* tulisse Pontificem non valde mirum videri debet. Nam, quae scripserat, non poterant non pontificiae religionis fundamenta euertere. ^a) In carcere usque ad a. 1696. vixit, quo demum liberatus, sententiam mutasse dicitur. A multis hic *Molinus* maximis laudibus ornatur. Nos in iudicio Sonntagii acquiescimus: *Ostendimus quietem animae et pacem interiorem a Molino confictam, vocari posse ens rationis, quod tantum est obiectiue in Intellectu.* Cumque adeo istud otium mentis ipsi etiam poenitentiae officiat, et hominem motibus contritionis et fidei superiorem fieri posse supponat, id-

K 2

circo

circo malo potius, quam bono spiritu istud provenisse opinor. v. illius vocabul. psuedo-mysticum, p. 52.^{b)}

^{a)} vid. Camp. Vitringae *Typus theolog. practicae*, Franequ. 1716. cognovit hoc quoque auctor collectaneorum de Quietismo, (*Recueil de diverses pieces concernant le Quietisme.*) cf. *Acta Eruditor.* a. 1687. p. 429.

^{b)} Plura de Molino dabunt, Burnetius in *epistol. I. de praesenti statu Italiae*, Col. 1688. Ioh. Wolfg. Jaegerus in *exam. Quietism.* Tubing. 1715. Ioh. Frid. Mayer. *dissert. de Quietistarum persecutionibus*, Hamburg. 1688. Thomafius in *den freymüthigen Gedancken*, p. 1109.

LXIX.

CASPAR PEVCERVS medicinae in Academia Vitebergensi doctor, post editos aliquot libros theologicos, ^{a)} in quibus Calvinismum incrustare studuit, et varia rerum novarum molimina, ^{b)} Rochlizii, Cizae, et Lipsiae denique in carcere per decem annos retentus fuit, ^{c)} auctoritate, felicitate et gratia excidit, qua apud Augustum, principem electorem plurimum valuit, ^{d)} suoque exemplo docuit, aduersa plerumque fata eos experiri, qui negotiis, ab officio alienis,

alienis, maxime ad religionem pertinentibus, sese immisceant. ^{e)} Tandem a. 1556. Ioachimo Ernesto, principe Anhaltino, cuius filiam Agnetam Hedwigam Augustus eo anno in matrimonium ducebat, carcere dimissus est.

^{a)} Tales fuisse ex multorum suspicione Catechesin Vitembergensem, librum, cui inscriptio fuit *σεβέωμα*, Germ. *Grundfeste*, scribit Adami in *vit. Medicor.* p. 379. cf. Freher. in *theatr. clar. vir.* f. 1312.

^{b)} Quantopere nifus fit, vt in scholam Portensem catechesis Vitebergensis introduceretur, et quantum illam Balduſio, Rectori, commenda-uerit, denique quam friuole primum rem nega-uerit, deinde manum abiurauerit propriam, docet Cel. *Am-Ende in memor. Inspector. Portens.* p. 35. Quare et *der Calvinisten Drommelschläger* appellatur in *Secret.* T. I. p. 463. cf. *Vnſchuld. Nachr.* a. 1729. p. 622.

^{c)} v. Wolfii disput. de carcer. erudit. mus. p. 41. et historia carceris Peuceri, quam ipse composuit. cf. *Act. Erudit.* T. VI. *Suppl.* p. 41. et *Act. Erudit.* vernaculo sermone script. T. V. p. 851.

^{d)} Quanta apud Electorem gratia floruerit, copiose exponunt Adami et Freherus, in l. c. quorum ille, fortuna Peuceri nihil splendidius visum, nec felicitati illius quicquam defuisse scribit. p. 378.

- e) Sic probe iudicat Reinhard in *animadu. ad Politic. Lips. s. Theatr. prud. elegant* L. III. c. 5. n. 11. p. 789. vbi Augustus dixisse fertur. *Peucerus solle seiner Arzeney warten, und das Harn-Glass besehen, und der Theologischen Sachen müßig geben.*

LXX.

POLYCARPVS LYSERVS, magni nominis, nec minoris doctrinae Theologus, primus omnium in Saxonia d. 26. Iun. a. 1577. Formulae Concordiae subscripsit, quem deinde non Theologi tantum Vitebergenfes, fed reliqui quoque sacerdotes fecuti funt. Insignis hic et nunquam fatis laudandus Theologus rogatu Nobilium in ducatu Afcaniae, a. 1590. fententiam de Exorcifmo in libro hoc titulo edito: *Bedencken von Abschaffung des Exorcifmi*, a. 1591. proposuit, et defendit. Quo de libro Cel. Langemack in *P. II. hiftor. Catechet. c. IV.* haec memoriae prodidit: *Es machte aber dis Bedencken dem guten Lyfero nicht wenig Sorge und Verdruss, massen der Fürst von Anhalt deshalb im folgenden 1591. Jahr d. 20. Febr. an den Rath nach Braunschweig schrieb,*
und

und sich über den Superintendenten beschwehrete, deswegen die Crypto-Calvinisten, deren nicht wenige auch in dieser Stadt waren, als der Syndicus D. Marcus, Ihm hefftig zusetzten. Atque etiam beat. Gleichius in *P. II. Annal. Ecclesiast.* p. 545. Crypto-caluinianos huic libro alium opposuisse commemorat, et in *Examine Examinis Pieriani*, p. 180. legimus, in tabernis cereuisiariis horum assclas Theologum traduxisse. Immotus vero *Lyserus* perstitit, famaque sequenti libello defendit: *Rettung der Ehren und Unschuld D. Polyc. Leyfers, Churf. Sächs. Hoffpredigers, welchen die vermurmeten, verkapten und unbenannte des D. Nic. Crells Freunde des Aufruhr, turbatae pacis publicae, und anderen Unfugs, iedoch (Gottlob!) mit Unwarheit, und höchster Ungebühr beschuldiget haben. Leipz. 1608.* Quem librum, non vbiuis obuium Tenzelius *Bibliothecae Curiosae* a. 1705. p. 682. totum inseruit, dignum, qui ab omnibus legatur. Manes beati viri Bailius, vt erat hominis ingenium, grauiters laesit. Qui non tantum falsa multa attulit, sed inique saepius de viro pio et docto iudicauit. Sed

suscepit proavi sui defensionem Polyc. Lyserus in praefat. *praelection. Lyseri senioris in prophetas minores*, edit. a. 1709. cf. Gleichius, in l. c. et Zeibichius in lib. *de Theologis ad tempus commodatis*, p. 63. et Cel. *Am-Ende in Memor. Inspector. Portens.* p. 19. (o).

LXXI.

IORDANVS BRVNVS, monachis dominicanis adscriptus, *multum ille et terris iactatus et alto*, totamque Europam peruagatus; Parisiis, Londini, et alibi litteras docuit. De *innumerabilibus, immenso, et insignurabili, s. de uniuerso et mundis* a. 1591. libros octo edidit, in quibus plures esse mundos demonstrare, Deum vero in Circulum et in puncta conuertere voluit. Idem, ut alios febriculosi hominis libros taccamus, de *bestia triumphante* scripsit. In quo non tantum in Romanorum scelera acerrime inuehitur, sed cultum Dei etiam, omnemque de Deo doctrinam maximis conuiciis proscindit. Quid enim esse dicamus, quod Mosen magicae artis ope miracula fecisse, sacros vero libros mera esse somnia scripsit? Quid

Quid quod in Christum saepius suae improbitatis virus euomuit, cuius imaginem, cum a. 1600. d. IX. Febr. Romae igne comburetur, toruo vultu primum adspexisse, deinde abiecisse dicitur. Vtrum diabolum peculiari oratione laudauerit, vt Spizelius et Keckermannus narrant, et an hoc monachorum commentum sit, alii iudicent. Mirati vero sumus saepe ac vehementer, quid sit, quod doctissimus *Heumannus* hominem, qui, teste Buddeo, (in *thes. de Atheism. et superstit. c. 1. p. 114.*) absona multa et blasphema adstruxit, in *Act. Philos. P. III. p. 504.* multo studio defendat, inter martyres Christianos, et testes veritatis referat, immo, quod magis mirandum, virum sanctum in P. IX. p. 390. appellat. Operae pretium erit verba viri clarissimi adscribere: *Ich bedaure billig, dass dieser heilige Mann von denen Protestanten selbst aus Unvorsichtigkeit in den Catalogum Atheorum gebracht worden, da er doch in den Catalogum martyrum gehöret, und ietzt mit allen denen, die um der Lehre Christi willen ihr Leben gelassen haben, der ewigen Herrlichkeit genießet.* Veremur profecto, ne amor

quidam nimius sui ingenii, et noua profe-
rendi cupiditas longius virum de bonis lit-
teris optime meritum abripuerit, quam fieri
debebat. Nos quidem vltima certe verba
nunquam posuiffemus. Tolandum autem
ab Heumanno non dissentire nemini mirum
videbitur, qui ingenium hominis nouerit.
Quare ea, quae Scioppius ad Ritterhusium
de vita, libris, et fatis Bruni scripsit, tan-
quam calumnias et mendacia reiicit. vid.
collect. oper. eiusd. Londini, a. 1726. editam.
Propius accedunt ad veritatis similitudinem
Crozius, (*entretiens sur diuers sujets.* p. 294.
314. 325.) et Struuius in *Actis litter. ex MSC.*
erutis, Fasc. V. T. I. p. 64. cf. Bailius in *diction.*
Critic. s. verb. *Brunus*.

LXXII.

VRBANVS GRANDIERIVS, Paro-
chus et Canonicus Laudunensis, post-
eaquam libelli cuiusdam aduersus Riche-
lium auctor fuerat delatus, in tantum viri
nobilissimi odium incidit, vt magiae falso
accusatus vna cum scriptis et characteribus
magicis, ipsi suppositis, itemque cum libro,
manu

manu exarato, *contra coelibatum clericorum*, igni concremandus traderetur. ^{a)})

- ^{a)}) Liber hic fuit *La cordonniere de Loudun. v. histoire des diables des Loudun*, Amstelod. a. 1693. in 12. cuius conuersio Germanica prodit Halae, a. 1704. cf. Bail. *diction. Il. etois bel homme, agreable dans la conversation, propre en ses habits et en sa personne, ce qui le fit supçonner, d'etre aimé des femmes et de les aimer.* Cum rogam ascendere, magno fufurro musca caput illius circumuolitauit. Quare monachus, qui forte audiuerat, esse Beelzebub in lingua Hebraica regem muscarum, Diabolum adesse dixit, animamque *Grandierii* secum auferre velle.

LXXIII.

ROBERTO STEPHANO, viro et ingenio, et doctrina et arte typographica insigni, idem prope, quod *Io. Lufftio*, contigit. Nam cum Sacram Scripturam sic edidisset, vt simul textum Hebraicum, versionem graecam, et latinam exhiberet, atque etiam notas quasdam adderet, quas, licet titulus Francisci Vatabli nomen prae se ferat, Stephani esse ex Vatabli praelectionibus auctas, Arnoldus Bootius *in indice animaduersionum sacrarum* obseruat, tantam sibi inui-

inuidiam parauit, vt solum mutare, et Geneuam abire cogeretur. Absens vero flammis Lutetiae traditus esse fertur.^{a)} Quod tamen parum curauit. Notum est enim, dixisse *Stephanum*, se non magis riguisse, quam cum Parisiis exustulatus esset. Comorabatur enim eo tempore in niuosis Auerniae montibus.^{b)}

^{a)} Idem fatum expertus est Lutherus, si Bernardo Luxenburgensi monacho fides habenda. Hic in *L. V. catalog. haeretic.* Paris. a. 1624. edit. *erecta fuit*, inquit, *machina: ab vna parte depictus fuit Martinus in habitu monachi, ab altera parte fuit scriptum in tabellis: Martini Lutheri Haeresiarchae doctrina haeretica declarata, et reprobata, et passim libri eius fuerunt affixi.* cf. Struuii dissert. de executione in effigie, et Ioh. Christ. Leshcke de suppliciis imaginariis.

^{b)} Tollius in libr. de infelicitate litterat. p. 482. in *Analect. Mencken. de calamitat. litterator.* hoc Henrico Stephano ob Apologiam pro Herodoto accidisse narrat. Ex quo etiam recenset *Paravicin.* c. 1. p. 140. vbi de Henrico dubitare dicitur Ameloueenius. Neutri Stephanorum hoc contigisse demonstrare conatur, Ioh. Adam. *Bernhard in der curieusen Historie der Gelehr.* L. III. f. V. c. 7. p. 422. Vtrique hoc contigisse, existimat *Clarm. f. Rudigerus in vitis Stephanorum*, quae habentur in *part. VIII.* n. VI. et VII. *Greg. Michaelis in notis ad Gaffarelli Curios.*

Curios. inaudit. N. 20. p. 110. Robertum ob Apologiam Herodoteam talia perpeſſum eſſe ſcribit. Quem refutat Mich. Maittaire in *Hiſtoria Stephanor.* T. I. cf. *Memoir. de litterature*, T. I. p. 40. Robertum Stephanum a Tollo improvide confuſum eſſe cum Henrico, aſſerit quoque auctor *Hiſtoriae Stephanorum*, Londini, a. 1709. edit. Indefeſſum Roberti de bonis literis bene merendi ſtudium laudat Fabricius in *Biblioth. Graeca* Vol. XIII. p. 614. qui et Stephanorum Genealogiam et ſtirpem p. 615. exhibet. Quod etiam Maittaire fecerat, cf. *Act. Erud. Lipſ.* T. V. Suppl. p. 505. De Stephani huius vita, praeter viros modo laudatos, conſulantur, Theod. Ianſ. ab Almelouen in diſſert. episto-lic. ad Graevium *de vitis Stephanorum*, Amſtelod. a. 1683. *Journal. litter.* T. VII. p. 61. et Korthold. *de variis ſcript. editionibus.* p. 388.

LXXIV.

GERHARD IOANNES VOSSIUS inter alia ingenii monimenta *Hiſtoriam Pelagianam* ^{a)} edidit, quae, primum ſeparatim edita, etiam in operibus iunctim editis, Tom. VI. p. 543. occurrit. Hac doctorum maximas laudes et commune reip. eruditae praeconium accepit. Iacobus quidem Sirmondus, vir doctus, nullam controuerſiam hoc ſeculo maiori iudicio magisque ex vero tracta-

tractatam esse fatetur, quam Palagianam in hoc libro. Ioh. Christoph. Dornius in *Lib. III. Biblioth. Theolog. Critic.* c. 8. p. 473. existimat, *Vossium* in hoc argumenti genere non solum glaciem aliis fregisse, sed et ceteros, qui eum secuti, longis superasse intervallis. Hugo vero Grotius historiam hanc ab omnibus magni aestimatam esse Parisiis testatur *Epist. LIII.* Nihilominus tamen historia haec Pelagiana *Vossio* admodum fatalis extitit, multorumque animos concitavit, quo factum est, ut MM thaleris mulctaretur. v. *Epistol.* ^{b)} ipsius a. 1690. Londini in fol. editas. Huc enim illa in *Epist. XXIV.* Spectant: *Neque enim satis videtur multis, si mea a facultate Theologica approbentur prius, quam edantur, sed malunt in totum me scriptione eiusmodi abstinere, idque ne plus auctoritatis accedat operi historiae meae, quod aeternae obliuioni sepultum vellent.* In laudando *Vossio* multi Eruditi certamen quasi susceperunt. A Prettenio enim magnum eruditionis lumen, ^{c)} a Bockelmanno ^{d)} vir in historia philosophica versatissimus, a Carpzouio accuratissimus Criticus appel-

appellatur.^{e)} A Sagittario ^{f)} vero ob moderationem et pacis studium valde laudatur. Bibliothecam habuit splendidissimam, et XXIVM thaleris aestimatam. v. *Sorberiana*, p. 229. Multorum praeterea liberorum, et in his Dyonisii ^{g)} et Isaaci ^{h)} Vossiorum erat pater, quos ex iteratis nuptiis suscepit. Quare Grotius saepe per iocum dixit, se dubitare, scriberetne accuratius, an gigneret felicius? Vberiora de *Vossio* illiusque fati vid. in Reimanni *histor. litter. German.* L. II. Sect. III. p. 298. Fabric. *histor. biblioth. suae*, P. II. p. 214. Tenzelii *colloqu. menstr.* a. 1690. p. 610. et Wittenii *memor. philosophor.* P. II. p. 96.

^{a)} Plures auctores, qui historiam pelagianam condiderunt laudat Dornius in *histor. Theol. Critic.* P. I. p. 472. quicum confer. Ioh. Frickii *Zosimum in Clemente XI. rediuium*, c. I. p. 3. et I. Iac. Hottingeri *Fata doctrinae de praedestinat. et gratia dei*. L. I. c. I.

^{b)} Epistolas Vossii hinc inde sparsas et in variis bibliothecis latentes magno studio Paulus Colomesius collegit, et a. 1690. Londini in fol. edidit, v. *Act. Erudit.* a. 1690. p. 575. et Tenzelii *collqu. menstr.* a. 1690. p. 609. Caetera Vossii opera in Tom. VI. Amstelodami in fol. sunt edita. v. *Act. Erudit.* a. 1703. p. 145.

^{c)} *de siglis et notis antiqu.* p. 43.

^{d)} *disp.*

d) *disp. I. de Salomon. a Scepticism. vindic. contra obseru. Halens. §. 7.*

e) *dissertat. Academ. p. 1369.*

f) *praefat. in Harmon. Passion. Christ.*

g) *de Dionysio praemature fato litteris erepto v. Fabric. Histor. Bibl. suae, P. V. p. 339. et Stollii Biblioth. P. III. p. 285.*

h) Haacus famoso Beuerlando famulo usus est, et multam in suspicionem venit, librum *de peccato originis* a se conscriptum esse. v. Tentzel. l. c. a. 1693. p. 169. Inter libros illius eminet dissertat. de LXX. Interpretibus, de oraculis Sibyllinis, et Commentarius in Catullum. Bibliothecam illius splendidam et copiosam suae inferuit Academia Leydensis. cf. Bailius *lettr. chois.* p. 307. et *Act. Erud. german.* T. III. p. 58.

LXXV.

Legitur a multis atque in deliciis habetur liber ab HENRICO MULLERO, professore Rostockiensi, hoc sub titulo editus *Geistliche Erquickungen*. Est enim non magis pie, quam eleganter scriptus. Quare magna eius erat et praeclara fama, obque eam in eo erat, ut Hamburgi illi munus sacrum deferretur. Sed, cum in alio libro, *Apostolische Schlusskette*, Dom. X. p. Trin. p. m. 271. his verbis usus esset: *auch hat die heutige Christenheit vier stumme Kirchengötzen,*

zen, denen sie nachgebet, den Tauffstein, Predigtstuhl, Beichtstuhl, Altar, ^{a)} in suspicionem, nescio quam, incidit, atque eo munere exclusus est. Quare etiam ad multos Theologos scripsit, ut, quid sentirent, dicerent, postulavit, eorumque iudicia, libro, supra laudato, adiunxit. ^{b)}

^{a)} Ipsa haec verba, si recte examines, minime sunt damnanda, quanquam Kuhlmannus, homo mente captus, inde probare posse sibi visus est, *Mulierum* cum Boehmio amice conspirare. Contra quae defenditur in diss. Ioh. Adam. Calonis de *historia Iac. Boehmii*, Vitemb. 1707. c. 4. §. 10. et in diss. b. Wernsdorfii de *Fanaticis Silesiorum*, Vitemb. a. 1713. §. 28.

^{b)} v. Neumeisteri *Geistliche Bibliothec*, p. 615. Elogium viri pii dabit Engelschall *heil. Betrachtung*. P. III. p. 512. Vehementer errat Crenius, qui in P. XVI. *animaduers. philolog. et histor.* p. 78. scribit, illum pabulo inimicorum nostrorum corrumpendum fuisse facile, si quis obtulisset modo.

LXXVI.

LUDOVICVS ELIAS DUPINIVS, doctor Sorbonicus, historiae ecclesiasticae diligentissimus investigator et felicissimus, in libro de *antiqua Ecclesiae disciplina*
L liber-

libertatem Gallicanae ecclesiae maximopere defendit. Quo Pontificiis adeo infestus est factus, vt tandem, muneribus suis priuatus, in exilium pelleretur.^{a)}

- ^{a)} De hoc *Dupinio* Cel. Schurzfleischius in colleg. litter. a. 1701. habito, ita iudicauit. „Vim ingenii praestantiamque iudicii, nec minorem industriam testatam fecit, praesertim in historia eccles. vbi opera eius egregia fuit, pretiumque inuenit, adeo, vt ab ipsismet Gallis Natali Alexandro praeferatur. Ecclesiae coetum vniuersae et Romanae ingenue distinxit, ac de Pontificis potestate nimia detraxit rationibus et argumentis, ex diuino Codice Patrumque suffragio¹ desumptis. Claues Petro datas concedit, non tanquam vni homini, sed tanquam totius ecclesiae personam sustinenti. Quo fundamento substructo, Pontificis Romani auctoritas est certis finibus circumscripta, nec potestas ciuilis pontificum censuris obnoxia, neque vlla ratione ab imperio Sacro dependens, aut quoquo modo ei deuincta atque innexa. Ita concidit monarchia pontificis, pro qua propugnarunt tantopere Pontifici scriptores, legendae sunt eam in rem dissertationes *de antiqua ecclesiae disciplina*. Multa eius lectio variaque doctrina cernitur etiam in *Noua Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum*, quae viri diligentiam probat, interdum nomina eorum praeterit, quos par fuerat laudare. Ordo ceteroquin modusque scribendi perspicuus et facilis est, quo auctor is vtitur, multa tamen vulgaria admiscet, Graece doctus, sed

libros, parum caute scriptos, et vitam dissolutam Dresdae in custodiam datus est, et paullo post ibi exspiravit. De laboribus Rudigeri iudicia in vtramque partem attulit, *der Unpartheyische Bibliothekar* P. VIII. p. 718. Sinistre et acerte hominem tangit Casp. Bonifacius in *epist. de vita et scriptis Adolph. Clarmundi* T. I. *Bibl. Halens.* p. 563.

a) Exemplum mandati regii affertur in *der gelehrten Fama*, P. II. p. 681. mentionem etiam huius rei facit beat. Gleichius in *vit. Carpzou.* in P. II. *Annal. Eccles.* p. 546. Age, ipsa adscribamus verba. *Was der unter dem Nahmen Adolphi Clarmundi verborgne M. Rudiger im VI. Theil seiner so genannten vitarum clarorum viorum p. 137. edit. Witteb. 1708. 8. hat von seinem Leben, und sonderlich seinem Abschied aus diesem Jammertal ohne Verstand und Bedacht hingeschrieben, befindet sich in der Warheit nicht also, maassen ich ja so viel Jahre neben ihm im Amte gestanden, ihn in seiner Kranckheit taeglich besucht, und auch noch bey seinem Ende zugegen gewesen, da er unter meinem und der Umsiehenden Gebeth und ertheilten Seegen verschieden. Daher auch, weil man sich darüber beschwehret, gedachter M. Rudiger zur Rede gesetzt, und dem Superintendenten und Rath allhier vom hochlöbl. Ober-Consistorio befohlen worden, dem Menschen darüber nachdrückliche Vorhaltung zu thun, und sein Vnternehmen gebührend zu strafen.*

LXXVIII.

NICODEMVS FRISCHLINVS, vir
acutissimi ingenii, tot tantaque aduersa
fata expertus est, vt pauci sint, quibuscum
conferri possit. Hic annos XXI. natus, in
Professorum numerum adscitus, Tubingae
ad poetas, aliosque veteres scriptores expli-
candos se contulit, multum quoque studii
in Philosophiae et Matheos scientia posuit,
nemo vt esset, quin viri diligentiam inge-
niumque admiraretur. Sed cum oratione
quadam *de laudibus vitae rusticae* edita equi-
tes grauitè offendisset, maximasque sibi
molestias creasset, inde abiit, et Laubachum
in Carniola sitam discedit: mox caritate
patriae reductus, Tubingae, vbi antea do-
cuerat, reiiicitur, tandem Brunsvigiam abit,
scholaeque gubernandae prouinciam susci-
pit. Neque vero hic diu manere potuit,
sed, venia impetrata, in viciniam excurrit.
Aliquamdiu Vitebergae substitit, et priua-
tim doctrinae suae copiam fecit, tum in
Hassiam discessit, et Marburgum diuertit,
vbi non minus ingenii amoenitatem testatus
est. Marburgo, vbi emergendi locus non

erat, Spiram, et inde Moguntiam abiit, *intensus scriptis publice edendis*. Quoniam autem sumtus, ad hoc negotium necessarios ferre non potuit, subsidia a duce Wurtenbergico petiit, ab spe frustratus *carmine, paulo acerbius scripto*, fortunam suam deplo-
rauit. Quae res induxit aulae proceres, ut *Frischlinum* in patriam reuocarent, suam-
que fortem ferre docerent. Datus est igitur in custodiam, ut dedisceret licentiam, modestiam vero disceret maximum esse do-
cti hominis ornamentum. Inde cum se fuga proripere et fune e muro demittere vellet, faxis impulsus et misere laceratus de-
cidit, et animam efflauit vir libertatis suae immodicus atque intemperans, nec urbane iocari solitus, cum facetias saepe in acerbita-
tem verteret,^{a)} quibus et in Carniola et Sueuia ordinem equestrem vehementer of-
fendit, et Crusio, praeceptori, indignam retulit gratiam, cuius aetati meritisque omni-
no parcere debeat.

^{a)} Sic iudicat Schurzfleischius in Collegio MSCto de scriptorib. sec. XVI. Ceterum de fatiis Frischlini vid. Wolf. in diss. *de carc.* etc. p. 26. §. 16. Tenzel. in *colloqu, menstr.* a. 1690. p. 876.
Memoir.

Memoir. de Litterat. T. I. p. 118. Act. Erudit.
a. 1690. p. 109. et qui diligentissime omnia
commemorat Carol. Henric. Langius in *vita*
Frischlini. cf. Act. Erudit. vernac. sermone scri-
pta, T. X. p. 845.

LXXIX.

Nec praetermittendus est ADRIANVS
BEVERLANDVS, ICtus Batauus.
Hic edidit varia eaque famosissima scripta,
in his pestilentissimum *de peccato originis* li-
brum, in quo peccatum istud a protoplastis
commissum a sensu sacri codicis alieno mo-
do turpissimoque explicauit. *) At, quam-
quam in Belgio scriptoribus aequae atque
typographis quidlibet audendi potestas est,
Beuerlandi tamen impietatem tam aegre tu-
lit magistratus, vt non solum scripta eius
publice per carnificem comburerentur, ve-
rum ipse etiam *Beuerlandus* in exilium mit-
teretur. Duriora his sine dubio expertus
esset, nisi librum, quem *de prostibulis vete-*
rum composuerat, vnus e cognatis ipsius,
flammis tradidisset. Calamitates vero, qui-
bus afficiebatur, *Beuerlandum* tandem a la-
sciuis scriptis reuocarunt, atque, vt Palino-

diam caneret, impulerunt, teste quidem Schelhornio T. III. *Amoen liter.* p. 169. cuius verba adscribere non pigebit. Carcer, multa irrogatio, variae aduersitates et salubres aliorum admonitiones hominem tandem ad sanio rem rede gere mentem, eo que perduxerunt, ut non solum quae lasciuus scripserat, summopere detestatus in cineres verteret, sed publice etiam palinodiam caneret, in lucem emissa de fornicatione cauenda admonitione. At in hoc ipso libello non nisi spurcissimum et lascium scribendi genus emendare et nequiores sensum deprecari videtur, cum tamen argumentum omne pessimum sit atque impurum. Melius sane fecisset, si, quam explicationem peccati originis scripserat, eam retractasset, melioremque et diuinis scriptis magis consentaneam dedisset. Plura de titulo eiusdem item dedicationem vel potius praefationem ad inimicos ^{b)} habet Tenzelius in *Colloquiis mensruis*. Iuuat adscribere iudicium de *Beuerlando*, qui tandem mente captus obiit, quod auctor Apologiae pro Iul. Caes. Vanino p. 89. his verbis tulit: Mellitum os, quem Aphrodisaeum et Veneris

ris pupillam dixeris. Is, si tam vere, quam eleganter scripsisset, vnus loco omnium foret. ^{c)})

^{a)}) vid auctores, qui eum refutarunt a B. Grapio T. II. p. 148. *syst. nouiss. Controu.* laudati Sententia Beuerlandi in compendio exhibetur et refutatur in *Antiqu. nou. anni* 1706. p. 26. sqq.

^{b)}) Christ. Thomafius *Ephemerides* suas etiam inimicis, Siegfr. Benzenius *defensionem Masii* Thomasio, quem inimicum putabat, Sociniani *Catechismum Racouienfem* Theologis Vitebergenfibus dedicarunt. Sed Fr. Petr. Tackius in *comment. hist. et Liter. de dedicationibus librorum* p. 44. hanc consuetudinem reprehensione potius, quam imitatione, dignam iudicat.

^{c)}) Vberiora de Beuerlando dabunt praeter scriptores laudatos, Ioh. Gottfr. Buchner in *schediasm. de vitiorum inter erudit. occurrent. scriptoribus* Sect. II. §. 11. in not. p. 146. Gottfr. Arnoldus in *der Kirchen - und Ketzer - Historie* P. II. L. XVII. Benthemius in *dem Hollaendischen Kirchen - und Schulen - Staat*. P. II. c. IV. §. 120.

LXXX.

Satis fatales, si fabula vera, extitere 10-
ANNI MILTONO *defensiones pro populo Anglicano* contra Salmasium susceptae Nam Woodus in T. I. *Fast. Oxon.* eum ita a Deo punitum esse arbitratur, vt vix pri-

ma defensione absoluta vnum, et secunda in publicum emissa, alterum quoque oculum amitteret. Hoc quidem constat, *Miltonum* coecum fuisse, ideoque idem cum Homero, quem strenue, an etiam feliciter? imitatus est, fatum ex aliquorum sententia habuisse.

LXXXI.

FRANCISCUS HOTTOMANNVS,
 ICTus clarissimus, vt verbis Thuani ad a. 1590. vtamur, et totius antiquitatis scientissimus, multa ingenii sui reliquit monimenta, quibus in aeternum victurum nomen per vniuersum orbem obtinet. Eminent prae reliquis commentarius in orationes Ciceronis, in Institutiones, et Obseruationes Iuris Romani, quae plenae copiosa et accurata eruditione, atque in quibus, quod ad emendationes attinet, ipsum Cuiacium, ad quantum virum! superat. Quibus nollem Antitribonianum addidisset: verum hoc nomine iam Marano poenas dedit. Idem cum in alio libro, cui titulus: *Fulmen Brutum Sixti V.* veteres Sanctorum historias lepide exagitaret, apertum vitae discrimen adiit. Excessit

cessit igitur Gallia, sibi que ipse poenam exilii imposuit, multas per regiones vagatus.^{a)}

- ^{a)} Nihil attinet plura de viro hoc docto dicere. Cf. Thuanum, l. c. Teisser in *Addit. ad Elog. Thuan.* P. II. p. 113. et *vit. Hottomanni* a Doschio Opp. eius, a. 1700. edit. praefixam.

LXXXII.

AONIVS PALEARIVS meliori fortuna dignus fuit. Elegantissimae eruditionis copia instructus, felicissima imitatione, in oratione Ciceronem, in versibus Lucretium expressit. Equidem nunquam illius scripta legi, quin valde delectarer, suavisissimaque voluptate recrearer. Habuit hic magnas cum stupore et malitia monachorum contentiones. Hos offendit maximo-pere liber illius *de meritis mortis Christi*: hi impie illum dixisse clamauerunt: Inquisitionem sicam esse districtam in Litteratos: hi nostrum res sacras eleganti oratione describere aegre tulerunt. Magna vero crimina et horrenda! Sed quid multa? *Palearius* iussu Pii V. a. 1566. Romae viuis comburitur.^{a)}

^{a)} vid.

^a) vid. Thuan. l. 39. Cren. *Animadu.* P. II. p. 18. seq. Morhof. in *Polyb.* P. I. p. 284. et Halbauerum in nou. edit. *Opp. Palear.*

[LXXXIII.]

Prodiit a. 1728. vernaculo sermone sequens
 liber : CHRISTIANI MELODII,
*Ph. Th. et IC. influxus veritatum diuinarum
 in voluntatem et totam vitam hominis.* Ve-
 rus auctor huius libri est M. ADAM BERND,
 sacerdos ad templum D. Petri Lipsiensis.
 Cur vero nomen *Melodii* sibi tribuerit, ipse
 in curriculo vitae commemorat, p. 176.
 Nempe per Anagramma ex verbo *Melodius*
 elicitur nomen *Odelmius*, qui notam illam
 dissertationem *de reliquiis sacramenti in caus-
 sis matrimonialibus* a. 1704. de distinctione le-
*gum Mosaicarum in morales, forenses et ce-
 remoniales, de diaconissis primitiuae ecclesiae*
 et alias scripsit dissertationes. quibus se tan-
 quam germanum Thomasiae discipulum
 ostendit. Huic igitur, scribit, ille liber vt
 tribueretur, cupiuisse se quidem, sed citius
 opinione se oppressum fuisse. Si quid *Bern-
 dius* in hoc libro tradiderit, accurate scire
 cupias,

cupias, euoluas S. V. Walchii *Controvers. religionum*, P. III. p. 537. usque ad 591. ubi argumentum libri diligenter excerptum exhibetur. Inde intelliges, nihil aliud sibi proposuisse auctorem, quam ut Indifferentissimum defenderet et librum pontificiis acceptissimum ederet. Primum enim quid de eo dicamus, quod ethnicos licet Christum omnino ignorantes, tamen saluari posse scribit? Quod ad diuersas tres religiones apud Christianos attinet, nullam essentialem differentiam inter eas intercedere docet. Pontificiae religioni plures prae Lutherana et Caluiniana praerogatiuas tribuit, eiusque dogmata multo solidius et dilucidius demonstrata esse putat. Tandem toto e libro summum odium erga Lutheranos Theologos apparet, in quos passim inuehitur, et valde contemptim de viris magnis loquitur. Non aliter igitur fieri potuit, quam ut hic improbus liber omnibus bonis maxime displiceret, et a multis, ut Loeschero, Buddeo, Deylingio, Wernsdorfio, Loebero, Theologis primariis refutaretur. Ipse etiam *Berndius* poenas suae temeritatis dedit, et

et munere exutus fuit, venditione libri prohibita.

vid. plura in *Unsch. Nachr.* 1728. p. 993. 1729. p. 496. 1731. p. 386. 1732. p. 113. et imprimis modo laudatum Walchii libro, cuius maximam partem refutatio et expositio Bernidianarum nugarum occupat.

LXXXIV.

Natus fuit ADOLPHVS HELT a. 1592. Stadae, atque ibidem in collegium sacerdotum cooptatus. Dedit initio illud operam, vt ad exemplum Io. Arndii de imitatione Christi, de regeneratione, de confessione peccatorum, de poenitentia diceret, atque auditores ad veram pietatem et vitam Christiano homine dignam amplectendam inflammaret. Nescio vero, quomodo postea acciderit, vt a spiritu Ezechielis et Ioannis mysterium M. annorum, quibus pii sint regnum accepturi, sibi reuelatum esse crederet. Inde sermone vernaculo a. 1649. *Apocalypsin prophetae Ezechielis* edidit, in quo libro principia Chiliastarum tradidit. Scripsit etiam *nouum Catechismum*, quem caluinismi semina atque doctrinam fouere et com-

complecti dixerunt. Inde munere suo abire iussus Altonae diem obiit. Est denique alius *Heltii* liber *de Chronologia Apostolica*, a. 1646. editus. ^{a)})

^{a)}) vid. ipse Heltus h. l. p. 532. 633. et Arnold. P. III. 123.

LXXXV.

Nondum lugere desiere Musae praematuram mortem CHRISTIANI WOLFFII, viri ad ornandum seculum ornandamque patriam nati, probe perspicientes detrimentum, quod tristi hoc casu litterae ceperunt. Sed quid attinet plura de laudibus viri dicere, cuius solum nomen elogium est? aut quid opus est copiosius de vita illius differere, quam, viri clarissimi, *Carol. Guntherus Ludouici, Gottschedius* et *Baumeisterus* ^{a)}) diligenter et accurate exposuerunt? Nos illud tantum paucis attingemus, quod ad instituti nostri rationem pertinet. Vehementer vir doctus Theologorum quorundam Hallensium animos oratione *de Philosophia Sinarum* commouerat, et cum alios, tum *Ioach. Langium* in primis sibi infestum reddi-

reddiderat. Neque prius tamen concepta atque inclusa pectore iracundiae vis erupit, quam noster *cogitationes rationales de deo, anima et mundo*, prima vice Halae a. 1719. et deinde cum additamentis a. 1722. excusas, edidit. Nam, vt de pluribus scriptis contra *Wolffium* diuulgatis nihil dicamus, ^{b)} variis artibus, accusationibus, calumniis eo res tandem perducta est, vt die VII. Ian. a. 1723. noster a potentissimo Borussorum Rege intra XLVIII. horarum spatium, laquei poena proposita, Hala discedere iuberetur. Quo facto se Marburgum contulit, vnde tandem magnis honoribus Halam reductus est.

^{a)} Cum in peculiari libello, tum in Elogio Wolff. *Act. Erud. Lips.* a. 1759. inserto. cf. *Histoire d'un Voyag. liter.* p. 8. *Unschuld. Nachricht.* 1728. p. 897. inprimis euoluatur Cl. Gottschedii Elogium Wolffii, in quo adiunctis variis epistolis omnia copiosissime narrantur.

^{b)} De controuersis Wolffianis vid. praeter Cl. Ludouici, *Unsch. Nachr.* a. 1725. p. 402. 983. et 988. *Acta Erud. Germ.* T. XI. p. 517. *Acta Erud. Lips.* a. 1726. p. 451. Io. Alb. Fabricii *delectus argumentor. et syllabus scriptorum pro veritate rel. Christ.* a. 1725. p. 2. *Antiquo-Nova Theolog.* a. 1724. p. 130. seq. et complures alii.

LXXXVI.

Etsi CAESARIS BARONII *Annales Ecclesiastici*, non exigua illi quidem industria conscripti et multis variae doctrinae copiis referti, sed animum parum a partium studio liberum atque monarchiae pontificiae stabiliendae nimis intentum non obscure prodentes, atque etiam multis historicis et chronologicis erroribus deformati, ^{a)} etsi igitur illi magnam auctori suo laudem atque multos honores comparauerunt, *tomus XI.* tamen contrarium plane fatum expertus est. Nam *Baronius* longam in hoc tomo disputationem *de Monarchia Siciliae* proposuit, eamque non regi Hispaniae sed pontifici Romano vindicare studuit. Quo facto rex Philippus III. adeo exacerbatus fuit, ut a. 1610. edicto caueret, ne quis suorum vel emeret vel legeret hunc tomum, magnis minis adiunctis. ^{b)} Proscriptus igitur quasi fuit hic tomus, atque etiam duo bibliopolae, parum regio edicto obtemperantes, in seruilem remigum ordinem detrusi sunt. Fortasse tamen *Baronius* hoc non valde ad animum reuocauit: certe non

graue damnum hoc edicto accepit. Verum grauiora subsecuta sunt. Sperabat enim *Baronius*, fore, vt post mortem Clementis VIII. pontificia dignitate ornaretur. Quoniam autem Clemente extincto atque noua electione instituta legatus Hispanicus nomine regis, *Baronium* hac electione exclusit, spes ea irrita fuit. ^{c)}

^{a)} Laudantur passim hi Annales, passim vituperantur: nos medium tenemus: vid. Casaub. *Prolegom. ad Exercit. Baron. Act. Erud.* a. 1697. p. 306. sequ. Schurzfleisch. *Epist.* p. 732. seq. Sagittar. in *Introd. in Hist. Eccles.* c. 14. §. 9. Frid. Spanhem. *Dub. Euang.* P. II. p. 47. et alios passim.

^{b)} vid. apud Goldastum, *de Roman Monarch.* T. III.

^{c)} vid. Hornbekius in *Sacr. Miscellan.* l. 1. c. 1. et Gramond. *Histor. Gallic.* l. 1.

LXXXVII.

Elegantissimam scripsit IUSTVS LIPSIVS Satyram contra ambitionem et imperitiam quorundam, qui se Criticos dicunt. „Hoc scripto, scribit Scaliger ad Scipionem Gentilem, ^{a)} non puto abhinc mille quingentis annis festiuus aliud prodiisse. Dignus profecto foetus patre suo, qui vix maior

*maior XXV. annorum aequavit vel potius superavit gloriam superiorum omnium ingeniorum.,, Sed fuerunt multi, qui se lepidissimo hoc libello perstringi atque irrideri putarent, ideoque Lipsio molestias afferre studerent. Valde horum conatibus fauere videbantur verba paullo imprudentius a Lipsio posita: *Qui isti cum lauru? inquam ego. Illine? ait Duza, poetae sunt nupero foetu. Cur autem coronati? inquo. an vicerunt agonem Capitolinum? Non, ait, sed hodie ita mos valet, ut non Phoebus sed Imperator faciat vates, corona et anulo donet, inter equites scribat, imo inter comites. Hem! inquam, scilicet ad Caesaris in Laberio exemplum. Etsi vero haec verba probe defendi possunt, atque etiam a Lipsio ^{b)} bene defensa sunt, qui se nihil aliud exprimere voluisse testatur, quam quod est in proverbio: *Multos Thyrsiferos, paucos est cernere Bacchos*, non caruerunt tamen omni invidia. Imperatorem enim aduersarii concitare conati illum maiestatis postulauerunt, atque ius Imperatoris in laurea poetarum minui dixerunt. Inde accidit, ut prope fatalis fuisset hic liber Li-**

psio, nisi turbellae hae sopitae fuissent atque extinctae.

^{a)} *Epist. Gudian.* p. 356.

^{b)} vid praeter alia loca *epist. Lipsii ad Monanum*, in Cent. II. ep. 98. et Cent. II. ep. 83. cf. *Reim. Introd.* P. V. p. 87. Schelhorn. *Amoenit. Lit.* T. V. p. 43. Heum. *Act. Philos.* P. IV. p. 747. Aubert. *Miraeus in Elog. Belg.* p. 137. Pope-Blount p. 840. Zeumer in *Vit. Philos. Ienens.* 24. Tenzels *Unterr.* 1696. p. 471. etc.

LXXXVIII.

Magno animorum ardore magnaue vehementia certatum est inter IO. GVIL. PETERSENIUM Chiliaſtam illum notiffimum et illius aduerſarios, quorum ingens fuit numerus. Nos nunc non plura de re dicemus, quae non ad instituti noſtri rationem pertinet. Neque multa dicemus de vita illius, quam ipſe deſcripſit.^{a)} Paucis attingemus moleſtias, quas ſibi ſcriptis ſuis creauit. Ornatus igitur fuit *Peterſenius*, poſt varia munera quae in variis locis geſſerat, munere Superintendentis Luneburgenſis. Variis in ſcriptis tradidit et defendit ſententiam illam de millenario Chriſti in terris regno, quae multorum animos valde commouit.

mouit. Excitauit potissimum odium pluri-
 morum libro : Ἀποκατάστασις πάντων, die
Wiederbringung aller Dinge, in Pamphilia,
 A. 1700. in quo hoc agit, vt ostendat, malum
 et peccatum, tanquam non radicem haben-
 tia sed in tempore nata, aliquando omni ex
 parte sublatum, et creaturas Dei atque ex
 eiusdem voluntate viuentes post certum in
 diuina oeconomia definitum spatium a pec-
 cato, omni sceleris contagione et poena hu-
 ius a restitutore omnium rerum Iesu Chri-
 sto liberatum iri. Quid nulta? Munere
Petersenius remotus fuit, et inde priuatam
 vitam delegit. ^{b)} Obiit d. 31. Ian. a. 1727.

^{a)} Vitam suam edidit a. 1717. quae in *biblioth.*
Teutonica atque etiam in *Noua T. VII. p. 731.*
 recensetur.

^{b)} Varia sunt variorum de eo iudicia: appellatur
 a Fechtio in *Philocal. nouae prophetissae* (scil.
Assenburgicae) *aduocatus, recentissimorum deli-*
riorum primus et princeps architectus: a Niehen-
 kio in *Comp. error. Piet. communis Chiliastarum*
aduocatus, qui stipendio quasi conductus eorum
causam suscepit defendendam: a Schelgwigio in
Synops. Supplem. p. 236. Papias nostri temporis.
 Plura vid. apud Spener. in *Consil. Theol. P. I.*
 p. 8. Feustk. *Gynec. haeret. fanat. p. 458. et*
 482. Thomas. *freym. Gedank. p. 835. 54-58.*

Unschuld. Nachr. 1711. p. 432. 1713. p. 1087.
1702. p. 124. 1708. p. 355. et passim. *Act.*
Erud. a. 1732. p. 379. v. *Seelen Miscell.* P. I.
p. 44.

LXXXIX.

Non vltimum, sed primum locum mere-
bantur *Considerationes morales in No-
uum Testamentum*, iam anno 1671. Lutetiae
Parisiiorum a PASCHASIO QVESNEL-
LIO, presbytero congregationis oratorii,
editae, et cum archiepiscopi Parisiensis ^{a)}
aliorumque episcoporum ^{b)} censura et ap-
probatione saepius recusae, qui liber, Iesuita-
rum odio, ab anno 1710. tantas apud Ponti-
ficios peperit dissensiones, vt non solum
omnis Gallia, sed vniuersa propemodum
ecclesia, diffociari videretur. Librum Cle-
mens XI. pontifex romanus, d. VI. Sept.
anno 1713. Constitutione papali damnauit.
Ipse QVESNELLIVS abiit 1703. Bruxellas,
vbi, instinctu Iesuitarum, in carcerem con-
iiciebatur. Liberatus deinceps, opera Ian-
senistarum, quorum partes susceperat, con-
cessit Amstelodamum, ibique anno 1719. aeta-
tis 86. decessit, accersito prius Notario apo-
stolico et testibus, quibus declarauit solenni-
ter,

ter, se in communione ecclesiae decedere, ut ut ea, quae a Curia Romana reiecta sint, etiam nunc profiteatur. ^{c)})

^{a)}) Archiepiscopi Parisiensis Appellatio contra Constitutionem Pontificis R. prodiit Halae cum versione Gallica et Notis *D. Heineccii*, an. 1718. recusa.

^{b)}) Etiam *Du Pin* eas approbauerat, sed anno 1714. die V. Martii in Sorbonnae conuentu propria manu scriptam reuocationem actis inferbat, dicens: Quoniam liber ille nuper damnatus est a summo pontifice, ab episcopis Gallicanis et eminentiss. Cardinale de Noailles, qui et ipse approbationem a se huic libro datam retractauit, etiam a me datam reuoco. *Vid. Memoire sur l'affaire de la Sorbonne, pour les Sicurs Charton, Senieur de Sorbonne, et consors, Parisiis 1716. p. 16.* Prouocationes et Declarationes aduersus Constitutionem integra Collegia politica, ecclesiastica et monastica deinceps publicarunt, quales anno 1719. tribus Tomis in 8. coniunctim editae sunt sub titulo: *le Cris de la foi*, i. e. Clamor fidei, siue Collectio diuersorum testimoniorum a compluribus Facultatibus, Capitulis, Curiis et Societatibus Ecclesiasticis et Regularibus de Constitutione Vnigenitus redditorum. Conf. Acta publica Constitutionis Vnigenitus a D. Pfaffio, Tubingae edita, anno 1721. Leg. etiam eiusd. Histor. litter. P. I. p. 123.

^{c)}) Conf. *Act. Erudit.* 1705. p. 421. et 426. *der beschäftigte Secretarius*, Tom. IV. p. 527. *Engelschallii Praejudicia fidei* P. II. p. 89. *N. Zei-*

tungen L. 1719. p. 785. sqq. Doctrinam *Quesn.* examinarunt in variis Dissertat. D. *Chladenius*, *Schroerus*, *Ienichen*, aliique. Quod etiam *Quesnellio Editio Oper. Leonis M.* fatalis fuerit, vid. in *Fabric. Bibliotheca Graeca*, Vol. VI. p. 385. et in *Io. Andr. Grammaticii Praefat. Edit. Germanicae N. T. Quesnellii*, §. 8.

XC.

Misere periit **HIERON. SAVONAROLA**, Ferrariensis et ordinis praedicatorum socius. Scripsit *Commentatiunculam de Mahumetanorum secta; triumphum Crucis, siue de fidei Christianae veritate Libros IV. de Simplicitate vitae Christianae Libr. V.* et alia, quae recenset Wharton in Appendice ad *Cauii H. L.* p. 110. In his libris maior pietas magisque animus a partium studiis liber, nec ulli rei adeo, quam verae Christi doctrinae promouendae, intentus eluxit, quam illius socii aequo animo ferre potuerunt. Tantam etiam consecutus est sanctitatis opinionem, ut Florentini ciues eum tanquam de coelo delapsum suspicerent, eum cum deo loqui crederent, ab eo se futurorum euentuum rationem audire posse putarent, nec nisi ex eius voluntate rempublicam ad-
mini-

ministrari vellent. Atque haec fuit altera causa, cur se primariis ciuitatis viris inuisum reddiderit. Accessit mox tertia. Nam illum et in libris et in sermone vitia Pontificis, Cardinalium et Clericorum detexisse et carpsisse clamabant. Inde condemnatus, laqueo suffocatus et igne crematus fuit a. 1498. natus annos 48. Cineres in profluentem fluvium Arnum proiecti fuerunt. Defensionem occisi susceperunt Picus Mirandulanus et Marcilius Ficinus. ^{a)})

^{a)}) vid. Arnold. T. I. l. 15. c. 5. Pope-Blount. p. 490. *Journ. Sav.* T. 4. a. 1676. Tenzel. *Unterred.* a. 1696. p. 510. et 536. *Unschuld. Nachr.* a. 1722. p. 535. *Act. Erudit.* 1699. p. 891. Schelh. *Amoenit. lit.* T. X p. 1161. *Act. Erudit.* a. 1687. p. 439. Dieteric. *Lectio. quotid.* p. 389.

XCI.

IVLIVS CONRADVS OTTO, vt verbis Wagenfeilii in *sota*, p. 704. vtamur, pseudoiudaeus, pseudorabbinus, et pseudo-christianus, atque sic verus fur, trifur, trifurcifer, natus fuit iudaeus. Verum christianam religionem amplexus atque baptismo initiatus Hebraicae linguae professionem in

Academia Altorfina accepit. Neque tamen perfidiam et malitiam suae gentis exuit, sed quam ore professus erat, animo detestatus est doctrinam. Hoc certe consilio ab eo editus est liber: *Gali Razia, seu Occultorum detectio, h. e. monstratio dogmatum, quae omnes Rabbini recte sentientes ante et post Christi natiuitatem de unitate essentiae diuinæ, Trinitate personarum ac Messia posteritati reliquerunt.* Noribergae, 1605. et Stetini, 1613. Hoc libro homo impius improbe mentitur, maximas ineptias profert, nihilque aliud agit, quam ut ridiculam reddat sanctissimam nostram religionem eamque in contemptum apud Iudaeos adducat. Verum idem liber suo auctori fatalis fuit. Nouerat homo, quantas fraudes in hoc libro commisisset, quae mendacia sparsisset atque valde verebatur, ne et alii hanc fraudem indagarent, et ipse suae improbitatis poenas daret. Post tres annos igitur ultro munere suo discessit atque clam abiit. Quo se contulerit aut quae fata posthac expertus sit, non constat. cf. Placc. de *Anonym.* p. 687. et Mayer. in *Biblioth. bibl.* p. 23.

XCII.

SEBAST. CASTELLIO, aut vt ipse nominari maluit CASTALIO, Basileensis Graecae linguae professor, sacram scripturam in Gallicum et Latinum sermonem transtulit. Latinam versionem laudari ab his et ab illis culpari nemo facile ignorabit. Immo fuerunt, qui se in notis illius impia quaedam inuenisse putarent, illiusque versionem, tanquam magis ethnicum quam Christianum auctorem redolentem reiicerent. Hinc a Beza praesertim laceffitibus Geneuensibus se valde inuisum reddidit. Accessit et auxit odium mutatio sententiae de praedestinatione adeo, vt inops et egenus lignando ^{a)} vir doctus sibi victum quaereret. Maximam paupertatem, in quam aduersariorum machinationibus incidit, facpius Io. Oporinus subleuauit. ^{b)}

^{a)} v. Grot. Ep. XI.

^{b)} De versione et Castalione v. Hotting. *Biblioth.* p. 167. R. Simon. *Hist. Cr. V. T.* l. 2. c. 21. l. 3. c. 15. Le Long. P. I. p. 696. Vockerod. *Consult.* p. 148. et 152. Stollii *Biblioth.* P. I. p. 90. *Act. Erudit.* 1691. p. 32. *Journ. Liter.* T. 7. p. 385. *Unsch. Nachr.* 1729. p. 810. 1719. p. 332.

XCIII.

XCIII.

Paucis exponenda est nobis historiola
 controversiarum IO. REUCHLINI,
 alias CAPNIONIS, de libellis aliquot ex-
 ortarum. Erat Io. Pfefferkorn quidam,
 natione Iudaeus sed Christiana sacra ample-
 xus, qui maximo odio in Iudaicos libros fe-
 rebatur. Inde Iacobo Hochstrato et Ar-
 noldo Tungro sociis adiunctis rem eo per-
 ducit, vt Imperator Maximilianus I. edice-
 ret, vt omnes Iudaici libri, praeter sacram
 scripturam, comburerentur. Iudaei hac
 sententia territi omnem operam dederunt,
 vt mitigaretur et leniretur hoc edictum. Res
 tandem eo peruenit, vt Imperator ad Ar-
 chiepiscopum Moguntinum scriberet, de
 toto hoc negotio accurate deliberandum et
 cum aliis viris doctis *Reuchlinum* in consi-
 lium adhibendum esse. Quid *Reuchlinus*?
 hic per litteras suasit, eos tantummodo li-
 bros delendos esse, in quibus conuicia in Ie-
 sum Christum et Christianam religionem
 spargerentur. Variis artibus hae litterae in
 manus Pfefferkornii venerunt, qui verna-
 culo sermone libellum, conuiciis plenissi-
 mum

mun sub titulo : *Speculum Manuale* edit. *Reuchlinus* primum causam ad Imperatorem defert, sed longioris morae impatiens et famam defendere cupiens alium librum scribit, cui titulus : *Speculum Oculare*. Hoc libello magna dissensionis flamma accenditur, et Colonienfes Theologi, qui a partibus Pfefferkornii stant, vehementer exacerbantur. Tungrus quae sibi improba et falsa videntur excerpit, latino sermone proponit et sententiam de isto libro pronunciat. *Reuchlinus* quidem se defendere studet atque responsionem edit, sed parum efficit. Publice apud Archiepiscopum Moguntinum nomine Colonienfium ab Hochstrato accusatur. *Reuchlinus* hoc foro non contentus ad Leonem X. prouocat, qui, vt erat egregia eruditione praeditus, totam rem Georgio Palatino, Episcopo Spirenfi, aliisque doctis viris inquirendam et diiudicandam tradit. Quid multa? re diligenter considerata *Reuchlinus* victor ex hoc certamine discedit. Sed prius quam haec sententia promulgatur, variis modis *Reuchlinus* ab aduersariis traducitur et laeditur. Ipse Satyris et ridiculis pictu-

picturis perstringitur, atque libellus iste contra Pfefferkornium a Colonienfibus confenfu Academiae Parifienfis, Moguntinae, Erfordienfis, et Louanienfis condemnatur et comburitur. Haec funt, quae ex inflituti noftri ratione nobis commemoranda fuerunt. ^{a)})

^{a)}) vid. *Unfch. Nachr.* 1714. p. 399. *Acta Erud.* 1688. p. 14. vbi vita e *Maii oratione* recenfe-
tur, et a. 1736. p. 134. Reiman. *Introd.* P. III.
p. 302. inprimis Struu. *Act. Litter.* Fasc. II. p.
97. Adamus in *vit. Philof.* 37. Schurzfl. *diff.*
de merit. German. in Gr. liter. §. 14. Olear.
bibl. fcriptor. ecclef. P. II. p. 125. et alii.

XCIV.

Celeberrimum eft nomen ERDMANNI
NEVMEISTERI, cum ob alia de re
Chriftiana merita, tum ob controuerfias de
vnione Lutheranis cum Reformatis ineunda
agitatas. Nam praeter *Refutationem libri*
Io. Chrift. Clemmii : Die nöthige Glaubens-
Einigkeit der proteftirenden Kirche, quam
primum *Spirituali Abeli* adiunxit, et deinde
a. 1722. feperatim edidit, fcripfit alium a. 1721.
librum fermone vernaculo, cui hic titulus:
Breuis

Brevis demonstratio, praesens negotium
unionis cum sic dictis Reformatis siue Cal-
uinistis, omnibus decem praeceptis, omnibus
articulis fidei Apostolicae, omnibus petiti-
onibus orationis dominicae, etc. atque ideo
toti Catechismo contrarium esse. *κ. τ. λ.*
Nam quod ad primum praeceptum attineat,
non ad honorem Dei promouendum sed ad
principum potentiam adeo augendam vt
Pontificiis resistere possint, haec consilia spe-
ctare: quod ad secundum, quoniam haec
unio non nisi sine multis periuriis perfici
possit, plurimos enim Theologos Luthe-
ranos in Augustanam Confessionem eius
Apologiam et reliqua scripta ecclesiae Sym-
bolica iurasse, atque hos libros sine per-
iurio amitti non posse: quod ad tertium,
tollì elenchum publicum atque etiam tali
modo cultum publicum vitiari. Hac ratione
auctor etiam in aliis praeceptis versatur, ma-
ximaeque dicendi libertate utitur. Quare et-
iam hic liber non in Germania tantum, sed
in tota prope Europa magnas turbas excita-
vit. Datae sunt a Rege Borussiae d. 20. Dec.
a. 1721. et ab Ordinibus foederati Belgii d. 3.
Ian.

Ian. a. 1722. litterae ad Senatum Hamburgen-
sem, in quibus hoc scriptum tanquam legi-
bus imperii fundamentalibus aduersum et
contra Reformatos iniuriosum accusatur.
Rex Borussiae duo inprimis postulat, vt au-
ctor merito puniatur, et Reformati Hambur-
gi libero exercitio religionis fruantur, graui-
bus minis adiunctis. Hisce litteris magnus
ciuibus timor incutitur, adeo vt plebs *Neu-*
meisterum abire quam remanere malit. Ve-
rum totum Ministerium partes *Neumeisteri*
suscipit, illius innocentiam defendit, etsi *Neu-*
meisterus munere exuatur, se quoque omnes
munere abituros esse fatentur. Neque tamen
multum abfuit, quin ei concionanti libertas
interdiceretur. Tandem res eo peruenit, vt
a Senatu liber, etsi dispersus iam omnibus in
locis, et vbique disseminatus, Regis placandi
causa supprimeretur. Missae etiam sunt a Se-
natu litterae ad Regem, in quibus humanissi-
mis verbis iram illius lenire studuerunt. In
libero religionis exercitio Reformatis con-
cedendo se illi minime gratificari posse fessi
sunt: habuisse illos adhuc Altonae libertatem
religionem suam exercendi: quemuis Theo-
logum

logum et senatorem antequam munus ineat, iuramento adstringi, ne cui Reformato hanc in vrbe libertatem concedat: neque se tamen impedire velle, quominus legati in aedibus priuatis sacra sua exercerent. Hoc modo istae turbae sensim sopitae et extinctae fuerunt. Obiit tandem iubilaeo Ministeriali celebrato, a. 1756. d. 18. August. aet. 85. vid. *Unsch. Nachr.* 1721. p. 935. 1722. p. 293. 799.

XCV.

SEBASTIANVS EDZARDT patre natus fuit *Esdra*, magno Theologo, qui a scribendis libris abhorrens magis hoc operam dedit, vt studiosis, doctrinae cupidis, sacram scripturam exponeret, multisque a nostris sacris alienis, vt Iudaeis, Socinianis, Memnonitis, Pontificiis, Turcis, nostrae religionis doctrinam tradidit. Noster vero *Sebastianus*, cuius in me insignem beneuolentiam, qua meam inopiam in Academia Vitembergensi subleuauit, gratus commemoro et praedico, duobus libris sibi molestias creauit. Notum est, initio huius seculi, praeter ceteros, Fridericum I. regem Borussiae, Re-

N

formatos

formatos cum Lutheranis coniungere studuisse, maxime post editum a. 1703. a Io. Wincklero, Diacono et posteaInspectore Magdeburgensi, *Arcanum Regium de conciliandis religionibus subditorum dissidentibus*. Hoc in negotio Strimesius inprimis concordiam illam commendare studuit, editis variis libris, a. 1704. vt: *Kurtzer Entwurff der Einigkeit der Evangelisch-Lutherischen und Reformirten im Grunde des Glaubens: von dieser Vereinigung eigentlicher Natur und Beschaffenheit etc.* Scripta haec Strimesiana refutarunt Wernsdorffius in libro: *Kurtzes und wohlgegründetes Bedencken über D. Strimesii kurzen Entwurff* etc. et Edzardi noster in Schediasmate *de causis et natura unionis*, et in appendice *ad Calvinianorum Pelagianismum*, Vitembergae a. 1705. edit. Hoc in libello auctor ostendit, Calvinianos, qui toties Lutheranis Pelagianismum crimini dent, ipsos Pelagianos esse. Verum hoc scriptum Regi Borussiae adeo displicuit, vt Berolini combureretur atque Rex edicto caueret, ne quis suorum ciuium *Edzardto* respondeat, atque illum refutet. Prodiit deinde a. 1729. nulla
loci

loci et typographi mentione addita, liber hoc titulo insignitus: *Verzeichniss allerhand pietistischer Intriguen und Unordnungen in Litthauen, vielen Städten Teutschlandes, Hungarn und America durch Io. Ieuerum, Wiburgensem.* In hoc libro auctor de variis Theologis agit, et turbas a Pietistis multis in locis excitatus commemorat. Verus libri auctor fuit idem laudatus *Edzardus*, qui sibi eo multas inimicitias contraxit. Ipse liber d. XII. Sept. publice combustus fuit. vid. *Walch. Introd. in Controv. relig. P.V. p. 452.*

XCVI.

DE CHRISTIANI THOMASII b. Iacobi Thomasio, probi parentis filii notissimi atque doctissimi ingenio, doctrina et scriptis non multa dicentes nos nemo vituperabit. Sunt enim omnia in medio posita, tantaque in luce collocata, ut clariorem expositionem minime desiderent. Nos igitur ea tantum, quae huc pertinent, attingemus. Nondum composita lite, quae *Thomasio* cum Theologis Lipsiensibus erat, d. 13. Mart. 1690. a Theologis Vitebergenfibus, interprete De-

cano, b. D. Caspare Loeschero apud Electorem ob librum, quem *de libertate matrimonii inter Lutheranos et Calvinianos contrahendi* ediderat, accusatur. Capita accusationis fere haec erant: *Thomasium* Lutheranos et Calvinianos vnire conari nulla ordinis et legum ratione habita: eundem conuiciis proscindere scriptos a Theologis contra Syncretismum libros: eundem in praestantissimos nostrae Ecclesiae Theologos omne acerbitatis virus euomere. Eodem tempore, Theologus vigilantissimus, D. Samuel Bened. Carpzouius, Superintendens Dresdensis, in iudicio, quod iussu Electoris de Pietismo habebat, huic principi suavit, vt *Thomasius* tanquam corruptor iuuentutis poenis afficiatur, quas impudentia sua meritus sit. Scabini denique Lipsienses *Thomasio* carcerem et processum inquisitionalem dictitant. *Thomasius* igitur his angustiis pressus, Lipsia abiit et Halam petiit, impetrata ab Electore Brandenburgico venia.

vid. *Neuer Bücherf.* T. IV. p. 178. *Unschuld. Nachr.* a. 1713. p. 96. et 308. 1702. p. 120. Tenz. *Unterr.* ao. 1689. p. 193. *Acta Erud.* 1729. p. 570. et alibi passim.

XCVII.

FRANCISCO DAVIDIS non exiguam linguarum, bonarum artium et Philosophiae cognitionem tribuunt passim scriptores. Omnis tamen haec scientia nihil ipsi ad deuitandas molestias, quas leuitate et inconstantia animi sibi creauit, profuit. Nazione fuit Hungarus, euangelicae primum doctrinae addictus, mox Caluinismo deditus, denique in castra Semiudaizantium fugiens. Edidit scriptum *de Christo non inuocando*, de quo si plura scire cupias, euolue Vol. II. bibliothecae Fratrum Polonorum, vbi inuenies capita VI. fragmenti responsionis, quam F. Socinus contra hunc librum parauit, et praeter alia Theses, quibus *Davidis* huius sententia de munere Christi explicatur, vna cum Antithesibus ecclesiae a Socino scriptis. Non tulit audaciam hominis Christophorus Batoreus, Transyluaniae princeps, sed eum vt impium nouatorem condemnauit et Deuae in vincula coniecit. In hoc carcere a. 1579. e mundo decessit. Exstat eiusdem epistola ad ecclesias Polonicas de regno millenario Christi in his terris. vid. plura ap.

Cyprian. *in pent. dissert. Acad.* p. 97. et Arnold. in *H. E. P.* II. p. 410.

XCVIII.

Nota sunt *Biblia regia*, quae cura BENEDICTI ARIAE MONTANI Antwerpiae prodierunt, et de quibus Michael Neander^{a)} vere iudicat: *Bened. Arias Montanus, Hispalensis, vir doctrina varia ac linguarum stupenda cognitione admirabilis, cuius studio, opera et labore indefesso prodierunt annis superioribus biblia polyglotta in papyro regali Antwerpiae excusa in Tomos IX. distincta, et initio centum thaleris vendita.* Prodiit quidem hoc opus iussu regis Hispaniae, Philippi II. sed magna cum *Ariae* invidia. Aemulorum enim et inuidorum manus multa machinata fuit, quibus *Ariam* illiusque negotium calumniis onerarent atque totam rem tanquam improbam et mala fide susceptam pontifici proponerent. Incurrit igitur noster in odium pontificis, ad quod restinguendum Romam profectus est, atque pro sua innocentia dixit. Tandem multa opera consumpta veniam a pontifice accepit.^{b)}

^{a)} in

^{a)} in *descript. orb. terrar.* 84.

^{b)} vid. plur. ap. Huet. *de clar. Interpr.* p. 149. Simon. in *H. Cr. V. T.* p. 370. Lips. *epist. ad Hiss.* 60. Feller. *monum. ined.* p. 487. Maii *dissert.* T. I. p. 1039. v. Seelen *Select. Liter.* p. 34. Cren. *Anim. Phil.* P. XI. p. 96. Thuan. ad a. 1598. etc.

XCIX.

Agmen fere claudat popularis noster, D. IO. ADOLPHVS FROHNIVS, de cuius vita ideo copiosius exponemus, quoniam, neminem vitam illius, peculiari libello, descripsisse, nouimus. Natus est a. 1652. Eigenroedae, patre Io. Bernhardo, tum sacerdote Eigenroedenſi et deinde Superintendente Muhlhuſano. Fundamenta ſuae doctrinae poſuit in Gymnaſio Muhlhuſano, et magiſtros habuit Bernh. Knorrium, Chriſtoph. Goetziuſ, Chriſtoph. Scriboniuſ, et Hermanuſ Mehlbachuſ, viros in inſtituenda iuuentute indefeſſos. Hinc abiit a. 1669. Ienam, vbi Muſaeuſ, Bechmannuſ, Poſneruſ, et alios audiuit, et a. 1670. Erfordiam petiit, vbi operam dedit Neubauero, Stengeruſ, Starckloffio, et monachis Auguſtinis, Auguſto Gibboni de Burgo et Laurentio de

Hara in Philosophia. A. 1672. domum quidem rediit, sed anno sequenti iterum Ienam adiit, vbi magister Philosophiae creatus *de causa exemplari* disputavit, scholas Philosophicas aperuit, et a. 1676. Philosophicae Facultatis Adiunctus renunciatus, saepius suae doctrinae et industriae specimina edidit. Habuit enim Ienae 85. disputationes, vnde illius in differendo facultas intelligi potest. Accidit paullo post, vt Rector Gymnasii Lemgo- uensis eligeretur, quod munus summa fide gessit. Eadem in vrbe a. 1680. sacerdos ad templum S. Nicolai constitutus est, vnde a. 1684. multis cum lacrimis ciuium Muhlhusum abiit, ibique munus Diaconi ad templum D. Blasii accepit. Post obitum patris a. 1691. Superintendens, Consistorii, Assessor et Inspector Scholarum eligitur. Scripsit disputationem contra Pontificios *de fide, vt dispositione meritoria ad iustificationem*, a. 1693. quo anno in Academia Giessensi Doctor Theologiae creatus fuit. Edidit etiam vernaculo sermone *solidam demonstrationem sacerdotii spiritualis omnium prudentum Deoque deditorum Christianorum* a. 1703. qui liber directus est
contra

contra P. Edmundi Baumannii partem I. vocationis apostolicae Romano-catholicorum sacerdotum et *Theologiam Definitivam*, a. 1707. Tandem noster a. 1713. d. 12. Nouembr. obiit natus annos 61. In laudatione funebri appellatur a Schreiberö, Archidiacono Muhlhusano, *Theologiae Doctor celeberrimus, iuris diuini sacerdos optimus, sacrarum litterarum custos et vindex acerrimus, nec non bonarum artium et litterarum summum decus*. Nunc de controuersis *Frohnii* dicamus. Distribuit ille a. 1694. Ministris Ecclesiae synodice d. 17. Iun. in sacello S. Annae congregandis d. 8. Iun. *quaestiones* quasdam, chiliasmo fauentes atque etiam a Peterfenio in *Nube testium* L. 3. n. 45. p. 172. laudatas et recensitas. Hoc fuit initium suspicionis, *Frohnium* a partibus nouatorum stare atque inde exortarum turbarum. Sed iam saepius inter *Frohnium* et D. Georg. Christ. Eilmannum, Pastorem ad templum D. Mariae de re pietistica disputatum fuerat. Hic enim a. 1704. contra *Frohnii* librum de Spirituali Sacerdotio scripsit. A. 1705. defendit se *Frohnus* in *Iure spiritualis sacerdotis adiunctis*.

Responsis Theologorum Ienensium et Helmstadiensium. Prodierunt deinde varia scripta a *Frobenio* et *Eilmaro*, in quibus alter alterum refutare studet. Praeterea *Frobenius* Franckii et Speneri laudes saepius praedicavit, neque Vitebergenses solide hosce viros refutare potuisse dixit, at *Eilmarus* cum privatim tum palam in suggestu orthodoxiam defendit illiusque causam egit. Eodem prope tempore Godofr. Vockerodius, Gymnasii Gothani Rector celeberrimus, litteras ad *Eilmarum* mittit, in quibus scriptum erat: se audiuisse, illum pro concione docuisse, hominem sine praevia poenitentia iustificari: se dolere hoc accidisse, atque illi Wiglebii librum de veteri fide mittere, unde saniora discat. *Eilmarus* vehementer in Vockerodium inuehitur in suggestu, atque ideo a *Frobenio* apud senatum Muhlhusanum accusatur. Fructum, inter alia dicit, ex concionibus et doctrina *Eilmari* redundantem nullum esse alium, quam seditiosum furorem et sitim sanguinis eorum, qui privata pietatis exercitia Muhlhusi habeant. *Eilmarus* eodem tempore copiosas litteras ad Principem Gothanum

num mittit, et suam causam contra Vockerodius defendit. Haec dum aguntur, Simon Philippus Klettwigius, ^a) Licentiatus Medicinae et Senator Longobalsensis, librum quendam cum censura *Frobenii* Muhlhusi imprimendum curat, in quo doctrinam Chiliastrarum proponit. Multis iam plagulis excusis atque a *Frobenio* correctis, *Eilmarus* certior huius rei factus Consistorium adit, atque ut impressio typographica inhibeatur, postulat. *Frobenius* minime cunctatus sui et *Klettwigii* defensionem suscipit, atque multis ostendere studet, editionem atque approbationem huius scripti neque aegre ferendam neque ullo modo prohibendam esse. Controversiae hae inter *Frobenium* et *Eilmarum* non statim sopitae fuerunt. Hic enim illum multis grauibz accusationibus onerauerat: illum docere, bona opera esse ad salutem necessaria: illum negare, quenquam sanguine Christi mundari, nisi in lucem ambulet: saepius sine praeuia confessione ad Eucharistiam accessisse, ipsum sibi, licet praesentibus aliis sacerdotibus, Eucharistiam praebuisse, pietistarum hymnos libro cantionali

nali Muhlhusano inferuisse, aliaque illi obiecerat, quae nihil opus est repetere. Accidit paullo post, vt *Frohnium* ab Hamburgensibus inter Candidatos Pastoratus ad templum D. Petri referretur. Nihil hic propius abfuit, quam vt munere hoc ornaretur, nisi variis accusationibus atque illis *quaestionibus Chiliasticis*, supra a nobis commemoratis, pressus fuisset. Accusationis capita erant fere haec: *Frohnium* in concionibus saepe formulas loquendi Spenerianas proferre, in concione funebri Speneri Christianismum operosum et conciones poenitentiales commendasse atque in eadem concione dixisse, in anima occidendum prius esse peccatum, quam fitis Dei et fides in ea excitari possit. vid. Walch. *Histor. Controu. relig.* p. 815. P. I.

- ^a) Hic Klettwigius a. 1698. in carmine funebri praedixerat finem mundi post sex mille annos esse venturum, et deinde quietem, felicissima tempora et Sabbathum fore. Quam sententiam, licet a multis etiam in suggestu Longosalsae impugnata, variis aliis scriptis defendere voluit, inprimis in *Relatione de Pietismo*, a. 1700. Finis turbarum fuit hic: *Klettwigii* scripta publica auctoritate supprimuntur, atque ne posthac hic Theologicas controuersias attingat,

gat, feuere interdicatur. v. eund. libr. P. II. p. 629. seq. et *Unsch. Nachr.* a. 1713. p. 972. vbi etiam mandatum Ioannis Georgii, Ducis Saxoniae Weissenfelsensis, exhibetur.

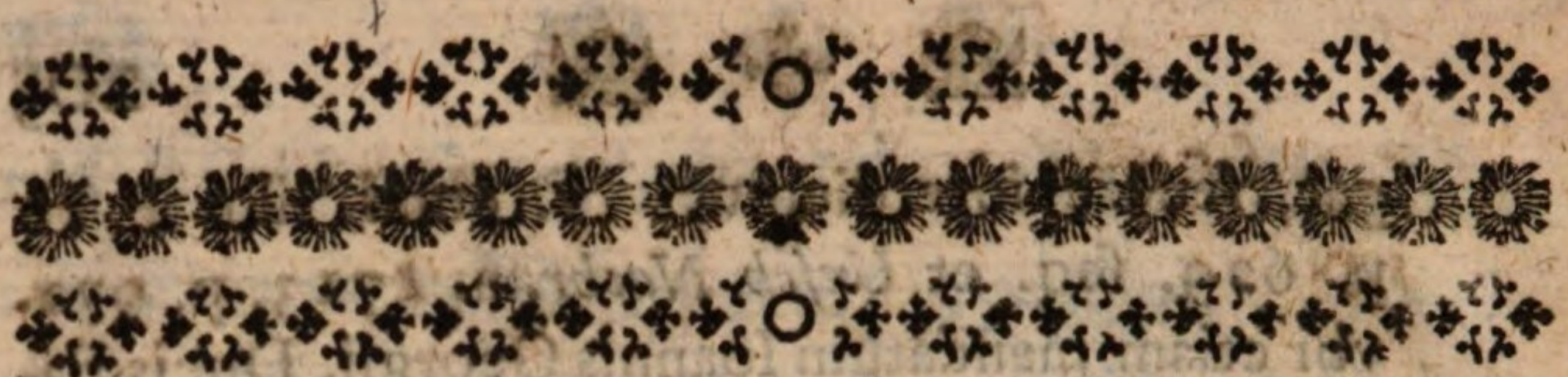
C.

CASPAR WEISER, Professor Lundensis in Scania, patriae suae addictissimus videbatur, cum *Musarum tripudium in Caroli XI. Regis Sueciae coronatione* diuulgaret. Sed breui post in longe aliam sententiam abiisse censebatur. Enim vero quando Danorum cohortes ao. 1676. adeoque sub regimine eiusdem Caroli Lundinum victrici manu occupant, eorum praefecto Weiserus noster obuiam ibat, carmen propempticum insinuando, cuius clausula haec erat:

*Perge Triumphator reliquas submittere terras,
Sic redit ad Dominum, quod fuit ante, suum.*

At enim vero fatale fuit vel hoc vnicum distichon suo auctori. Quo primum enim insequenti statim anno Sueci Lundinum suum recuperarunt, accusatus fuit poeta criminis laesae maiestatis capiteque truncatus. v. *Vergnügung müßiger Stunden* no. 17.

INDEX AVCTORVM

ALPHABETICVS.

1. *ab Aegypto*) Hieronymus Vechietrus, no. XVI.
2. *Acosta*) Gabriel no. LX.
3. *Agrippa*) Henr. Cornel. XVIII.
4. *Aretinus*) Petrus. XV.
5. *Arias Montanus* XCIIX.
6. *Bailius*) Petrus I.
7. *Bargaeus*) Petrus Angelus XXIII.
8. *Baronius*) Caesar LXXXVI.
9. *Becker*) Balthasar XXIX.
10. *Becmann*) Nicol, LVI.
Bernd. vid. Melodius.
11. *Benerland*) Adrian. LXXIX.
12. *Bocalinus*) Traianus XXXIX.
13. *Borri*) Ioseph Franc. XIX.
14. *Brunus*) Iordanus. LXXI.
15. *Brutus*) Ioh. Michael. LIV.
16. *Buchananus*) Georg. XXXIV.
17. *a Bncowiets*) Ionas Schlichting. LVIII.
18. *Bnscher*) Statius. XLIII.
19. *de Buffy*) Roger. XL.
20. *Campanella*) Thomas. XVI.
Capnio vid. Reuchlin.
21. *Caranza*) Barthol. LXV.
22. *Castellio*) Sebast. XCIII.
23. *Cinellus*) Ioh. XLVI.
24. *Clarckins*) Samuel LXVI.
Clarmand vid. Rüdiger.
25. *Cornelius Gallus*. XLV.
26. *Cunaens*) Petrus. VII.
27. *Danchet*) Anton. VIII.
28. *David*) Franciscus. XCVII.
29. *Deusingius*) Hermann. LIX.
30. *de Dominis*) Marc. Anton. IV.
31. *Drabitius*) Nicol. LI.
32. *Dupinius*) Ludou. Elias. LXXVI.

33. *Edzard*) Sebastian. XCVIX.
34. *Felbinger*) Ieremias XLIV.
35. *Fenelon*) Franc. de Salignac. II.
36. *Fischer*) Iohannes. L.
37. *Folietta*) Vbertus XXVII.
38. *Francken*) Christian. XXIV.
39. *Francus*) Nicol. XXXVIII.
40. *Frischlinus*) Nicod. LXXVIII.
41. *Frohnus*) Adolph. XCIX.
42. *a Galilaeis*) Galilaeus III.
43. *Glaannonius*) Petrus LXVII.
44. *Grandierius*) Urban. LXXII.
45. *Helt*) Adolph. LXXXIV.
46. *Horbius*) Io. Henr. XII.
47. *Hottomannus*) Franc. LXXXI.
48. *Kuhlmann*) Quirinus IX.
49. *Lipsius*) Iustus LXXXVII.
50. *Lust*) Ioh. XLI.
51. *Lyser*) Ioh. XX.
52. *Lyser*) Polycarp. LXX.
53. *Magius*) Hieron. LVII.
54. *Malleolus*) Felix XLVIII.
55. *Mariana*) Ioh. XC.
Maronita vide Sotad.
56. *Melodius*) Christian. LXXXIII.
57. *Milton*) Ioh. LXXX.
58. *Molinos*) Michael LXVIII.
Montanus vid. Arias.
59. *Müller*) Henr. LXXV.
60. *Neumeister*) Erdmann XCV.
61. *Oclinius*) Bernard. XXI.
62. *Otto*) Iul. Conrad. XCII.
63. *Palearius*) Aonius. LXXXII.
64. *Pallauicinus*) Ferrantes. XLII.
65. *Palmerius*) Matthaeus. LHI.
66. *Peirerius*) Isaac LXIII.
67. *Petersen*) Io. Guil. LXXXVIII.
68. *Peucer*) Casp. LXIX.
du Pin vid. Dupinius.
69. *Platina*) Bartholom. XXVIII.
70. *Quesnell*) Paschas. LXXXIX.
Rabut vid. Buffy.
71. *Reinking*) Theodor. XXXI.
72. *Reuchlin*) Iohannes XCIV.
73. *Richerius*) Edmund. XXXVII.
74. *Rüdiger*) Io. Christoph. LXXVII.
75. *Sanctius*) Claud. LXXVII.
76. *Sanselicius*) Ioseph. X.
77. *Sarpus*) Paul. XXXVI.
78. *Saunarola*) Hieron. XCI.
Schlichtingius vid. a Bucowice.

79. *Schurzfleisch*) Conr. Samuel XXXIII.
80. *Scioppius*) Casp. XI.
81. *Seldenus*) Ioh. XXXV.
82. *Servetus*) Michael XLIX.
83. *Sorbier*) Samuel XXVI.
84. *Sotades Maronita* V.
85. *Stephanus*) Robertus LXXIII.
86. *Tennhart*) Ioannes XXXII.
87. *Thomasius*) Christian. XCVI.
88. *Thuanus*) Iacob August. XIII.
89. *Tolandus*) Ioannes XXV.
- Toledanus* vid. Mariana.
90. *Valla*) Laurent. XIV.
91. *Vaninus*) Iul. Caes. LXI.
92. *Venetianus*) Anton. XLVII.
93. *Virgilius* LXIV.
94. *Vossius*) Gerard. Ioan. LXXIV.
95. *Weiser*) Casp. C.
96. *Wiedemann*) Michael XXX.
97. *Willenbergius*) Fridr. XXII.
98. *Wolf*) Christian. LXXXV.
99. *Woolston*) Thom. LII.
100. *Zoilus*) VI.

Klotz, Johann Christian,

De libris auctoribus suis fatalibus

Lipsia 1768

N.libr. 179

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10601493-2

VD18 14487489-001